

ΠΑΝΔΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κ.λπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

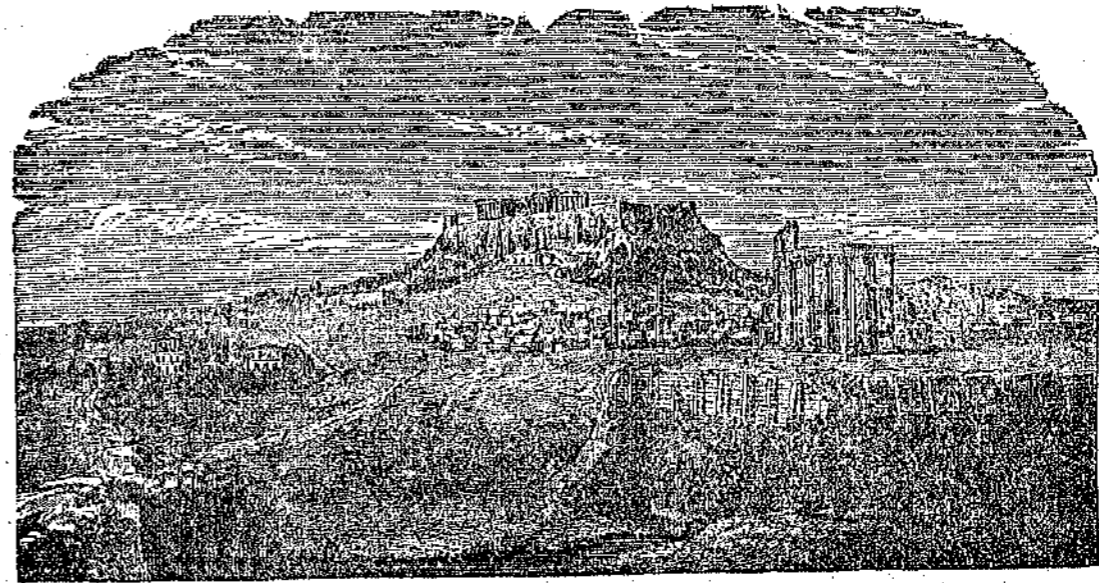
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1861.

ΑΘΗΝΑΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1861.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1861.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 261.

ΜΩΣΕΙΛΑΜΑ ΚΑΙ ΜΩΑΜΕΘ

ἤ τοι

ἡ τελευταία τοῦ Μωάμεθ ἐπιστολή.

—οοο—

Κατὰ τὸ ἔνατον τῆς ἡγίρας ἔτος (630 μ. Χρ. συνεπληρώθη ἡ τελικὴ κατάκτησις ἀπάσης τῆς ἀραβικῆς χερσονήσου καὶ ἡ ὑποταγὴ αὐτῆς εἰς τοῦ Μωάμεθ τὰ ἔπλα· οἱ διάφοροι ἡγεμόνες τῶν διασκορπισμένων φυλῶν προσήρχοντο τότε εἰς τὴν πόλιν τοῦ προφήτου Μεδίνας ἵνα καταθέσωσι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως εἰς τὸν ἀπόστολον τοῦ Ἰσλάμ, καὶ νὰ δεκισθῶσιν αὐτῷ ὑπακοὴν αἰωνίαν. Ἔως τότε αἱ μακρὰν τῆς παραλίας καὶ πέραν τῆς ἐρήμου, ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Παλαιστίνης καὶ Περσίας διατρίβουσαι φυλαὶ, καθὼς καὶ οἱ τὴν λοιπὴν ἄπασαν εἰδαίμονα Ἀραβίαν νερόμενοι λαοὶ περιέμενον ἀνυπομόνως τὴν ἐκβάσιν τοῦ μεταξὺ Μέκκας καὶ Μεδίνας ἐμφυλίου πολέμου, ἵνα κηρυχθῶσιν ὑπὲρ τοῦ νέου προφήτου ἢ τοῦ παλαιοῦ θεοσευβέτου τῶν Κορείσιων· ἀλλ' ἅμα ἐναγκαλισθέντων τούτων τὸ νέον δόγμα, πάντες οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πατριῶν αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀπεσταλμένων ἐπρόσφεραν τὴν ὑποταγὴν τῶν καὶ ἐκρήχθησαν Μουσοῦλμάνοι. Οὕτως ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ· « ὅταν ὁ θεὸς καταπέμψῃ ἡμῖν τὴν βοήθειάν του ἀνωθεν καὶ τὴν νίκην, τότε

διψοῦτε τοὺς ἀνθρώπους προσέρχεσθαι μετὰ σπουδῆς τῇ πίστει τοῦ Ἰσλάμ. »

Εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ἡγεμόνων ἦτο Μωσεΐλαμα ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἰνεύβλων, ὁ δυνάστης τῆς πόλεως ἱεράμμης καὶ τῆς περὶ αὐτὴν ἐκτεταμένης ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐπὶ τῆς χώρας Νεγιδ'· οὗτος περὶ τὸ τέλος τοῦ ἑνάτου τῆς ἡγίρας ἔτους (ἀρχὴς τοῦ 631 μ. Χρ.), ἐλθὼν ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλης ἐκ μέρους τῆς φυλῆς του προσβέβηκε εἰς Μεδίναν, ὅπου διέτριβεν ὁ Μωάμεθ διατάσων τὰ περὶ τὴν συνοδίαν τῶν διὰ τὴν ἱερὰν πόλιν Μέκκαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἄβου - Βέκερ ἀποδημούντων προσκυνητῶν, κατέθεσε τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως τοῦ Ἰσλάμ εἰς τοῦ προφήτου τὰς χεῖρας, ἐν ὄνματι ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἐπ' αὐτὸν τελευσῶν πατριῶν. Ἡ συνοδία τῶν ἐκ διαφόρων τῆς Ἀραβίας χωρῶν πολυπληθέστερον ἢ ἄλλοτε συναθροισθέντων προσκυνητῶν εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει ἐκ Μεδίνας καὶ ἦτο καθ' ὁδὸν διὰ τὴν πόλιν τοῦ προσκυνητηρίου Μέκκας, ὅτε ὁ Μωάμεθ ἀπεφάσισε νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως τοσοῦτο πολυπληθοῦς πανηγύρεως ἵνα δημοσιεύσῃ νέας τινας τοῦ Κορανίου περικοπὰς, περὶ τῶν μεταξὺ Μουσοῦλμάνων καὶ ἀπίστων σχέσεων· εὖτε κατ' ἐπιταγὴν του ἀνεχώρησεν ὁ ἄλλος ἐκ τῆς Μεδίνας, καὶ ἐλθὼν εἰς Μέκκαν ἀνέγνω εἰς ἐπίκουρον τοῦ λαοῦ τῶν πιστῶν τὸ κεφάλαιον τοῦ Κορανίου τὸ ἐπιγραφεμένον ἢ ἡ Μετάνοια ἢ περὶ Ἀτελειῶν (El Beral), ὃ τὸ τελευταῖον κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν, ἀν καὶ τὸ ἔνατον κατὰ τὴν νῦν ἐν τῷ Κορανίῳ ἐπιγράφεσθαι τάξιν.

Λμα άρχομένου του δεκάτου της Ηγίρας έτους (περί τα μέσα του 631 μ. Χρ.) οι μόλις υποταχθείσαι έπαρχίαι ήρχισαν να στασιάζωσιν υποκινούμενη υπό δικαίρων κενωθών άνδρων, οίτινες διά του σχίσματος και των αϊρέσεων προσεπάθουν να γίνωσιν έφάμιλλοι του προφήτου και συμμερισθώσι το μεγαλείον αυτού και τό κράτος. Τοιούτοι τρεις ανεφάνησαν σχίσαν συγκρόνας, καλούτες έζυτούς προφήτας, υπό δε των όρθοδόξων Μουσουλμάνων αποστάται νομιζόμενοι και αιρεσιάρχαι: εις άξ αυτών ήτο Τολέχας τις εις την έπαρχίαν του Νεγιδ, και έτερος ο Ασουαδ εις της φυλής των Άνασιών, ος τις επέτυχε να έλκήση προς έαυτόν τας πόλεις Νεγραν και Σανέ: τό μεγαλύτερον μέρος της χώρας Ύμεν υπεπάγη εις τον νόμον του δευτέρου τούτου ψευδοπροφήτου, και ούτω πάντες οι Ομηρίται έγκατέλιπον τον μόλις άπασθεντα την πίστην του Ισλάμ και ήκολούθησαν τό νέον δόγμα: άλλ ή σκληρότης του αιμοχαρούς τούτου δυνάστου, οστις δεν έρεσίθη ούτε αυτης της ζωής του πενηροού του, έφερε την καταστροφήν του, και ήλευθέρωσε τον Μωάμεδ ενός των κραταιότερων του αντιπάλων: διάφοροι πιστοί Μουσουλμάνοι, την ιδίαν ζωήν θέσαντες υπέρ του προφήτου, εισήλθον εν τόν κοιτώνα του αιρεσιάρχου, και βοήθεια της ιδίας συζύγου του τον έρύψουσαν περί τον τρίτον μήνα του ένδεκάτου της Ηγίρας έτους έτους (άρχας Ιουνίου του 632 μ. Χρ.) την επικύριον οι Μουέζιν έβαλλον εκ των ύψικρόφων πύργων των ναών, ότι α ουκ έστι θεός ει μη ο Θεός, και Μωάμεδ έστιν ο απόστολος του Θεού, υ και πια ή χώρα Ύμεν επανήλθεν εις την πίστην του αληθούς Ισλάμ. Η κεφαλή του ψευδοπροφήτου εστάλη προς τον Μωάμεδ, άλλά δεν την έπρήφθασε, διότι δεν ήτο πλέον μεταξύ των ζώντων.

Άλλος ψευδοπροφήτης ανέστη κατά τον αυτόν καιρόν, ο ίδιος άνω ήρθε: Μωσεΐλαμα, οστις πρό ενός μόλις έτους είχε ημολογήσει πίστην εις τον Μωάμεδ. Ούτος, άνηρ εύγλωττος και άνδρείος πολεμιστής, ήμν επιστρέψας εις την έπαρχίαν του Ισμαμάν, έννομισεν ότι ήδύνατο να επιφέρη βελτιώσεις εις τό κείμενον του Κορανίου, και να προσέσει κερζαλάα τινα, επιβεβαιώνοντα μόν την θέαν του Μωάμεδ αποστόλην, απιδίδοντα δε και εις τον Μωσεΐλαμα τα ίδια προσόντα, και τον τίτλον α του έκλεκτου του Θεού και συναποστόλου του Μωάμεδ εις αποκάλυψιν και φωτισμόν των έθνών. Αρχηγός ών μεγάλης φυλής, των Ινεύφριων, έρχος και επικήτης: διά τό γένος και την προσωπικήν του άνδρείαν, μεγάλης απολαύων επιφροής μεταξύ των ιδίων υπηκόων και των περιρριμένων φυλών άπό της της χώρας Νεγιδ, ήρχισε να κηρύττη του νόμου την αναστάσειν και την θέαν έαυτού αποστόλην. Μόνκι οι περι αυτών φυλάι έδέχθησαν τό κήρυγμα αυτού και προσήλθον εις την νέαν πίστην: άλλά τούτο δεν εξήκει εις την δοξομανίαν αυτού, εν ή μάλλιστα έβλεπε τον Μωάμεδ κύριον πάσης της λοιπής άραβικής χερσονήσου και άρχηγόν πολυκλήρου στρατού, ετόιμον εις του προφήτου τό νέημα να επιπέση κατ

αυτού και να διασκεδάση τά σχέδιά του: θον εξελάχτο την καλλίτερον μερίδα, και άντι της πριν ημολογηθείσας πίστεως και υποταγής: ή της άμέσως ακολουθησάσης αποστασίας, προσέφερε τή Μωάμεδ σύμπραξιν και συμμαχίαν, με την εξ ήτου διαμοίρασιν της πολιτικής και θρησκευτικής επί των Μουσουλμάνων εξουσίας.

Ο Μωάμεδ άνασχολούμενος εισέτι εις την κατά του Ασουαδ έκστρατεαν, έδωκε διαταγής εις τον Άλην να πορευθί μετά στρατού εις Ύμεν και ειρηνοποιήση την έπαρχίαν, αυτός δε ο ίδιος ήλθεν εις Μέκκαν να προσκυνήση εκει τό τελευταίον κατά τας έσπτάς των Θυσιών ήρχιζον ήδη ο τελευταίος μήν του δεκάτου της Ηγίρας έτους, και αυτη ή εις Μέκκαν αποδημία του Μωάμεδ άνομάσθη παρά των Μουσουλμάνων αποδημία του τελευταίου άπασημοδ, διότι κατ αυτην προσέπειν ο προφήτης τοις μαθηταίς αυτού ότι ήρχιζε τό τέλος της ζωής του. Επιστρέψας ο Μωάμεδ εις Μεδίναν δεν εξήλθε πλέον της οικίας του καθ' όλην την διάρκειαν των ακολουθών δύο μηνών, οτινες ήσαν οι πρώτοι του ένδεκάτου της Ηγίρας έτους και οι τελευταίοι του βίου του. Απέθανε δε μετά δεκαπενθήμερον άσθενειαν την 12 του τρίτου μηνός Ράβι έλ άουελ, του ένδεκάτου έτους της Ηγίρας (8 Ιουνίου 632 μ. Χρ.) χωρίς να προσδιορήσθ διάδοχον εις την άρτιύστατον θεοκρατικήν αυτού εξουσίαν, αν και δι ήμοδύμου προσωπολήσεως των πιστών άνηγορεύθη διάδοχος ο πενηροός του, πατήρ της Άίσας, Αβου-Βέκερ, οστις διακρούσας της άσθενείας του Μωάμεδ, είχεν επιτραπή παρά του τελευταίου να άναγγέλλη τας προσευχάς άντ αυτού εις επικύριον του λαού. Ο προφήτης ήτο κληνός έτι, και έπεριέμενε την έκδοσιν της κατά της χώρας Ύμεν έκστρατείας, οτε ο Μωσεΐλαμα έγραψεν αυτώ σύντομον μόν, άλλή φιλικωτάτην επιστολήν με τούτα:δε περιπου λέξαις: « Μωσεΐλαμα απόστολος του Θεού, της αποστόλου του Θεού Μωάμεδ. Νιρήκη σοι: έστω σοι το ήμισυ της γής, εμοί δε τό έτερον ήμισυ. » Άλλ ή Μωάμεδ άνάγκην συνεταίρου μη έχων εις τό θεοκρατικόν του αξίωμα άλλ άμέσου και απολύτου υποταγής, άπήνησεν: α εν άνόματι του Θεού του οικτιρμόνος και έλεούτος Μωσεΐλαμα τή ψευδοπροφήτη, ότι ειρήνη έσται μόνη: τή ακολουθούντι την όρθήν πίστην, ότι ή γή έστι του Θεού και δώσει αυτην εις κληρονομίαν εκείνω των δύολων αυτού ή κηδόνησεν, ότι επί τέλους καταστροφή άναγγέλλεται τή Μωσεΐλαμα και τοις οπαδοίς αυτού. υ Αύτη ήτο ή τελευταία επιστολή του Μωάμεδ, συμπέπυσα με την προτελευταίαν εβδομάδα της ζωής του, ήτοι τέλη Μάϊου 632 μ. Χρ. Συγγρόνως έδόθη διαταγή εις τον Άλην να επιστρέψη την ειρήνευσιν της Ύμεν και έπειτα να στραφή κατά της χώρας Νεγιδ προς ενεργήν και δραστήριον καταπίσειν του σχίσματος διά των δούλων. Ο προφήτης απέθανεν, ως προεπιμεν, εν τή μεταξύ, και ο Μωσεΐλαμα εις φανερόν τότε άνταρσίαν άνύψωσιν ιδίαν έαυτού σχημαίαν και συνήορισε περί αυτην τας νομικάς του Νεγιδ φυλάς.

Αβου-Βέκερ, ο πρώτος Χαλίφης (1) ήτοι διάδοχος: ένόμισε πρώτιστον χρέος του, μετά την ταφήν του προφήτου, να κηρύξη τον Ιερών πόλεμον και να δώση πέρας εις του Μωσεΐλαμα την αποστασίαν, εμπιστευθείς την αρχηγίαν του εκ 40,000 άνδρων συγχευμένου μωαμεθανικού στρατού εις τον έμμεν Χαλέδ (2) τον επικαλούμενον Ήίρας θεού (Seif Allah άραβιστί), τον άνδρειότερον εκ των μουσουλμάνων στρατηγών του καιρού του, και προύργιον του Ισλαμισμού.

Ο στρατός των πιστών υπό τον Χαλέδ και οι αποστάται υπό τον Μωσεΐλαμα άπαντήθησαν και συνήλθον εις μάχην αιματηράν πλησίον της Άράβας, όπου κατά πρώτον οι Μωαμεθανοί έστράτησαν εις άτακτον φυγήν: άλλ ή προσωπική του Χαλέδ άνδρεία, έρησαντες μόνου κατά των έθρών, να σταματήση τον χειμαρρόν των αιρετικών, ανεξωπήρησε και πάλιν τους οπαδούς του Ισλάμ, οτινες επιστρέψαντες εκ νέου και συναθροισθέντες περί του άπτετήτου αυτού στρατηγού, ήλλαξαν της μάχης την μορφήν. Οι Μωσεΐλαμίται ήρχισαν να υποχωρήσει και να φεύγωσιν από προσώπου των άγρίως επιτεθέντων αυτοίς Μωαμεθανών, αφήσαντες 10,000 πτωμάτων επί του πεδίου της μάχης και αυτών τον ίδιον ψευδοπροφήτην, φανερόντα υπό Αβουσινού τινος, άνόματι Ουάχσα, οστις τον διεπέρασε διά της λόγγης. Ο θάνατος του Μωσεΐλαμα έθεσε πέρας εις τό σχίσμα, άλλ ή νίκη ήγορεύθη άκριβή, διότι τό άνθος των άνδρειότερων πολεμιστών του Ισλάμ έπεσε κατ' εκείνην την θλιβεράν και αποφράδα ήμέραν, οτε έσφραγίσθη διά του αίματος ή του Μωάμεδ πίστις.

Ένδεκα παρήλθον εκτοτε διόκληροι αιώνας: - - Κατά τό 1159 έτος της Ηγίρας (1746 μ. Χρ.) βασιλεύοντος εν Κωνσταντινουπόλει Μαχμούτ Χάν του Α', σουλτάνου και Χαλίφου, ή αίρεσις ύψωσεν εκ νέου την κεφαλήν επί της ιδίας έρεινής χώρας Νεγιδ. Έτερος Μωάμεδ, υίος του Αβδ-ούλ-Ουάχαβ ανεφάνη άναμορφωτής της επίσεούσης δθθεν πίστεως του Ισλάμ, άλλος Λοθάρος μωαμεθανός, άρχηγος γενόμενος: τον εξ αυτού κληθέντων Ουαχαβιτών ήτοι διαμαρτυρομένων του μωαμεθισμού. Κατά τό κήρυγμα του νέου αιρεσιάρχου: τό κείμενον του Κορανίου και του Ισλάμ ή πίστις έννοθεύθησαν και παρεποιήθησαν παρά τε των δυτικών Μωαμεθανών (Σουνιτών) και παρά των άνατολικών χριστιανικών (Συριτών ήτοι Περσών) διά καινοτομίαν και παραδόσεων υποβολιμαίων: θον ο υίος του Αβδ-ούλ-Ουάχαβ και οι οπαδοί του, εν εις και ο προστάτης του νέου δόγματος Αβου Σαούδ, ο ήγεγών της χώρας Νεγιδ, διαμαρτυρήθησαν και συνετάξαν νέαν της πίστεως όμολογίαν εις Δεζρέαν την πρωτεύουσαν της ήγεμο-

νίας, και όρκίσθησαν την εξόντωσιν της επί των Ιερών τόπων εξουσίας των τελευταίων εν Κωνσταντινουπόλει έδρευόντων σουλτάνων Χαλιφών, και την ολοτελή της μωαμεθικής όρθοδοξίας καταττροφήν: Μετά τριών έτών επιδρομής κατά της Συρίας και των χωρών του Βυζαντίου, διακωρόμενοι επί τινα καιρόν υπό των θωμαναίων στρατευμάτων της Μέκκας, Δαμασκού, Βαγδάτ και Βασσόρας και περιουλοόμενοι πανταχόθεν περιορισθησαν: οι Ουαχαβίται εις την χώραν των Νεγιδ, εκειθεν όμως εξαπλωθέντες και πάλιν υπεπάσαν κατά μικρόν πάσαν την Άραβίαν εις την εξουσίαν των και εις την νέαν αυτών διδακτικήν.

Περί τό έτος 1217 της Ηγίρας (1802 μ. Χρ.) βασιλεύοντος εν Κωνσταντινουπόλει του σουλτάνου Σελίμ Χάν του Ι', συναθροισθέντες και πάλιν οι Ουαχαβίται υπό των αρχηγών των περί της πρωτεύουσας των Δεζρέας ήτοιμάσθησαν εκ νέου εις Ιερών πόλεμον: πιασ ή Άραβία έτρεμεν ακούουσα τό όνομα του Αβδ-ούλ-Αζίζ, διαδόχου του Αβου Σαούδ, εν ή ο σατράπης της Βαγδάτ και ο σέρφης της Μέκκας εις μάτην προσεπάθουν να άναγκασώσιν την ήμην των κατακτητών. Ο Αβδ-ούλ-Αζίζ εξέστράτευσε τας Ιεράς πόλεις Μέκκαν και Μεδίναν κατά τό ίδιον έτος 1217 της Ηγίρας (1802 μ. Χρ.), κατέσφαξε τους κατοίκους, διασάρεπισε τας πολυπληθείς των προς τα εκεί Ιερά αποδημούντων προσκυνητών συναθίας, έσύλησε τους ναούς και διήλθε την χώραν εν πυρί και μαχαίρα: μετά ολίγης ήκουσαν οι εύσεβείς Μουσουλμάνοι από του άτλαντικού ωκεανού μέχρι των Ινδικών θαλασσών και από του Εζείνου πόντου μέχρι αυτών του Ραΐλου των πηγών, ότι διαρπάσαν οι ναοί των Ιερών πόλεων και εβλήθησαν τα άγια των αγίων, και ότι κατεσφάγησαν αι διάφοροι προς τα εκεί των ευαγών προσκυνητών συνόδια: έτη διόκληρα παρήλθον και ούδεις Μωαμεθανός έτόλμα να εκτελέση τό ιερώτατον προς πάντα Μουσουλμάνον χρέος, την εις τας Ιεράς πόλεις αποδημίαν, αν και τα θωμαναία στρατεύματα άνέκτησαν την Μέκκαν και Μεδίναν κατά τό 1218 της Ηγίρας έτος (1803 μ. Χρ.). Η πανώλης και εύφλογή αποδεκατίχουσα τον στρατόν των Ουαχαβιτών έπλήθυν ως πληγή κατά των αιρετικών εις βοήθειαν του όρθοδόξου πληρώματος των πιστών Μωαμεθανών, και έσωσαν τό απειλούμενον οικουδόμενα του Ισλαμισμού. Τον Αβδ-ούλ-Αζίζ διαλοφονήθέντα διεδέχθη ο υίος του Σαούδ, πολεμιστής διακεκριμένος εις τον στρατόν των διαμαρτυρομένων αιρετικών: ούτος επήρθησεν εκ νέου την Μεδίναν και εξήπλωσε την κυρίαρχίαν του μέχρι του περσικού κόλπου: κατά τό 1220 έτος της Ηγίρας (1805) ή εν Δαμασκού προερχομένη μεγάλη προσκυνητών συνωδια δεν ήδυνήθη άλλως να λάβη άδειαν έλευθέρας διαβάσεως ει μη δια σημαντικής χρηματικής θυσίας και υπό τον όρον γενικού άποκλισμού και έπιτροπής: της παρακλονόουσας στρατιωτικής φυλακής. Δύο έτη μετέπειτα, τό 1222 της Ηγίρας (1807 μ. Χ.) εισήλθον οι Ουαχαβίται εις την Μέκκαν, και ή άρπαγή, λεηλασία και σφαγή έ-

(1) Χαλίφης και ούχι Χαλίφης, όφ έστι X α λ ί φ = τοπογραφική και διάδοχος, εκ του ήρατος χ α λ α φ = τίπον έπέχειν, επέρχεσθαι, ακολουθείν, διαδέχεσθαι.

(2) α Άμρεπς ο Χαλέδος, εν λίγους μάχαιραν του Θεού, η κατά τον Θεοφάνην εν ή Σηρυγραφί αυτου.

γειναν τρομερώτεροι και αιματωδέστεροι παρ' άλλο τε κατά την ημέραν της προκυρήσεως επί του Ιεροῦ ἔρου ἄραρὰτ, οἱ Οὐαχαβίται ἐφάνησαν εἰς τὴν κοιλάδα ἑνοπλοῦ περι τὰς 45,000 ἐπὶ καμήλων δρομάδων, μετ' ἄλλων 1,000 καμήλων φορηγῶν κύριοι τῶν ἐπὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὄχυρῶν πόλεων, ἐξαιρουμένης τῆς περιωνόμου διὰ τὸν καφὸν της Μόχας, καὶ τινων ἄλλων μικροτέρων τῆς Ἰεμέν, οἱ Οὐαχαβίται κατέστησαν κραταιοὶ καὶ τρομεροὶ γείτονες καὶ πρὸς αὐτὸ ἔτι τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου.

Ἐλας ὁ σουλτάν Μαχμούτ ὁ Γ', κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1226 τῆς ἡγίρας ἔτους (1814), προσέταξε τὸν ἀντίβασιλέα τῆς Αἰγύπτου Μεχμετ-Ἄλην νὰ κινήσῃ κατὰ τῶν Οὐαχαβιτῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀγῶν τόπων, τοὺς ὁποίους κατεῖχον ἔτι οἱ διαμαρτυρόμενοι οὗτοι ὁ Μεχμετ-Ἄλης ἀπέστειλε κατὰ τὸ 1227 τῆς ἡγίρας (1812 μ. Χ.) τὸν υἱὸν του Ἰωσσὸν μετὰ δυνάμειος πολλῆς Αἰγυπτίων καὶ Ἀλβανῶν, ἐν ᾧ ὁ ἡγεμὼν τῶν Οὐαχαβιτῶν ἐμίρη Σαοῦδ ἔτραξεν ἐναντίον αὐτῶν πρὸς βοήθειαν καὶ ἐπικουρίαν τῶν εἰς Μέκκας καὶ Μεδίνας φρουρῶν, μετὰ στρατοῦ ἀριθμοῦντος περὶ τὰς 40,000 πολεμιστῶν. Ὁ πόλεμος ἤρρισε καὶ ἐτελείωσα κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ὑπὲρ τῶν Οὐαχαβιτῶν ἀλλὰ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἀκολούθου 1228 τῆς ἡγίρας ἔτους (1813 μ. Χ.) οἱ Αἰγύπτιοι κατετρόπωσαν τοὺς αἰρετικούς, καὶ ἐπανώρθωσαν τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου καὶ Χαλίφη Μαχμούτ τοῦ Γ', ἐπὶ τῶν πόλεων Μεδίνας, Γέδδας καὶ Μέκκας εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν εἰσῆλθον οἱ Αἰγύπτιοι τὸν Μάρτιον τοῦ 1813 μ. Χ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰδίου ἔτους ἔβησαν εἰς Γέδδαν καὶ αὐτὸς τῆς Αἰγύπτου ὁ ἀντιβασιλεὺς μετὰ τῆς ἀλβανικῆς φρουρᾶς του, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν ὁ υἱὸς του Ἰωσσὸν καὶ ὁ σερίφης τῆς Μέκκας Γαλίπ (1). Οὗτος κατηγορεῖται ὡς τὰ τῶν Οὐαχαβιτῶν φρονῶν ἐν τῷ κρυπτῷ, ἐβίβηθη κατὰ προσταγὴν τοῦ ἀντιβασιλέως εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ μετέπειτα ἐξορίσθη εἰς Ουσσαλονίκην μετὰ τῶν ἱεσάριων υἱῶν του, ὅπου καὶ ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἡγίρας 1232 (1817), ἐν ᾧ ὁ οὐαχαβίτης στρατηγὸς ἦν Κάσσαν ἐλ-Καλά, σταλεὶς κίχμάλωτος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεκαταστάθη ὡς αἰρετικός.

Τὰ κατορθώματα τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ κατεσίγησαν τὸ ἀρειμάνιον πνεῦμα τῶν φανατικῶν Οὐαχαβιτῶν μέχρις ὅτου μετὰ τέσσαρα μόλις ἔτη ἢ πάντοτε ὑπ.καίονσα θρησκευτικὴ φλόξ ἀνέλαμψε καὶ ὑψώθη ἐκ νέου τρομεριώτερα παρ' ἄλλοτε. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1230 τῆς ἡγίρας ἔτους (1815) συνελθὼν ὁ αἰγυπτιακὸς στρατὸς κατὰ τὴν ἐκ Μέκκας πρὸς τὰ δρῆ τῶν Οὐαχαβιτῶν Ἀγρυσαν ὄδον περὶ τὴν πέραν τῆς Ταίφης πολίχνην Κουλάκ, ὅπου μετέβη καὶ ὁ ἰδίου Μεχμετ-Ἄλης μετὰ πολλοῦ ἱππικοῦ. Οἱ

(1) Σερίφης ἦτοι Πόγενα εἰς καλοῦνται εἰς πολλοὺς ἀπόγονοι τοῦ Μωάμεθ Σερίφης τῆς Μέκκας. ὁ κατὰ καιροὺς θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἱερατείου τῶν ἀγίων πόλεων, ἐκλεγόμενος πάντοτε ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων τοῦ γένους τοῦ προφήτου.

Οὐαχαβίται 23,000 πεζοὶ, καὶ 3,000 ἀναβάται καμήλων δρομάδων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φαϊσάδ δευτεροτάκου υἱοῦ τοῦ Σκοῦδ ἐπέτεθθησαν πρῶτοι κατὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, ὅστις ἔφερε μετ' αὐτοῦ καὶ δώδεκα τηλεβόλα ἀλλὰ παραβάντες τὰς ὀδηγίας τοῦ ἀποθανόντος Σαοῦδ, ὅστις πάντοτε τοὺς ἀπέτρεπε τοῦ νὰ ἀρῆνωσι τὰς ὄχυράς θέτας των, καὶ τοὺς συνβούλευε νὰ μὴ πολεμήσιν εἰς ὀμαλά χωρὶς, ὤρμησαν εἰς καταδίωξιν τῶν ἐπικουρῶν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ Ἀλβανῶν, καὶ ἠκολούθησαν τοὺς ὁδῶν φεύγοντας μέχρις ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀσκαποῦς πεδιάδος. Τοῦτο περ ἔμενε καὶ ὁ Μεχμετ-Ἄλης, ὅστις εἰρῶν τὴν ἀρμολίαν ὤραν, περιεκυκλώσε τότε τοὺς αἰρετικούς διὰ τοῦ εἰς ἐσδρῆσαν παραμένοντος ἱππικοῦ του, καὶ τοὺς ἀπέκοψεν ἀπὸ τῆς εἰς τὰ δρῆ ἀγρύσης ὁδοῦ. Οἱ φεύγοντες Ἀλβανοὶ ἐστράφησαν κατὰ τὴν αὐτὸν καιρὸν ἀπρωτοδικήτως καὶ ἤνοιξαν τὸ πύρ κατὰ τῶν δικιόντων αἰρετικῶν. Οἱ Οὐαχαβίται εὐρεθέντες μεταξύ δύο πρῶν ἐκόλυψαν τὸ παδίον τῆς μάχης μετὰ τὰ πτώματά των 13,000 διαμαρτυρομένων ἔπεσαν κατ' ἐκείνην τὴν ἀγρίαν καὶ φοικώδη ἡμέραν.

Ὁ υἱὸς τοῦ Σκοῦδ, ἐμίρης Ἀβδ-Ἄλλαχ, ἠναγκάσθη νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεχμετ-Ἄλη, τοῦ στρατηγούντος Ἰωσσὸν πασσα, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἡγεμονίας του Δεβρέζι ἐπονεϊδιστον διὰ τοὺς Οὐαχαβίτας εἰρήνην ἀλλὰ ὄβλοντας τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου νὰ ὑποχρησθῇ τὸν Ἀβδ-Ἄλλαχ ἵνα πορευθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου νὰ ἀποκηρύξῃ δημοσίᾳ τὴν αἴρεσιν, καὶ νὰ τύχῃ συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως παρὰ τοῦ σουλτάνου καὶ Χαλίφου Μαχμούτ τοῦ Γ', ὁ ἡγεμὼν τῶν Οὐαχαβιτῶν ἐκήρυξε ἐκ νέου τὸν πόλεμον, ὅστις διήρκεσε περὶ τὰ δύο ἔτη, μέχρις οὐ πολιορκηθεὶς ὁ Ἀβδ-Ἄλλαχ ἐπὶ τὰ ὀλικλήρους μῆνας ἐντὸς τῆς ὄχυρᾶς καθεδρᾶς του Δεβρέζας ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεχμετ-Ἄλη, τοῦ στρατηγοῦ Ἰβράϊμ πασσα, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τούτον, ὅστις τὴν καθήρεσε καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν πατέρα του, τὸν ἀντιβασιλέα. Ὁ δὲ Μεχμετ-Ἄλης τὸν ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸν ἀπεκατέλιψαν ἐμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας τὸ 1233 ἔτος τῆς ἡγίρας (1818). Μετὰ τὴν ἐκπολιάρκισαν καὶ καταστροφὴν τῆς Δεβρέζας κατεβλήθη ἡ αἴρεσις καὶ διεσκορπίσθησαν οἱ αἰρετικοὶ, ἀλλὰ τὸ δόγμα των ἐξακολουθεῖ ἔτι μετὰ τῶν ἀράδων τῆς ἀρεινῆς χώρας Νεγιδ καὶ διατηρεῖται εἰς μοναδικὰς τίννας φυλάς τῆς Ἰεμέν.

Παρὰ τῷ σερίφῃ τῆς Μέκκας Γαλίπ, ὅστις ἐπὶ ὑπονοεῖται ὅτι ἐφρόνιζε τὰ τῶν Οὐαχαβιτῶν καθρέθη καὶ ἐξορίσθη, διετέλει ἀνθρωπὸς τις ὀνομαζόμενος Ἀβδ-Ἐλ-Γαῦζ' παρὰ τούτου ἠγέρθησαν εἰς τῶν ἀκολούθων τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, καλούμενος Ἀβδ-Ἄλλαχ Πέδρ ἐλ Μώγγραπυ, ἐρογράφον τι ἐπὶ διηθήρας, ἐν εἰδὲι φυλακτῆριου δεδιπλωμένον, φέρον αὐτὴν τοῦ προφήτου Μωάμεθ τὴν σφραγιδα πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς νομιμότητος τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς γνησιότητος τοῦ χειρογράφου συνετάχθη πρωτόκαλλον ἐν τῇ πόλει Ταίφα, ὅπου καὶ ἐγένετο ἡ πράξις

φέρουσα ἡμερομηνίαν 23 τοῦ μηνὸς Ραγίπ 1229 τῆς ἡγίρας (10 ἰουλίου 1814). Τὸ χειρόγραφον διεσώζετο μετὰ τῶν Οὐαχαβιτῶν τοῦ Νεγιδ, καὶ ἐν τῷ μεταξύ τῶν ταρχῶν καὶ ἀκταστασιῶν τοῦ ἰεροῦ πολέμου, περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀβδ-Ἐλ-Γαῦζ', ὁπαδοῦ τοῦ Σερίφου τῆς Μέκκας Γαλίπ, ὅστις τὸ ἐπώλησεν εἰς τὸν Ἀβδ-Ἄλλαχ-Βέδρ' οἱ κληρονόμοι τοῦ του περιελθόντες ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν εἰς παντελῆ πεινίαν, παρίδωκαν ἐαυτοὺς καὶ τὸ ἰερόν καμήλιον μετ' ἀθρημονίας καὶ ἐξ ἀνάγκης εἰς τῶν ἀπίστων Φράγκων τὴν κερδοσκοπίαν.

Τὸ χειρόγραφον ἐπὶ δέρματος γαζέλλης, κάλλιστα διατετηρημένον καὶ μόνον ἐν μέρει σκοληκώδητον φέρει κουφικὸς χαρακτῆρας, ὁμοίους τῆς προεκδοθείσης παρ' ἐμοῦ ἐπιστολῆς τοῦ Μωάμεθ πρὸς Αἰγυπτίους (ἰδὲ Πανδῶρ. φυλλ. 237. σελ. 487, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον ἐκείνης κεκαλλιγραφημένον καὶ ἐπιμελεστέρας ὡς πρὸς τὴν τομὴν τῶν ἐν τέλει ἐκίστου στίχου λέξεων ὀρθογραφίας κατὰ τὰ ἄλλα φέρει τὸν ἴδιον τῆς προειρημένης ἐπιστολῆς τύπον, καὶ τὴν ἴδιαν τοῦ Μωάμεθ σφραγιδα. Ἡ παλαιότης τῆς γραμμῆς τοῦ ἔγγραφου τούτου ὕλης καὶ τῶν χαρακτῆρων ἢ ἀρχαϊότης εἶναι πασιφανῆ καὶ ἀναμφισβήτητα τὸ ἱστορικὸν τῆς διασώσεως τοῦ χειρογράφου, καὶ αὐτὴ ἢ ἐπ' αὐτοῦ παρὰ τοῦ μωαμεθανικοῦ κόσμου ἀναγνωριζομένη τοῦ προφήτου σφραγίς, ἐγγυῶνται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ παραποιήσεως, ἢ ἀπλοῦ τινος ἀντιγράφου, ἀλλ' ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χειρόγραφον εἶναι αὐτὸ τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μωάμεθ πρὸς Μωσσεϊλάμα τὸν ψευδοπροφήτην, καὶ περιέχει τὰ ἐξῆς κατὰ λέξιν καὶ κατὰ στίχον, ὡς δύνανται τις νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ ἐπισυναπτομένου ἐν τῇ σελ. 503 ὁμοιστύπου.

- » Ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ τοῦ οἰκτιρμοῦ καὶ ἐλεούντος, παρὰ Μωάμεθ ἀποστόλου
- » τοῦ θεοῦ Μωσσεϊλάμα τῷ ψευδοπροφήτῃ. Εἰρήνη τῷ ἀκολουθοῦντι τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἢ γῆ ἔστί τοῦ θεοῦ,
- » καὶ δώσει αὐτὴν εἰς κληρονομίαν ἐκείνῳ ᾧ κυδδοκῆσεν ἐκ τῶν δούλων αὐτοῦ, τὸ γὰρ τέλος ἀγαθὸν (τοῖς φοβουμένοις αὐτόν).
- » Ἢδὴ κατέστρεψας τὸν λαὸν τὸν ζῶντα καταλύσει σε ὁ θεός.
- » καὶ τοὺς τυγχάνοντας μετὰ σοῦ.

Θεοῦ
ἀπόστολος
Μωάμεθ. ς

Οἱ κουφικὸι λεγόμενοι χαρακτῆρες τῆς ἀρχαίας ἀραβικῆς ἤρριξαν νὰ γείνωνται γνωστοὶ μετὰ τῶν ἀράδων ὀλίγον πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Μωάμεθ. Μωφράμερ ἦεν Μωφρά λέγεται ὁ ἐφευρετὴς αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἀραβοπερικῶν μεθοριῶν, ὅθεν εἰσῆχθησαν καὶ εἰς τὴν Μέκκαν' δι' αὐτῶν τῶν χαρακτῆρων ἐγράφησαν αἱ πρῶται ἐκδόσεις τοῦ Κορανίου, καὶ ἡ αὐτὴ γραφὴ ἐξηκολούθη τοὺς τρεῖς πρώτους τῆς ἡγίρας αἰῶνας ἕκτοτε ἔμεινε ἐν χρήσει μόνον εἰς τὰς

ἐπὶ διαφόρων μνημείων καὶ νομισμάτων ἐπιγραφὰς μέχρι τοῦ ὀγδόου τῆς ἡγίρας αἰῶνος, ἐν ᾧ εἰς κοινὴν γραφὴν εἰσῆχθησαν αἱ νεοαραβικὸι καὶ περσικὸι χαρακτῆρες.

Νῦν ἀναφέρεται τὸ ζήτημα ἀν αἱ μέχρι τοῦδε σαζόμενα τοῦ Μωάμεθ ἐπιστολαὶ, ἐγράφησαν τῇ ἰδίᾳ τοῦ προφήτου χεῖρῃ ἢ καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ διὰ χεῖρὸς ἄλλου. Οἱ Μωαμεθανοὶ γενικῶς, ἵνα ὑπερυψώσωσι τὴν θέλειν τοῦ Μωάμεθ ἀποστολὴν καὶ τὴν οὐκνότην τοῦ Κορανίου ἀποκάλυψιν, δογματίζουσιν ὅτι ὁ προφήτης ἦτο ὄλιος ἀγράμματος, ἔτι διὰ θείας ἐμπνεύσεως ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν τοῦ, καὶ ὅτι τὸ Κοράνιον ἐπέμψθη αὐτῷ διὰ τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ οὐκνῶθεν κατὰ καιροὺς εἰς περιτοπὴς γεγραμμένας ἰδίᾳ θεοῦ χεῖρῃ. Οὐχὶ μόνον αἱ παραδόσεις ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ Κορανίου ἀντίκειται τῇ ὑποθέσει, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐγίνωσκε νὰ γράφῃ τὸ Κῶ' λεφίλιον, τὸ περιέχον τὴν παραβολὴν τῆς Ἀράχνης, δι' ἧς καὶ Ἀράχνη ἐπιγραφόμενον, ἀναφέρει τὰ ἐξῆς ὡς λεγόμενα παρὰ θεοῦ τῷ Μωάμεθ' « Καὶ οὐκ ἴδυνασο πρὶν ἀναγινώσκειν βιβλοῦς, οὐδὲ ἐγίνωσκε γράφειν αὐτὰς ἢ δεξιὰ σου, ἵνα μὴ δικαιοθῶσιν οἱ ἐναντίοι ἐν τῇ ἀπιστίᾳ αὐτῶν » ὥστε ἡ ἀμάθεια τοῦ Μωάμεθ ἔπρεπε νὰ τεθῇ ὡς δόγμα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θείας τοῦ Κορανίου συγγραφῆς.

Ἐν τούτοις πολλὰ διδόμενα διαψεύδουσι τὴν λεγομένην ταύτην τοῦ Μωάμεθ ἀμάθειαν διότι κατήγετο ἐξ εὐγενῶν, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Κορείσιων καὶ ἐκ τῆς πατριᾶς τῶν Χασιμ, τὸν ἡγεμόνων τῆς Μέκκας καὶ κληρονομικῶν τῆς Καάβας ἀρχιερέων, οἵτινες βέβαια ὡς ἐκ τῆς τάξεως ἐν ᾗ ἀνήκον δὲν ἦσαν οἱ ἀμαθέστεροι τοῦ λαοῦ των' ἔπειτα μένων ὁ Μωάμεθ ὀρρανὸς ἐτέθη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἐπιφανεστέρου ἐκ τῶν θείων του, τοῦ Ἀβῶ - Τάλιβ, ὅστις δὲν ἠμέλησεν ἕως νὰ δώσῃ αὐτῷ ἐλευθέρην ὄσον ἠδύνατο ἀνατροφὴν ἀλλὰ καὶ αἱ ἐμπορικαὶ τοῦ Μωάμεθ περιουσίαι εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Δαμασκού καὶ Βόστρας, κατ' ἐπιταγὴν τῆς πλουτίας καὶ εὐγενούς χήρας Χαδιγίας, ἤτις πρῶτον μὲν ἀνέθεκεν αὐτῷ τὰς ὑποθέσεις τῆς εἰτα δὲ ἔδωκε τὴν χεῖρα καὶ τὴν καρδίαν, προῦποθέτουσι τινα παιδείαν καὶ λογιστικὴν ἱκανότητα. Ἦτο μόλις δεκατεσσάρων ἐτῶν, ὅτε συνοδεύων τὸν θεῖόν του εἰς Συρίαν ἔτυχε φιλοξένου ὑποδοχῆς εἰς τὴν πόλιν Βόστραν παρὰ τῇ μονῇ τοῦ Ἀβδ-Ἐλ-Καίς ὑπὸ τοῦ χριστιανοῦ μοναχοῦ Βοχάϊρα, τοῦ παρ' Ἑλλήσι καλούμενου Σεργίου οὗτος κατηγῶν τὸν νέον Μωάμεθ εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἐδίδασκεν αὐτῷ τὴν παλαιὰν καὶ νέαν διαθήκην, ἐλπίζων καρποὺς ἀγαθοῦς ὁ νέος Μωάμεθ, ὠφελῆσαι ἀπὸ τῶν διδασκῶν τοῦ χριστιανοῦ μοναχοῦ μετεμώρφωσεν αὐτὰς κατὰ τὸ ἴδιον πνεῦμα καὶ μετέπλασεν εἰς νέαν ἰδιαιτέρας πίστεως βίβλον τὸ Κοράνιον γέμει ἐπιβραϊκῶν καὶ χριστιανικῶν παραδόσεων καὶ ἀποφθεγμάτων ἢ γνώσεις αὐτῶν προῦποθέτει τὴν ἀνάγκασιν τῶν συριακῶν γραμμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἐγένοντο αἱ διδασκαλαὶ Σεργίου τοῦ μοναχοῦ, ἐν ᾧ τὰ πρῶτον καιροῦ εἰς Ἀραβίαν εἰσῆχθησαν κουφικὰ γράμματα ἦσαν ἀπλῶς μεταπεποινημένα συμμάχῃ. Ἐξ

Άλλου μέρους αἱ φιλικαὶ καὶ συγγενικαὶ σχέσεις τοῦ ἐξαδέλφου τῆς συζύγου του Χαδινίας, ὀνομαζομένου Οὐάρικα Ἔβν Νάφελ, ἄρχος πεπαιδευμένου, καὶ τὴν ὀρηκτικὴν τὸ μὲν πρῶτον Ἰουδαίου προσήλυτου, ἔπειτα δὲ βαπτισθέντος Χριστιανοῦ καὶ μεταφραστοῦ τῶν εὐαγγελίων, δὲν ὁμᾶ ἔλειψαν βέβαια νὰ διεγείρωσιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Μωάμεθ ὄργανόν τινα πρὸς ἐκμάθησιν τῶν γραμμάτων ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἔως τότε δὲν τὰ ἐγνώριζε.

Πρὸ παντὸς ὁμοῦ ἄλλου τὸ ἐξῆς ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν γενικῶς ὁμολογούμενον συμβᾶν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐγίνωκε νὰ γράφῃ. Ἄβ' - οὐλ - φέδας ἡ ἀραψὸς συγγραφεὺς ἐξιστορῶν τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς τοῦ Μωάμεθ ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὴν ἀμυλὴν τῆς ἀσθενείας του ὁ προφήτης ἀνέκραξε: « Δάτε μοι μελάνην καὶ βιβλίον καὶ γράψα ὑμῖν, ἵνα ἀπέχγη τῆς πλάνης μετὰ τὸν θάνατόν μου. » Οἱ περισσώτεροι δὲν ὑπέκρινον, οἱ μὲν θεωροῦντες πᾶ λελθόντα ὡς πυρσὸς παραλήρημα, οἱ δὲ φοβούμενοι μὴ ὁ προφήτης ἐπὶ τοῦ τέρατος τῆς ζωῆς του ἀνακρήσῃ διὰ νέας γραφῆς, τὰ ἤδη παραδεδομένα. Ζήτησας βιβλίον ἵνα γράψῃ ὀλίγας πρὸ τοῦ θανάτου του στιγμῆς, ἐπροδόθη ὁ Μωάμεθ ὅτι ἐὰν ἔθελεν, ἰδύνατο νὰ γράψῃ, ἀδιάφορον ἂν ἔβριψεν τὸ προσωπίον σώας ἔχων τὰς φράσας ἢ πυρέςσων.

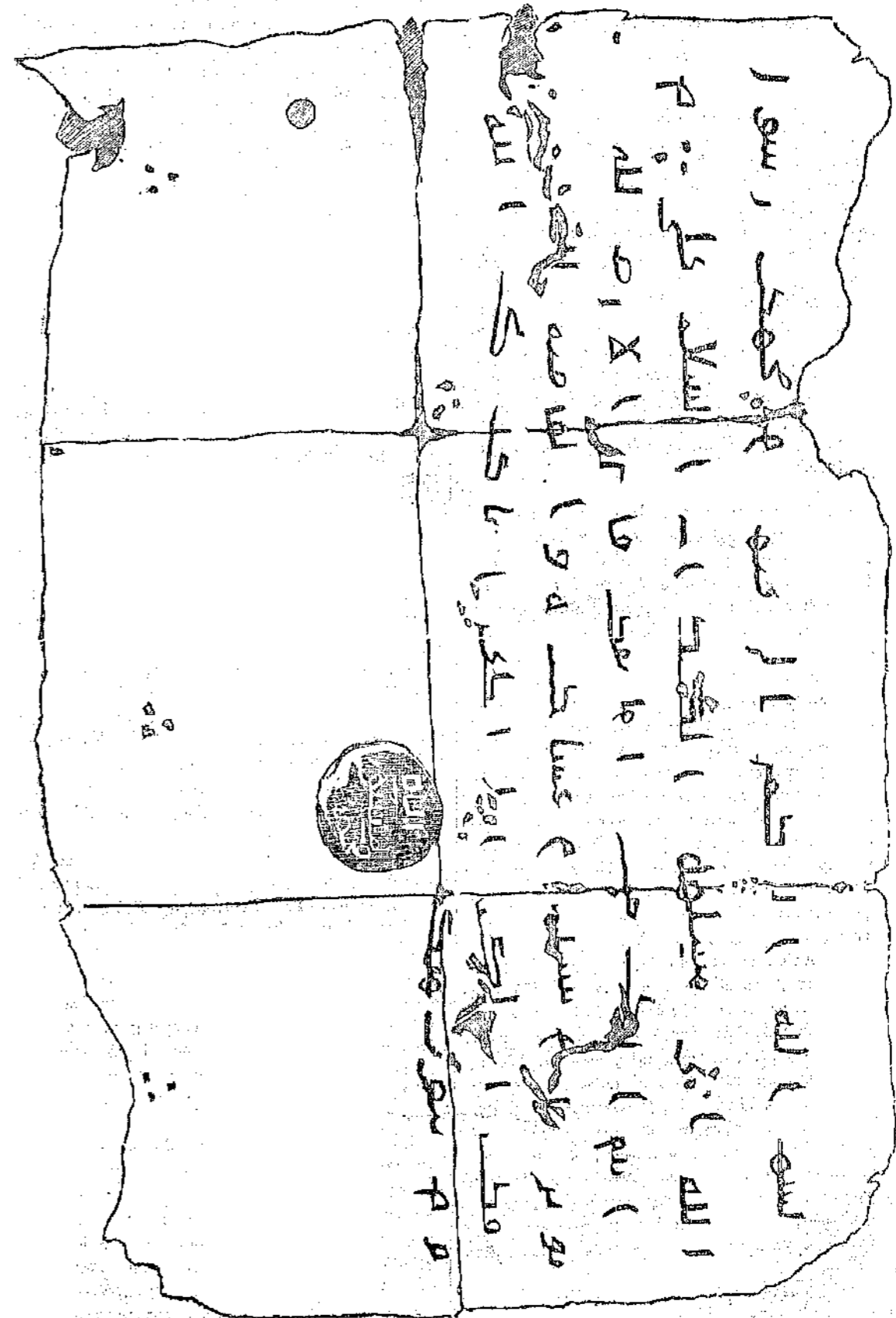
Ἐν τῷ 12^ο κεφάλαιον τοῦ Κορανίου τὸ ἐπιγραφόμενον αἱ Μέλισσαι, ὁ θεὸς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Μωάμεθ λέγει: « Καὶ ἔταρ ἀγαγίωσῃς τὸ Κοράνιον κατὰφωγῆς εἰς τὸν θεόν ἵνα σὲ φυλάτῃ ἀπὸ τοῦ καταβεβλημένου Σατάν. » — Τὸ 96. τοῦ Κορανίου κεφάλαιον τὸ ἐπιγραφόμενον Ἄμμα πεπηγός, καὶ κατ' ἄλλους, ὡς ἐν τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ λέξεως Ἀνάγρωθι, τὸ ὅποιον κατὰ τοὺς μωαμεθανοὺς ἐξηγητὰς ἂν καὶ συγκρατηθούμενον μετὰ τῶν τελευταίων τοῦ Κορανίου κεφαλαίων, εἶναι ὁμοῦ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν, παριστᾷ τὸν ἄγγελον Γαβριὴλ καταβαίνοντα οὐρανῶθεν, φέροντα εἰς χεῖρας αὐτῶ τοῦτο τὸ πρῶτον τοῦ Κορανίου τεμάχιον καὶ προκαλοῦντα τὸν Μωάμεθ εἰς ἀνάγνωσιν. « Ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ τοῦ οὐκ ἐκτίμωτος καὶ ἐλεοῦντος: ἀνάγρωθι ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου σου τοῦ ποιῶσαντος τὰ σύμπαντα, καὶ τὴν ἀνθρωπὸν πλάσαντος ἐξ αἵματος πεπηγός. Ἀνάγρωθι ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου σου τοῦ δεδοξασμένου, τοῦ διδάξαντος τὴν χεῖρα τῆς γραφίδος, τοῦ διδάξαντος τὸν ἀνθρωπὸν τὰ μὴ πρότερον ἐγνωσμένα. » Ὅθεν κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἐξηγητὰς τῆς ἀνω περικοπῆς ὁ Μωάμεθ ἀγνοοῦν πρότερον τὸ ἀναγινώσκειν καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὸ γράφειν δι' αὐτοῦ τοῦ θαύματος τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Κορανίου ἠξιώθη τῆς χάριτος τοῦ δύνασθαι αὐτομάτως ἀναγινώσκειν. Αὐτὰ ἐπιβεβαιῶ καὶ τὸ 98 κεφάλαιον τὸ ἐπιγραφόμενον τοῦ λόγου ἢ δηλωσις. « Ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ τοῦ οὐκ ἐκτίμωτος καὶ ἐλεοῦντος: οἱ ἀπίστοι τῶν Γραφῶν (ἴτοι Χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι) καὶ οἱ εἰδωλελάτραι τότε δὴ ἐκλονήθησαν ἐν τῇ πίστει αὐτῶν ἥτε ἐκλήλυθε τοῦ λόγου ἢ δηλωσις, ὁ ἀπόστολος τοῦ θεοῦ, ὁ ἀναγινώσκων αὐτοῦ τοῦ ἀγγισμοῦ τὰς καθηγιασμένας βίβλους,

τὰς περιχοῦσας τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐσεβείας τὰς ἐντολάς. »

Ἐν τῶν τριῶν τούτων κεφαλαίων τοῦ Κορανίου καὶ τῆς ἀνωτέρου μνημονευθείσης παραδόσεως τοῦ Ἄβ' - οὐλ - φέδας, ἐξάγεται ὅτι καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ Μωάμεθ ἦτο ἀγράμματος, τοῦλάχιστον ἄμα τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Κορανίου ἠξιώθη τῆς ἀνωθεν χάριτος τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν μέχρι τῆς τελευταίας του. Ἀλλ' ἰδίᾳ χεῖρι κατὰ τὰ φαινόμενα οὐδὲν ἔγραψε καὶ ὁμοῦ τὰς διαφορὰς κατὰ καιροὺς ἀποκαλυπτομένας, τούτῳσι παρ' αὐτοῦ συντασσομένας καὶ δημοσιευμένας τοῦ Κορανίου περικοπῆς ἐφρόντιζεν ὁ Μωάμεθ νὰ ἀντιγράψωσιν ἐπιμελῶς διάφοροι ὑπὸ τὰς ὀδηγίας καὶ ὑπαγορεύσεις αὐτοῦ. γράφεις ἐπὶ διφθερῶν, ρουικίου, πακῦρου, ὀστέων, πλαιῶν ἢ κεράμων' περὶ πολλοῦ ἐποεῖτο μάλιστα τὴν εὐκρινῆ καὶ εὐκρινῶστον γραφῆν' ὑπάρχουσι παραδόσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπέκρινε ποτὲ ὁ Μωάμεθ ἕνα τῶν ἀντιγραφέων, ὀνόματι Μωαῦαν, τὸν μετέπειτα διατελέσαντα καὶ ἰδιαιτέρον αὐτοῦ γραμματέα, ὅτι δὲν ἔγραψεν ἀκριτὰ εὐθὺ τὸ βίβρα οὔτε κομψὸν τὸ σῆγμα. Αἱ παραδόσεις αὐταὶ δεικνύουσιν, ὅτι ὁ Μωάμεθ, κατὰ τοὺς τελευταίους τοῦλάχιστον χρόνους τοῦ βίου του, οὐ μόνον καὶ γράφει καὶ ἀναγνώσκων ἦτο ἐγκρατῆς, ἀλλὰ καὶ ὀπισσοῦν ἀκριβολόγος περὶ τὴν καλλιγραφίαν.

Ἐν τούτοις εἶνε ἀληθῆς, ὅτι τὰ διάφορα κεφάλαια τοῦ Κορανίου, καὶ αὐτὰ αἱ ἰδιαιτέροι τοῦ Μωάμεθ ἐπιστολαὶ δὲ ἐγγράφησαν ἰδίᾳ αὐτοῦ χεῖρι, ἀλλὰ καὶ ὑπαγόρευσιν ὑπὸ ἐπίτηδες γραμματέων καὶ ὁμοῦ αἱ σωζόμενα μέχρι τοῦ νῦν ἐπιστολαὶ δέονται νὰ ὀνομασθῶσιν ἀντάγραφοι, διότι εἶναι αὐταὶ ἐλεῖναι αἱ γραφεῖσαι καὶ ὑπαγόρευσιν τοῦ προφήτου, καὶ σφραγισθεῖσαι τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ σφραγίδι (1).

ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ.

(1) Τὸ ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι παρῳημιόστοπον εἶναι ἢ ἐν τῇ σελίδι 301 ἀναφερομένη ἐπιστολὴ τοῦ Μωάμεθ.

ΘΩΝΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ.

Εν τῷ φυλλάδιῳ τῆς 13 τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου, ἐδημοσιεύσαμεν τὸν λόγον ἐν ἀπὴρ- γειαι, ὁ καθηγητὴς Κ. Π. Πάλλης ἀναλυτικῶν τῆν πρυτανείαν τὴν δὲ καταχωροῦμεν ἐνταῦθα καὶ τὸν τοῦ πρὸ αὐτοῦ πρυτανέως, τοῦ Κ. Π. Οἰκο- νομίου, ἐκθέτορος τῆν κατάστασιν τοῦ ἀνωτάτου τοῦτου ἐκπαιδευτηρίου. Τοὺς λόγους τῶν πρυτα- νέων δημοσιεύομεν κατ' ἕτος γάρην πρὸ πάντων τῶν ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος ὁμογενῶν, εἰς τὴν ἐλευθερίω τῶν ὁποίων ἀφελίζεται κατὰ μέ- γα μέρος ἡ ἀδρυσίς τοῦ καταστήματος τοῦτου. Ἐτὸ παρεπιστήμιον, ὡς ὀρθότατα λέγει ὁ Κ. Οἰκονομί- δης, δὲν εἶναι κτήμα μόνον τῶν ὀλίγων ἡμῶν, ἀλλὰ κειμήλιον καὶ ἀγαθὸν παντὸς ὁμογενοῦς καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος τῆς μεγίστης καὶ εὐ- ρυτότου. »

Ἐάν ἐν ταῖς ἄλλαις τοῦ δημοσίου βίου λειτουρ- γίαις δυσχερὲς καὶ σπουδαίον λογιζόνται χρέμα- αὶ λογοδοσίαι, ὡς ὑποβάλλουσαι εἰς ἐλεγχὸν καὶ ἐξέτασιν ὀλόκληρον τοῦ ὑπολόγου τὴν περὶ τὸ ἀ- ξίωμα ἐνεργεσίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ οἰονεὶ αὐτὸν εἰς θέσιν κρινόμενου καταβιβάζουσαι, ὅστις διὰ τοῦτο ὀκνῶν τὰ πολλὰ καὶ περιδεὲς προσέρχεται ἵνα δώ- σῃ λόγον τῶν αὐτῷ πεπραγμένων. Ἄλλ' ἡ λογοδο- σία τῆς πρυτανικῆς διοικήσεως, καίτοι πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερτέρα καὶ βαρεῖα τυγχάνουσα, τὸν ἔ- λεγχον ἕμως ἐν αὐτῇ τῇ ἐνεργείᾳ διὰ τῆς ἀκλόνη- ματικῆς συγκλήτου γινόμενον ἔχουσα, οὐδόλως πά- σχει τὸ ταπεινωτικὸν ἐκεῖνο καὶ ἀλγεινὸν πάθημα. Κύπρόσωπος δὲ παρίσταται εὐθίνας τῶν πράξεων αὐτῆς διδοῦσα οὐ μόνον τῇ ὀλομελείᾳ τῶν καθηγη- τῶν τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῇ λοιπῇ ἐντίμῳ ὀμη- γύρει, ἀλλὰ διὰ τῆς τυπώσεως τοῦ πρυτανικοῦ λό- γου καθίστησιν ἐκνήν ὑπόλογον ἀπάτη ὡς εἰπεῖν τῇ ἑλληνικῇ φυλῇ. Καλῶς δὲ καὶ πρεπόντως εἰσά- γαγον οἱ εἰσαγαγόντες τὸ ἔθος τῆς δημοτελοῦς ταύ- τος τελετῆς, ἐπειδὴ τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο δὲν εἶναι κτήμα μόνον τῶν ὀλίγων ἡμῶν, ἀλλὰ κει- μῆλιον καὶ ἀγαθὸν παντὸς ὁμογενοῦς καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος, τῆς μεγάλης καὶ εὐρυτότου. διὰ τοῦ- το καὶ πάντες, κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῷ ἕκαστος συμ- βάλλονται εἰς τὴν ἐδραιωτέραν κατάρτισιν καὶ τε- λειωτέραν περικόσμησιν τοῦ σιμνοῦ τοῦτου τῶν μουσῶν ἐνδικοιτήματος, δικαιωματικῶς μεριμνῶν- τες περὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ὅπου γῆς εὐρι- σκόμενοι. Ἰσχυροὶ λοιπὸν, καθῆκον ἀκαδημαϊκῶν ἐκπληρῶν, ἀρχομεν τῆς ἐκθέσεως τῶν κυριωτέρων ἐπὶ τῆς ἐμῆς πρυτανείας συμβάντων. Καὶ πρῶτον

Α.) περὶ τῶν διδασκαλῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγραφέντων φοιτητῶν κατὰ τὸ

ἔτος τῆς ἐμῆς πρυτανείας ἀνέβη εἰς 602, ὧν 366 εἰσὶ τῆς ἐλευθέρως καὶ 236 τῆς δούλης Ἑλλάδος. Ἐπερίσσευσαν λοιπὸν κατὰ 73 τῶν φοιτητῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἀλλὰ δὲν ἐναεβρόνομαι ἐπὶ τῇ τύχη μου ταύτῃ, οὐ γὰρ τῷ πολ.λ.ῳ ἀεὶ τὸ εἶδ. Ἐκ τῶν ἐξακοσίων καὶ δύο τούτων φοιτητῶν παλαιοὶ ἀναεωσάντες τὰ εἰσθητήριά των εἰσὶ 401, νέοι δὲ 201, φέροντες ἀπολυτήρια

- 23 τοῦ Α' γυμνασίου Ἀθηνῶν,
- 19 τοῦ Β' γυμνασίου Ἀθηνῶν,
- 31 τοῦ γυμνασίου Ναυπλίου,
- 13 τῶν Πατρῶν, 14 τοῦ Δαρμίας,
- 17 τοῦ Τριπόλεως, 11 τοῦ Σύρου,
- 3 τῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς,

10 τῶν Ἐκπαιδευτηρίων Ἑπτανήσου καὶ ἄλλων μερῶν.

60 δὲ ἐνεγράφησαν λαβόντες τὴν ἔγκρισιν, ὁ μὲν 58 τῆς ἐξεταστικῆς τῶν ἀλλοδαπῶν Ἐπιτροπῆς, οἱ δὲ 2 τῶν τοῦ φαρμακευτικοῦ σχολείου καθηγη- τῶν. Κατενεμήθησαν δὲ πάντες οὗτοι, 20 μὲν ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ, 310 δὲ ἐν τῇ Νομικῇ, 156 ἐν τῇ Ἰατρικῇ, 104 ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ καὶ 5 ἐν τῷ φαρμακευτικῷ σχολείῳ. Ἐξ αὐτῶν ἀπεφαίτησαν τριάκοντα δύο (8 ἡμεδαποὶ καὶ 24 ἀλλοδαποὶ), 2 τῆς Θεολογικῆς σχολῆς, 11 τῆς Νομικῆς, 15 τῆς Ἰατρικῆς καὶ 4 τῆς Φιλοσοφικῆς.

Ἀναγορεύθησαν διδάκτορες 23 τῆς Νομικῆς (18 ἡμεδαποὶ, 5 ἀλλοδαποὶ) καὶ 32 τῆς Ἰατρικῆς (21 ἡμεδ., 11 ἀλλοδ.), ἔλαβον τὸ πτυχίον τοῦ τελειο- διδάκτου τῆς Νομικῆς 2, τοῦ διδασκάλου τῆς φι- λολογίας καὶ τοῦ φαρμακοποιῦ 11 (10 ἡμεδαποὶ καὶ 1 ἀλλοδαπός). Ἰστέ οὗ τοῦ ἡδῆ λήξαντος ἀ- καδημαϊκοῦ ἔτους ἐπιστημονικῶς πρυγνῆτος μέτριος μὲν παλὺ ἐγένετο πρὸς τὸν τοῦ παρελθόντος ἔτους παραβυλλόμενος, ἀλλὰ οὐδόλως ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὸ ἔτος ἦτο ἄγονον.

Ἐλαβον τέλος ὑποτροφίαν ἐκ τοῦ δημοσίου Τα- μείου δέκα, 5 τῆς Νομικῆς, 3 τῆς Ἰατρικῆς καὶ δύο τῆς Φιλοσοφικῆς, ἐκ διαφόρων δὲ ὑπὸ τῆς Κυ- βερνήσεως διοικουμένων κληροδοτημάτων τριάκον- τα καὶ τρεῖς, ἦγον 18 τῆς Νομικῆς, 7 τῆς Ἰα- τρικῆς, 6 τῆς Φιλοσοφικῆς καὶ 2 τῆς Θεολογικῆς, ἐκ κληροδοτημάτων δὲ εἰς τὸ πανεπιστήμιον ἀ- φειμένων οὕτω, δηλ. 2 τῆς Ἰατρικῆς ἐκ τοῦ κλη- ροδοτήματος Δ. Μαυροκορδάτου, 1 τῆς Θεολογι- κῆς ἐκ τοῦ Γ. Μαυροκορδάτου, 2 τῆς αὐτῆς ἐκ τοῦ Θ. Ράκου καὶ 3 τῆς Φιλοσοφικῆς ἐκ τοῦ Βελλίου κληροδοτήματος.

Πρὶν ἢ μεταθῶ εἰς τὸν περὶ διδασκαλίας λόγον ἱναγκαίον κρίνω νὰ παρασυνάψω ἐνεαῦθα τὰς 3 ταύτας παρατηρήσεις. α) Δυσχερεῖαι τινες καὶ ἀτοπήματα συμβαίνουσι περὶ τὴν ἐγγραφῆν τῶν ἐκ τῆς ἔξω Ἑλλάδος ἐρχομένων νέων, καθὸ ἀκα- νονίστου εἶτι μενούσης τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐν ἡ' ὑ- ποβάλλονται δοκιμασίας καὶ εἰς ἀπλοῦν ἕνεκα τοῦτου καὶ ἀσπιδάστατον ἐνίοτε μεταπιπτοῦσιν τῶ- νον, ὅστις ἐνέβαλεν ἐσχάτως πειρασμὸν καὶ εἰς τινας τῶν ἡδῆ ἐν τοῖς γυμνασίοις κατατεταγμένων,

ἀποπειραθέντας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ γυμνάσιον καὶ ἀναβῶσιν εὐθὺς τὰς τοῦ πανεπιστημίου βαθ- μίδας. Τὸ κακὸν δὲ τὸ ἐντεῦθεν, ἔπερ ἤρξατο ἀ- πό τινος ἐνσκηπτον καὶ εἰς τινας τῶν ἐντοπίων νέων, ἀναγκαίον νὰ θεραπευθῇ συντόμως, ἐπειδὴ χρεὸς ἐπίσης ἱερὸν ἔχομεν νὰ μεριμνῶμεν περὶ τῆς ἀσφαλοῦς καὶ προσηκούσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν εἰς τοὺς ἔξω ὁμογενεῖς ἐκπεμπόμενων εὐτό- λων τῷ πανεπιστημίου. Ἰσως δὲ ἡ ἐκ καθηγητῶν τῶν ἐνταῦθα γυμνασίων καὶ τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ πανεπιστημίου σχολῆς αὐστασις ἐξεταστικῆς Ἐπι- τροπῆς, παρὰ τῶν ἐξεταζομένων ἀνταμιβομένης, καὶ ὁ ἀκριβὲς προσδιορισμὸς τῶν ἐξεταστέων μαθη- μάτων, δύνανται νὰ θεραπεύσωσιν ἀρκούντως τὴν ἔλλειψιν, ἀλλὰ τὸ τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐξε- ταστῶν νομίζω ἀναγκαϊότατον, διότι ἔχει πάντοτε οὐδὲ πάντες οἱ ἀνθρωποὶ κοπιᾶζουσι προθύμως ἐπὶ ψυχικῇ ἀπλῶς σωτηρίᾳ.

β) Τῶν πλείστων φοιτητῶν αὐθαρημίως εἰς τὴν νομικὴν καὶ ἰατρικὴν σχολὴν ἐγγραφόμενων, δὲν εἶναι ἀρὰ γε ἄσκοπον ὄλιος νὰ διδῶνται ὑποτροφίαι εἰς φοιτητὰς τῶν σχολῶν τούτων, Ἰσπανιότατα καὶ εἰς προπικῶς ἀποδεδειγμένην εὐφροῖαν διδόμεναι ἡδύνατο μόνον νὰ δικαιολογηθῶσι, καὶ ἰδίως πρὸς πληρυστέραν ἐν Ἑυρώπῃ σπουδῆν. Ἡ ὑποτροφία συμφέρει κατ' ἐμὲ νὰ βοηθῶνται κυρίως φοιτηταὶ τῆς φιλολογίας καὶ θεολογίας, καὶ οὗτοι ἐάν φέρω- σιν ἀρίστεια γυμνασιακῶν σπουδῶν καὶ ὑπὸ τῆς συγκλήτου τοῦ πανεπιστημίου προτείνονται. Τοιου- τοτρόπως δὲ πιθανώτερον ἦτο νὰ τυγχάνωσι τοῦ εὐεργετήματος τούτου οἱ ἀξιώτεροι, καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀπηλλάσσεται τῶν συχνῶν ἐνοχλήσεων καὶ περισπα- σμῶν ἀδιακρίτων συστάσεων, πρὸς ἃς ἀδύνατον ν' ἀντιπαλαίσῃ νικητικῶς ὅσον ἀκαμπτὸς καὶ ἀμερό- ληπτος ἐν ὑποθετῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀταπον τῆς συ- χνοῦς ἀλλαγῆς τῶν ὑποτροφῶν ἐξέλειπε τότε.

γ) Εἰς τὰς διδασκαλικὰς ἐξετάσεις οὐδὲς καὶ ἐφέτος προσῆλθεν ἐκ τῶν φοιτητῶν τῆς φιλοσοφι- κῆς σχολῆς, ἀλλ' αἰτίαν τούτου μόνον δὲν νομίζω ἐγὼ τὸ πολὺμοχθον, ὡς ἄλλοι εἶπον, καὶ ἦττον ἐ- πικερδὲς τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, διότι διδάσκαλοι ἐν Ἀθήναις, οἰλόντες νὰ κοπιᾶσιν, δύνανται 600 καὶ 800 δραχμάς νὰ ἔχωσι πρὸς- δον μνησιαίαν, ἐνῶ ὀλίγοι τῶν ἀσεληπιαδῶν καὶ θεμιστοπόλων τοιαύτου εὐμοιροῦσιν ἀγαθῶν, μὲλ- λον δὲ ἀλλαχῶ, πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ αἰτία. Ἡ κτή- σις τοῦ διδασκαλικοῦ διπλώματος πρέπει νὰ κα- τασταθῇ ἀναγκαιοτέρα, καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγ- γελμα νὰ λάβῃ τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ πολιτικὴν περι- πλοῆσιν καὶ τιμῆν, οὐ μόνον διὰ τῆς τοῦ μισθοῦ αὐ- ξήσεως ἀλλὰ καὶ ἄλλως. Μεταβαίνων δὲ νῦν εἰς τὸν

β) περὶ τῆς διδασκαλίας

λόγον ἔρχομαι ἀτυγῶς ἀπὸ λυπηρῆς ἀγγελίας, τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Θεοκλήτου Φαρμακίδου, συμβάντος τὸν Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους τούτου. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἐπέθανεν οὐ μόνον τὸ πανεπιστή- μιον, ἀπολέσασιν ἰσχυρὸν στήριγμα, ἀλλὰ καὶ ἡ πικ-

τρὴς καὶ ἡ Ἐκκλησία, στερηθεῖσαι τέκνον δραστη- ρίου καὶ ἀκαμάτου. Εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ διώρισεν ἡ Κυβέρνησις τὸν κύριον Ἀλέξανδρον Λυκοῦργον, νέον ἐπὶ πενταετίαν τὰ θεολογικὰ ἐν τῷ πανεπι- στημίῳ τούτῳ διδασκέντα καὶ ἀκολούθως ἐν τοῖς ἐγχειρωτέροις τῆς Γερμανίας πανεπιστημίοις τὰς σπουδὰς αὐτοῦ συμπληρώσαντα. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀτελής εἶτι μένει ἡ θεολογικὴ σχολή, ἕκαστος δὲ ὁμολογεῖ βεβαίως ὅτι διὰ τῆς σχολῆς ταύτης καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας μόνον δύναται νὰ κατα- σταθῇ ποτε τὸ ἑλλ. πανεπιστήμιον καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς μικρῆς ἡμῶν πατρίδος, ἐξάρουστον. Ὄθεν ἐκ τῶν σπουδαιωτέρων φροντίδων τοῦ Ἰπουρ- γείου τῆς παιδείας εἶστιν ἡ σύντομος κατάρτισις τῶν δύο τούτων σχολῶν, διότι ἀφοτοῦ ἔπαυσε δι- δάσκων ὁ γεγραμὸς ἀσπίσιος καὶ πάσχει ὁ Καθη- γητὴς Παπασιωτῆς, εἰς μόνον καθηγητῆς φέρει τῆς ἑλλ. φιλολογίας τὸ βαρὺ φορτίον καὶ ἔσπευσε μὲν ἡ σύγκλητος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο νὰ θεραπεύσῃ ἐκ τῶν ἐνόνητων τὴν ἔλλειψιν, παρακαλέσασα τοὺς κα- θηγητὰς Κομμανοῦδην καὶ Καστόρχην νὰ ἐρη- νύσωσι καὶ συγγραφεῖα τινὰ Ἑλλ. ἀλλὰ δὲν ἴ- δυνήθησαν φαίνεται ν' ἀρχίσωσι τὸ ἔτος τοῦτο καὶ τοὶ προθύμως τὴν παράκλησιν ἀσπασάμενοι.

Ἄλλαι μεταβαλεὶ δὲν ἐγένοντο ἐμὴ μόνον ἡ κατὰ 50 δραχ. σύμφωνα πρὸς τὸν νόμον, ἀξήσας τοῦ μισθοῦ τῶν καθηγητῶν Στ. Κομμανοῦδη, Θ. Ὀρφανίδου, Ἀλ. Ραγκαβῆ καὶ Ἰ. Παπαδάκη, καὶ ἡ ἐναλλαγή τοῦ καθηγητικοῦ βαθμοῦ τῶν κυρίων Γ. Ράλλη καὶ Ἰ. Σούτσου, τοῦ μὲν γεννημένου τά- κτικοῦ ἐξ ἐπιτίμου, τοῦ δὲ τάνταπλιν. Τὰ δὲ μα- θήματα γενικῶς εἰσείν ἐδιδάχθησαν ἀνελλιπῶς καὶ πλήρη κατὰ τὸ πρόγραμμα. Ἄλλ' ἐπειδὴ πρέπει, ὅπως οἱ ἔπαινοι, καὶ τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα νὰ λέ- γωνται, χρεῖαν ἔχομεν, νομίζω, ἐντάσεως τινος τῆς περὶ τὰς συνεδριάσεις προθυμίας, τὰς τε τῶν σχολῶν καὶ τῆς συγκλήτου ὡς καὶ τὰς γενικὰς.

Οἱ ὑψηλῆται τῆς ἰατρικῆς καὶ φιλοσοφικῆς scho- λῆς ἐδίδαξαν ἐπιμελῶς καὶ μετὰ ζήλου τὸ μάθη- μά του ἕκαστος. Πλὴν ὁ ἀπηνῆς θάνατος ἀφῆρπα- σε πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἀώρως τὸν ὑψηλῆτην Γ. Γεν- νάδην, ἐπὶ πενταετίαν εὐδοκίμως χειρουργικὰ μα- θήματα διδάξαντα. Προσετέθη εἰς τοὺς ὑψηλῆτας τῆς Νομικῆς ὁ διδάκτωρ Κωνσταντῖνος Ν. Κω- στῆς, παιδεύμα καὶ οὗτος ὧν τοῦ τε ἡμετέρου πα- νεπιστημίου καὶ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Γερμανίας. Ἀλλὰ περὶ τὴν ἐναρξίν τῆς διδασκαλίας τοῦ ὑψη- λῆτοῦ τούτου συνέβησαν, ὡς γνωστὸν, ἀτάξια τι- νες ἀπὸ μέρους ἱκανῶν φοιτητῶν, ὧν ἕνεκα διε- κόπησαν ἐπὶ τινὰ χρόνον αἱ παραδόσεις αὐτοῦ. Βε- θεῖαν αἰσθάνομαι τὴν λύπην ἀντιλογίζομενος τὰς αἰτίας, ἀφ' ὧν ἀπὸ τινος χρόνου φερόμενοι τοῦ πα- νεπιστημίου οἱ φοιτηταὶ παρεκκλίνουσι τῆς γεγραμ- μένης αὐτοῖς τροχίως, ἔπερ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καιρῶς βλάπτει καὶ τοῦ διδασκῆτορος τούτου τὴν ἀστερέωσιν καὶ πρόβον διαταράττει. Ἡ ἀκαίρος ἐ- πίδειξις φιλοπατρίας οὐδέποτε ἀφέλησεν, μάλιστα δὲ ἡ τῶν διὰ τὴν ἡλικίαν ἀπείρως περὶ τὰ κοινὰ

πράγματα έχοντων, οὐδ' εὐλόγως δύναται νὰ μεταχειρισθῆ ἔρμαιον πολιτικὴ δημοκράτος καὶ πανηγύρι. Οἱ φοιτηταὶ τοῦ πανεπιστημίου, ὡς ἀκαδημαϊκοὶ πολῖται, καθήκον ἔχουσι πρώτιστον νὰ δαπανῶσι τὸν πανεπιστημιακὸν βίον εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῶν τελείωσιν, ἥτις μόνη δύναται ἀναδείξαι αὐτοὺς, ὅταν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἐξέλθωσι, χρήσιμα καὶ καλὰ τῆς πολιτείας μέλη.

Εἰς τὴν διδασκαλίαν ἀνήκουσι φυσικῶ τῶ λόγῳ καὶ τὰ βοηθητικὰ αὐτῆς, τὸ φυσιογραφικὸν λέγω μουσεῖον καὶ τὰ προσηρηγμένα τῶ πανεπιστημίου καθιδρύματα, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, τὸ Μαιευτήριον καὶ ἡ Ἀστυκλινικὴ. Πάντα ταῦτα, ὑπ' ἀνδρῶν ἐπιστημόνων καὶ φιλοπατρίδων διευθυνόμενα, ἐργάσθησαν ὡς εἶδος καὶ κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐμῆς πρυτανείας ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος. Καὶ τὸ μὲν φυσιογραφικὸν μουσεῖον ἐδελτιώθη ὅπως αὐτῶν, αὐξήθειαν τῶν διαφόρων γενναίων καὶ φιλομούσων, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ ἡ προσφορά ἐν τῶ οικίῳ φαίνονται πινυκί (πιν. ἀ.). Ἀλλὰ τὰς πολλὰς τοῦ μουσείου τούτου χρεῖας οὔτε τῶν δωρητῶν ἢ φιλογένεια οὔτε τὰ ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου χορηγούμενα μικρὰ βοηθήματα θεραπεύουσιν ἀξίως τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐπιστήμης ὥστε ἀναγκαῖον ἀπολύτως καθίσταται νὰ προσέλθῃ ἀρωγὸν καὶ τὸ δημόσιον Ταμεῖον. Δίκαιον δὲ προσέτι φαίνεται μοι καὶ τὸ νὰ ὀρισθῆ ἐπιμεθιόν τι τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ πολλοῦς καὶ μεγάλους κόπους διαρκῶς καταβαλλόντων ἐφόρων. Ἐν δὲ τῇ ἀστυκλινικῇ ἠσκήθησαν τὴν ἱεράν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνην 18 διδάκτορες τοῦ ἡμετέρου πρῶτων πανεπιστημίου, ἔτυχον δὲ βοήθειαν λατρικῆς κατ' οἶκον καὶ ἐν τῇ καταστάσει 2400 ἀσθενεῖς, ὧν 1788 ἰάθησαν, 107 δὲ ἀπέθανον. Τὸ χρησιμώτατον τοῦτο τῆ τε ἀποδεδειγμένη νεότητι καὶ τῇ ἀπορωτέρῃ τάξει τῶν ἀνθρώπων καθιδρύματα διατελεῖ ἔτι ἐν ἀρχῇ καὶ κατὰ πολλῶν παλαιῶν ἀτελειῶν καὶ ἐλλείψεων ὥστε πλείστην ὄσον ἔχει τὴν χρῆσιν τῆς προστασίας καὶ συντόνου περιβάλλουσας τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ δὲ Ἀστεροσκοπεῖον, ἀπορατωθείσης κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ καταστήματος δαπάναις τοῦ φιλομνηστέου Σ. Σίνα, ἱκανὰς ἐξέτελεσεν ἐργασίας διὰ τοῦ ἀόκνου διευθυντοῦ αὐτοῦ J. Φ. Ίουλ. Σμιτίου, τινὰς δὲ τούτων ἐνήργησεν ἐπὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ διευθυντοῦ ὁ φοιτητὴς Μιστριώτης, ὡς ἐν τῷ β' πίνακι φαίνεται. Καὶ ταῦτα μὲ τὰ περὶ τῆς διδασκαλίας, ἢ παρασυναπτέον ἐν τέλει καὶ τινεῖ.

Γ.) περὶ τῶν ἀγωνοθεσιῶν.

Ἰπάρχουσιν, ὡς γνωρίζομεν ἐκ προηγουμένων πρυτανικῶν λόγων, τρία ἀγωνίσματα, α) τὸ ποιητικὸν τοῦ Ἀμβροσίου Στεφ. Πάλλη, τὸ καὶ πρῶτον, β) τὸ φιλολογικὸν τοῦ Κωνσταντ. Τσοκάνου καὶ γ) τὸ θερησκευτικὸν οὕτως εἰπεῖν τοῦ μακαρί-

του Γεωργίου Μελλῆ. Τούτοις δὲ προσετέθη ἐπὶ τῆς ἐμῆς πρυτανείας καὶ τέταρτον, δ) τὸ τοῦ φιλομούσου Θεοδώρου Π. Ροδοκανάκη, ᾧ θέμα ἔταξαν οἱ ὀνομασθέντες ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου κριταὶ α) τὸν προσδιορισμὸν τῆς φύσεως τῆς τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἑλλ. Βασιλείας κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, ῥητόρων καὶ λογογράφων ἢ ἡμέρα δὲ τῆς κρίσεως ὠρίθη ἡ 20 Μαΐου 1861.

Καλὰ καὶ ἄγαι αἱ ἀγωνοθεσίαι αὐταὶ καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς προσόδου τοῦ ἔθνους διακατῆ πόθον τῶν τιθέντων αὐτὰς ἀποδεικνύουσιν ἄλλ' ἦσαν κατ' ἐμὴν κρίσιν περὶ ὠφέλιμα καὶ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ὀρισμένοι εἰσι, στοχαστικώτεραι, ἂν ἐγίνοντο κτήμα τοῦ πανεπιστημίου καὶ καθίσταντο οὕτω μόνιμοι καὶ διαρκεῖς ἀπυλάσσοντο δὲ τότε οἱ ἀγωνοθέται καὶ τινος δυναμένου ἴσως ἀποδοθῆναι αὐτοῖς μῶμου κενουδουλίας. Ἀλλὰ αὐτὴ ἐργωδέστερα ὀφείλει ἀποβαίνει ἢ διεξαγωγῇ αὐτῶν, ὡς ἐπιβαρύνουσα τὸ πλεῖστον τὸ φιλολογικὸν τμήμα τῆς φιλολογικῆς σχολῆς. Ἄριστα λοιπὸν καὶ πρακτικώτερα ἐσκέφθη ὁ τελευταῖος ἀγωνοθέτης, ὄρισας τοῦ ἀγωνίσματος μὲν ἄθλον δραχμὰς χιλίας, εἰκόστη δὲ τῶν κριτῶν ἀντιμισθίαν δραχμὰς διακοσίας. — Ἐβραβεύθη δὲ ἐν μὲν τῷ ποιητικῷ ἀγωνίῳ τὸ τοῦ Γ. Σταυρίδου ποίημα Ἰσχυροπλοῦς, ἐν δὲ τῷ φιλολογικῷ τοῦ Κ. Τσοκάνου, ἢ μόνη ὑποβλήθεισα τοῖς κριταῖς πραγματεία τοῦ κυρίου Μαυροφύδου, ἄλλ' οἱ κριταὶ τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος οὐδὲ τὸ ἔτος τοῦτο ἔμειναν ἀνεγκλήτοι. Καὶ εἶναι μὲν ὀρθὸν καὶ δίκαιον νὰ ὑποβάλληται ἡ κρίσις αὐτῶν, ὡς ἐπὶ αἰτιολογίῶν ἐστηρικμένῃ, εἰς ἐπίκρισιν εὐχρημον καὶ ἔλλογον, ἀλλ' ἄτοπον νομίζω νὰ κατηγορηθῆ ὡς κακῆς προθέσεως καὶ μὴ ἐξ ἀγαθοδικίας πηγᾶσα. Ἄς στέργωμεν τὰς κρίσεις τῶν ἀρμόδιως καθημένων δικαστῶν καὶ ἄδικοι ἐὰν ὄντι διότι οὕτω κραταιοῦνται τὰ καλὰ καὶ προάγονται. Μένει μὲ δὲ νῦν εἰς τὸν

Δ) περὶ τῆς περιουσίας τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς.

Ἡ περιουσία τοῦ πανεπιστημίου σύγκειται

Α) ἐξ ἀκινήτων, τῶν ἐξῆς. Ἀκίνητον περιουσίαν κέκτηται τὸ πανεπιστήμιον, ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν κωλιὰ ἀγρῶν τοῦ μακαρίτου Λευκίου, α) δύο ἐν Ἀθήναις οἰκίας, κληροδοτηθείσας ὡς γνωστὸν πρὸ τῶν μακαριτῶν Χριστοδ. Εὐθυμίου καὶ Ἰωάννου Κατριμάτσου, ὧν ἡ μὲν φέρει μηνιαίαν πρᾶσον δραχμῶν 150, ἡ δὲ δραχμῶν 126 περίπου ἑδαπανήθησαν δὲ κατ' ἀπόφασιν τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου εἰς ἐπισκοπὴν αὐτῶν δραχμαὶ 1040 καὶ λ. 87. Σημειωτέον, ὅτι τὰ ἐνοίκια τῆς πρώτης οἰκίας ὀφείλονται παρὰ τοῦ Δημοσίου καὶ μένουσιν εἰσπρακτέα παρὰ τοῦ διαδόχου μου.

Β) ἐν οἰκπέδον ἐν Πάτραις ἐκ πηχ. 800, ὅπερ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἔλακε ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Ἰω. Σούτσου. Ἐξ ἐξέθηκε πέρυσιν ὁ προ-

κάτοχός μου, τὰ παραχωρητήρια τοῦ οἰκοδομησθέντος τούτου, ἐκ δύο τεμαχίων συγκειμένου, παραλάβομεν διὰ τῶν πολλῶν καὶ ἀπύτων πόρων τοῦ ἀξιοτίμου πληρεξουσίου ἡμῶν Πανσάνου Χοῦδᾶ. Ἀλλὰ κατὰ τὰ παραχωρητήρια ὀφείλει τὸ πανεπιστήμιον ν' ἀποζημιώσῃ τὸ Δημόσιον διὰ πηχ. 131, οὗ ἕνεκα παρεκάλεσεν ἡ πρυτανεὶα τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἵνα δωρηθῶσι τῷ πανεπιστημίῳ οἱ 131 πηχ. παρὰ τοῦ Δημοσίου ὁ ὑπουργὸς ἀπήντησε λακωνικώτατα ὅτι δὲν δύναται κατὰ τὸν νόμον νὰ δωρήσῃ, ὡς ἐὰν ἦτις τὸ πανεπιστήμιον διὰ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ πρυτάνεως, δωρεὰν ὑπουργικήν.

Γ) ὁκτώ ἀποθήκας ἐν Ἰσραῖλας, κληροδότημα τοῦ ἀειμνήστου Βασιλείου Μικρή, ὧν τὸ ἐνοίκιον ὀφείλεται ἀπὸ ἀ Σεπτεμβρίου 1859 καὶ μένει εἰσπρακτέον παρὰ τοῦ διαδόχου μου.

Δ) τὸ πᾶν τοῦ ἐν Πλαγία κτήματος Σιγαυεπίου, ἐκ κληροδοτήματος τοῦ Ἁγίου Ἱερὰπόλεως Νεοφύτου περιελθὸν εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Ἄρπειλετο δὲ ἡμῖν τὸ εἰσόδημα τοῦ κτήματος τούτου, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ προκατόχου μου, ἀπὸ τῆς πρώτης Ἀπριλίου 1838, ὅπερ καὶ εἰσπραχθῆ μετ' ἡμῶν ἄ Ἀπριλίου 1860, δραχμαὶ 316 λ. 65.

Ε) τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ οἰκπέδον Παπαζόγλου. Ἡ ἱστορία τοῦ οἰκπέδου τούτου γνωστὴ ἐστὶν ὅτι μὲν ἐκ τῶν πολλῶν πρυτανικῶν ἐκθέσεων. Ἐξῆς ἀπορασιθῆ δὴναδὴ ἄλλοτε ν' ἀνεγερθῆ οἰκοδομὴ ἐπ' αὐτοῦ ἐκ συνδρομῆς τῶν ἐν Πλαγία ἡμογενῶν, ἀλλὰ φαίνεται, κατὰ τὰ τελευταῖα γράμματα τοῦ προξένου, αἱ συλλεγεῖσθαι συνδρομαὶ δὲν ἐπαρκοῦσαι, διὰ τοῦτο ἀπεράσισε τελευταῖον ἢ σύγκλητος ἵνα ζητηθῶσι πληροπορίαι παρὰ τοῦ κ. προξένου περὶ τῶν ἀπαιτουμένων δαπανῶν πρὸς ἀλέγεσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποθηκῶν μόνον, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ σκεφθῆ ἂν συμφέρῃ νὰ δαπανηθῶσι πρὸς αὐτὴν καὶ κεφάλαια τοῦ πανεπιστημίου.

Β'. ἐκ κινήτων. Βετὸς τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῆς νομισματικῆς συλλογῆς, ἢ σπουδαιότερα κινήτῃ τοῦ πανεπιστημίου περιουσία εἶναι ἡ χρηματικὴ. Συνίσταται δὲ αὕτη.

α) ἐκ δραχμῶν 383,000, ἐκδανωθεισῶν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ β τῆς 100 ἀπὸ τῆς 21 Ἀυγούστου 1859.

β) ἐκ 49 μετοχῶν τῆς αὐτῆς Τραπεζῆς, ὧν αἱ 15 εἰσὶ τοῦ Χριστ. Εὐθυμίου, αἱ 16 Δημ. Μαυροκορδαίου, αἱ 10 βιβλιοθήκης Ἰωαννιδῶν καὶ αἱ 8 Μεταξά.

γ) ἐκ δραχμῶν 29,144, ὧν αἱ μὲν 10,431 κείνται παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ εἰς ἀνοικτὴν λογαριασμόν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκδεδανωμέναι εἰσὶν εἰς τοὺς ἀδελφούς Δακούς καὶ συντηροῦνται ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν οἱ δύο ὑπότροφοι Ράκου.

δ) ἐκ δραχμῶν 5,633, ληφθεισῶν ἐπὶ τῆς ἐμῆς πρυτανείας 1) ἐκ τῶν κληροδοτημάτων Δαμνακίου Κουκλίου καὶ Χρ. Παρμηθιώτου, 2) ἐκ τῆς διὰ τὸ ἔτος 1858—60 χιλιοδράχμου συνδρομῆς τῆς Γερουσίας ἢ Βουλῆ δὲν ἔδωκε, καὶ 3) ἐκ δι-

πλωμάτων, ἰγγραφῶν κλ. τῶν φοιτητῶν, ὡς ὁ εἰδικὸς ἐξηγεῖ πῖναξ.

1) ἐκ τῶν ἐξῆς προσφορῶν, ἐπὶ τῆς ἐμῆς πρυτανείας γαμουμένων

α) ὁ ἐν Κιόφῳ Ἑλλ. πρόξενος ἔγραψεν ἡμῖν κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους ὅτι ὁ ἐκεῖ ἀποβιώσας ἡμογενὴς Γεώργιος Βάγκας κατέλιπεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον κληροδότημα ἐκ γρ. 25,000, ἅτινα θέλουσι σταλῆ ἅμα ἐκκαθαρισθῆ ἢ περιουσία τοῦ κληροδότου.

β) βρυτιμὸν δωρεὰν, τελεσθεῖσάν ἐπὶ τῆς ἐμῆς πρυτανείας, θέλει ἀναγγεῖλαι μετ' ὀλίγον ὁ διάδοχός μου. Ὁ φιλόπατρις δωρητὴς καὶ εὐεργέτης τοῦ πανεπιστημίου ἐρύλαξε μέχρι τοῦδε ἀγνωστον ἡμῖν τ' ὄνομά του, ἐπιμψε δὲ ἦλθ ἐκ τῶν προσόδων τῆς δωρεᾶς 200 κτισσοροδοσιακὰ φλωρία, ἅτινα μὴ φθάσαντα εἰσέει ἐνταῦθα μένουσιν εἰσπρακτέα παρὰ τοῦ διαδόχου μου.

γ) ὁ πάντοτε ὑπὲρ τῶν προγονικῶν ἀρχαιοτήτων μεγάλως μεριμνῶν ἀξιότιμος βουλευτὴς Θεῶρας Ν. Βερθερίδος ἐδώρασε τῷ πανεπιστημίῳ καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος διαφόρου ἀρχαιότητος, παραδοθείσας εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, δ) οἱ ἱεροὶ Παύλος Ἰωάννου καὶ Μετ. Τυπιδῶδης Χαιριτάτος προσήνεγκον διάφορα λόγου ἄξια ἀνατομικὰ παρασκευάσματα.

ε) καὶ αἱ βιβλιοθήκαι ἐπλουτίσθησαν ἱκανῶς ἐπὶ τῆς ἐμῆς πρυτανείας, διὰ δωρεῶν ἀλλογενῶν τε φιλελλήνων καὶ Κυβερνήσεων καὶ ἡμογενῶν. Ἀρχιεπίσκ. κατάλογος αὐτῶν παραρτῆται εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς τῆς. Κατὰ δὲ τὴν συγκεφαλαιώσιν αὐτοῦ ἐδωροδοσῶν, ἐκ Ρωσσίας ὑπὸ τῆς ῥωστικῆς κυβερνήσεως 19 μισθία μὴ ἀνοικθέντα ἔτι δι' Ἑλλείψιν χώρου ἔξ Ἰταλίας 887 τόμοι ἐκ Γαλλίας τόμοι 232, οἱ πλείστοι τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀξιολόγου νέου Φραγκίσκου Lepormant ἐκ Βενετίας 1867 τόμοι ἐξ Ἀδριανῆς τόμοι 43 ἐκ Ρωσσίας τόμοι 40 ἐξ Ἀγγλίας τόμοι 10 ἐκ Δανίας καὶ Νορβηγίας τόμοι 10 ἐξ Ὀλλανδίας τόμοι 6 ἐκ Σαξωνίας καὶ Ἀνωσδέρον τόμοι 4 ἐκ Βελγίου τόμοι 3 ἐξ Ἑλβετίας τόμοι 3, καὶ ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Ἰσπανίας τόμοι 2. Διάφοροι δὲ ἡμογενεῖς τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος προσήνεγκον ὑπὲρ τὰς 2000 τόμους, μετὰ τῶν ὁποίων ἔχει τὸ κληροδότημα τοῦ ἀειμνήστου Θ. Φαρμακίδου, συμπεσομένῳν εἰς τόμους 1600 περίπου καὶ περιέχον πλείστον λόγου ἄξια ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα, ἐκ οἷς καὶ χειρόγραφα τῆς πενταετοῦ ἀρχαιότητος ἔτι τὸ δώρημα τοῦ ἐν Φιλίππουπόλει ἡμογενεῖς Δ. Ἀγγελίδου ἐκ τόμων 66, περιέχον καὶ τινὰ χειρόγραφα καὶ ἑλληνικῶν συγγραμμάτων παλαιῶν ἐκδόσεων τέλος ἢ προσφορά τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ ἱερέως Καλλιπίου Κρεττοσύλη τριῶν σπανίων βιβλίων, τῆς ἠθικολογικῆς Γεωργίου Χριστοβελόνῃ (Πεν. 1803), τῶν κανόνων καὶ δογμάτων τῆς ἱερᾶς καὶ ἁγίας οἰκουμενικῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, καὶ τῶν τραγηδιῶν Σοφοκλέους μετὰ ἰδιοχείρου σημειώσεων τοῦ Κοραῖ. Ἐπιτίθεται δὲ ὅτι ἡ φιλογένεια καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀναρῶν

των Πυρηνίων οι ονομαζόμενοι Ολύτιωνες, οτινες
έμειναν πιστοι εις διάλεκτον μηδεμίαν έχουσαν ο-
μοιότητα προς τας Ιραδικάς γλώσσας (1).

Β.

Οι Έλληνες παρά τοις Ίθρησι, και γάμος
'Αριστοξένου.

Εξακόσια έτη πρὸ Χριστοῦ Φωκίαις τις έμπορος
τὸ ὄνομα Εὐξένος (2), κατέπλευσεν εις κήληρον ἀνή-
κοντα εις τοὺς Σεγόβριγας, φυλὴν γαλατικὴν τηρή-
σασαι ὡς και τινας ἄλλαι τὴν ἰδίαν ανεξαρτησίαν
μεταξὺ τῶν Λιγύων. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σεγόβριγων
Νάνος φιλοξενήσας τοὺς ξένους· μετὰ μεγίστης εὐμε-
νείας, έφερεν αὐτοὺς εις οἰκίαν ἑπου νὰ τελέτη
έμελλε τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς, Πέττας (3) μὲν
παρὰ τῶν Ἑλλήνων, Γούπιως (4) δὲ παρὰ τῶν Λατί-
νων καλουμένης. Οἱ Σεγόβριγοι ζῶντες μεταξὺ λαοῦ
ἰθρηικοῦ παρεδέχθησαν και πολλὰ αὐτῶν ἔθιμα· διὸ
και τὰς γυναίκας μετεχειρίζοντο εὐμεινέστερον τῶν
γαϊτόνων Γαλατῶν. Εἶχον δὲ αὐται τὸ δικαίωμα
τοῦ κοινωνεῖν τῶν δημοσίων, και σήμεραν έτι ἐν τῇ
ἰθρηικῇ χερσονήσῳ, ἐν Πόρτογαλλίᾳ και Ἰσπανίᾳ, αἱ
γυναῖκες ἀναβαίνουσιν εις τὸν βασιλικὸν θρόνον. Εὐρὴ
δὲ παρὰ τοῖς βαρβάροις αἱ νέαι ἐπαλοῦντο ὡς πω-
λοῦνται έτι και νῦν, αἱ τῶν Ἰθέρων εξέλεγον μόναι
ὡς νομίμον ἕνα τῶν μνηστέρων, προσφέρουσαι αὐτῷ
φιᾶλην μετὰ τὸ δεῖπνον. Μετὰ τὸ δεῖπνον λοιπὸν εις
8 παρεκάθητο και οἱ Φωκίαις, οἱ ξένοι τοῦ Νάνου, εἰ-
σαλλοῦσα και ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, ἐστράθη πρὸ τοῦ Εὐξέ-
νου. Ἡ νέα βάρβαρος, τὴν ἀγγίλοιαν έχουσα τῶν τῆς
φυλῆς αὐτῆς, εἶδεν εἰθίς πόσον ὁ Ἕλλην ξένος διέ-
φερε τῶν ἄλλων ἀγρίων μνηστέρων, και χωρὶς δι-
σταγμοῦ ἔδωκε πρὸς τὸν Εὐξένον τὴν φιᾶλην πλήρη
ὑδάτος (5). Ὁ δὲ Νάνος, έχων ὡς και ἡ θυγάτηρ αὐ-
τοῦ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Γαλατῶν, ἐθεώρησε τὴν
ἐκλογὴν ὡς κατὰ θεὸν γενομένην· ἔθεν οὖ μόνον ἐνέ-
κρινεν αὐτὴν, ἀλλὰ και τὸν κήληρον εις ὃν εἶχον κα-
ταπλεύσει οἱ ξένοι ἐδώρησάτο τῷ γαμβρῷ. Ἐνταῦθα
ἐθεμελιώθη ἡ Μισσαλία. Εἰς μνήμην δὲ τοῦ γεγα-
νότος τούτου, οὐτινίς αἱ συνέπειαι ὑπέρχαν τότε ἀ-
ξίαι λόγου, ὁ Εὐξένος μετωνόμασε τὴν Πέτταν Ἀρι-
στοξένην.

Ὁ Φωκίαις έμπορος ἰδὼν ἀρμόδιον τὴν εὐκαιρίαν
ὅπως μεταδώσει εις τὴν χώραν ἐκείνην τὸν λαμπρὸν
τῶν Ἰώνων πολιτισμὸν, τὸ μὲν πλοῖον αὐτοῦ ἀπέστειλεν
εις Φώκαιαν μετὰ τινων συνοδοιπόρων περμαγγελίας
νὰ φέρωσιν ἀποίκους, αὐτὸς δὲ ἐσχολήθη ἀμέσως

(1) "Ork. G. de Humboldt, Recherche de Untersuchungen
über die Urdwahnung, Hispaniens vermittelst der Vaskischen
Sprache, Βερολίνου 1821.

(2) 'Αριστοξ. παρ' Ἰθρη. Βεβλ. II', 36, 376.

(3) Αὐτ.

(4) 'Ιουστ. Βεβλ. III', κερ. 3.

(5) Ὁ 'Αριστοξένος παρ' Ἀθηναίῳ λέγει « κεκρυμμένον »·
ὁ 'Ιουστίνος ὅμως νομίζει μόνον ὕδωρ, και ἐρθεσερον νομίζει
διότι οἱ Γαλάται παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἔλαβον τὴν ἀμπελον.

εις τὴν θεμελίωσιν ἑλληνικῆς πόλεως· ἐπὶ πετρώδους
χερσονήσου, ἥτις χωρίζομένη ἀπὸ τῆς στερεᾶς διὰ
στενοῦ ἰσθμοῦ, εὐκόλως ἀπέκρουε τὰς ἐπιδρομὰς τῶν
αὐτοχθόνων, νομάδα διαγόντων βίον ὡς πᾶσαι αἱ
βάρβαροι φυλαί. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Νάνος (1) παρεχί-
ρησεν αὐτῷ μέρη τινὰ τῆς παραλίας έτι και νῦν
δασύκτωα, ἐνόμισεν ὅτι γῆ θαλπωμένη ὑπὸ ἀκτίνας
θεριμῶν ὡς τοῦ ὡραίου τῆς Ἰωνίας ἡλίου, δὲν ἦτο ἀ-
νεπιτηδεία εις καλλιέργειαν τῶν δένδρων τῆς πατρί-
δος αὐτοῦ. Ὅτε τὸ παρελθὸν ἔαρ παρετήρουν τὴν ὄλιαν
ἑλληνικὴν βλάστησιν τῆς εὐκράτου Προβηγκίας και τὰς
μεγαλοπρεπεῖς τῆς Μισσαλίας ὁδοὺς, ἐθιμάζον διὰ
τὴν εὐκαλίαν μεθ' ἧς ἡ δύσις ἐλησιμύνησε τί ὄρελλει εις
τὴν Ἀνατολήν (2), καθ' ἧς μάλιστα και καταφέρε-
ται ἀπὸ τινος διὰ παντὸς τρόπου.

Γ.

Ἡ ἑλληνικὴ ὀρησκεία παρά τοις Ίθρησι
και πλοῦς 'Αριστάρχου.

Μόλις ἀποβάντες εις τὴν Μικρὰν Ἀσίαν οἱ παρὰ
τοῦ Εὐξένου ἀποσταλέντες, ἐπορεύθησαν πρὸς τοὺς
ἀρχοντας τῆς Φωκίας. Πρὸ πολλοῦ ἀποικιοὶ ἀνα-
χωρήσαντες· ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἶχον ἀποκαταπαθῆ
μεταξὺ τῶν Γαλατῶν και τῶν Ἰθέρων. Τὴν ἸΑ' ἐ-
κατονταετηρίδα πρὸ Χριστοῦ, οἱ 'Ρασάνοι οἱ μετὰ
ταῦτα μετωνομασθέντες ἑτρούσκοι, ἀναχωρήσαντες
ἐκ τῶν προταρακίων τῆς Ἑλλάδος, ἦλθον εις τὴν πε-
ραθλασσίαν Ὀμβρίαν, κατοικοῦμένην τότε ὑπὸ γα-
λατικῶν λαοῦ. Κατὰ τὰς ἀνατολικὰς παραδόσεις ὁ
Ἰρακλῆς· ἀπέβη εις τὰς ἐκβολὰς τοῦ 'Ροδανοῦ ὅπου
ἐνίκησε τὸν Ἀλεξιόνα και Δέικνον (3), υἱοὺς τοῦ Πο-
σειδῶνος, και ἐθεμελίωσε τὴν Νέμικουσον ἢ Νιμης
(4). Ἀποδίδεται δὲ αὐτῷ και τῆς Ἀλατίας ἡ θε-
μελιωσις « μεγάλης και μεγαλοπρεποῦς ἐστίας και
μητροπόλεως πάσης τῆς Γαλατίας » (5). Ἀλλὰ και
οἱ 'Ρόδιοι ἐθεμελίωσαν τὴν 'Ρόνην, παρὰ τὰς λιθυ-
κὰς ἐκβολὰς τοῦ 'Ροδανοῦ (6). Αἱ ἀναμνήσεις ὅμως
αὐται, ἀναμειχθείσαι και μετὰ μύθων, τοσοῦτον εἶχον
ἐξελειφθῆ ὅτε ἐπληθύνθη εις Φώκαιαν οἱ ἀπειταλ-
μένοι τοῦ Εὐξένου, ὅττε ἡ διήγησις αὐτῶν περὶ
τοῦ ἀνακαλυφθέντος ὡραίου τόπου, και περὶ τῆς
εὐνοίας ἧς ἔτυχεν ὁ Εὐξένος, ἐξῆψε τὸν ἐνθουσια-
σμὸν τῆς νεολαίας. Ἐρωτηθέντες δὲ οἱ θεοὶ, ἐπεκρί-

(1) 'Υπερ Αἰθίως, Βεβλ. Ε', κερ. 34.
(2) Ὁ Κ. Λανβιέ, ἐν τῇ 'Ιστορίᾳ τῶν Γάλλων, ἐναντίον
ἀπέμων πραγματικῶν ἀποδείξεων, ἀφείε ὅτι ὁ ἑλληνικὸς πολι-
τισμὸς· εὐκόλως ἐπενήργησεν· εις τὴν Γαλατίαν.
(3) Τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου φαίνεται σχεῖον ἔχειν πρὸς τὸ
τῶν Ἀγίων. "Ἄλλε κατὰ Γαλάτας σημαίνει ὄρος, ἑρμητὴ ἐξ τῆς
φυλῆς τοῦ μέρους ἐκείνου νομαζέται ὑπὸ τοῦ Στραθῶνος (Βεβλ.
Δ') « Ἀλθίοικαι ».
(4) "Ork. Στραβ. Βεβλ. Δ' — Πομπόν. Μέλ. Βεβλ. Β' κερ. Ε'.
(5) « Ἀπόσις· τῆς Κελτικῆς ἐστίας και μητροπόλεως Αἰθῆ,
Εὐκαλ. Βεβλ. Δ' ».
(6) Πλήν. Βεβλ. Γ' κερ. Δ'.

Ἡμεκλήθησα 'Ελένη Μασσαλία (4).

φώσαν τὸ σχέδιον τοῦ ἀποικισμοῦ, και προσέταξαν
νὰ προσορμηθῶσιν εις Ἑρσον, ὀνομαστὴν διὰ τὴν
λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐλαθον δὲ οἱ ἀποικιοὶ πλὴν
τῶν ἄλλων ἀναγκαίων και φυτὰ ἀμπέλου και ἐ-
λαιας (2). Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν ὄφελαι ἡ Γαλλία τὰ
δύο ταῦτα πολύτιμα φυτὰ (3), ὧν τὸ πρῶτον κα-
λόπαι σήμεραν μέρος τῆς χώρας αὐτῆς. Ἐν δὲ Μισ-
σαλίᾳ μετὰ τοῦ δένδρου τῆς Ἀθηνᾶς μετεφευεῖθη
και ταῦτα· ἡ λατρεία, καταταχθεῖσης μετὰ τῶν

τῆς δευτέρας τάξεως (4) ἀσπιστῶν τῇ πόλει θεο-
τήτων. Τοσοῦτον δὲ ὑπερεμάχησεν ὑπὲρ τῆς πόλεως
ταῦτα, ὅστε πρὸς τὸν βασιλέα Κατουμάνδον, ἀπει-
λοῦντα αὐτὴν μετὰ φοβεροῦ στρατοῦ Λιγύων ἐφάνη
και εἶπεν· « Εγὼ εἰμὶ θεὰ και προστατεύω τὴν
πόλιν ταύτην ». Τὸ πῦρ τὸ ἀναφθῆν ἐπὶ τῆς
ιερῆς ἐστίας τῆς Φωκίας, ἢ ἔπρεπε νὰ καίη αἰωνίως
κατὰ τὴν ἀποικίαν ταύτην, ἦτο σύμβολον ἐμφαν-
τικώτερον και τῆς ἐλαίας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ

(1) Ἡ Φεβωνόμως ὑπογραφομένη δώρα 'Ιστρίας.
(2) 'Ιουστίν. ΜΙ', Γ'.
(3) Ἡ ἔλαια ἦν τότε ἀγρία.

(4) Ἡ μὲν πρώτη ἀνήκε τῇ Ἀρτέμιδι, ἡ δὲ δευτέρα τῇ Ἐ-
λεφροῖ· Ἀπόλλωνι.

τοῦ μετακομισθέντος εἰς τὰ δάση τῆς Γαλατίας.
 Οἱ Φωκαεῖς εὗρον ἐν Ἐφέσῳ γυναῖκα, τῶν ἐντίμων σφόδρα, Ἀριστάρχη καλουμένην, ἣτις συνετέλεσεν ἰσχυρῶς εἰς τὴν ὀρησκευτικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Μασσαλίας· διότι εἶπε πρὸς τοὺς κατοικοῦς ὅτι παραστήσα αὐτῇ κατ' ὄναρ ἢ μεγάλην τῶν Ἐφεσίων θεά, ἢ Ἄρτεμις, ἐκέλευσε νὰ λάβῃ ἀφίδρομά τι τῶν ἱερῶν, καὶ ἀναχωρῶσα μετὰ τῶν Φωκαίων, νὰ μεταφέρῃ παρὰ τοῖς βαρβάροις τὴν λατρείαν αὐτῆς (1). Ὑπὲρ περὶ ἄλλο τοῦτο ἐναθάφθη τὸ ἀπόικον· οὔτινες, ὡς καὶ πάντες οἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνες, ἐλάτρευον ἰδιόζυτος τὴν θεάν, μὲν τὸ ὄνομα κοινὸν ἔχουσαν μετὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἀρτέμιδος, διότι ἦτο προσωποποίηση τῆς φύσεως. Ὄθεν αἱ Μασσαλιῶται ἔνα τιρήσασαι καθαρὰν τὴν λατρείαν, ἐξηκολούθησαν μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀριστάρχης νὰ φέρωσιν ἱερεῖας ἐξ Ἐφέσου ἢ Φωκαίας. Τοσοῦτω δὲ ἐτίμητο ἡ θεὸς αὐτῇ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀσίᾳ, ὥστε, ὡς μανθάνομεν ἐκ τινος ἐπιγραφῆς, ἀρχιερεῖά τις τῶν ναῶν τῆς Ἐφέσου ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς Μασσαλίαν. Λέγεται δὲ μάλιστα ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐμήνησε τὴν Πρωμην τὰ μυστήρια τῆς λατρείας τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος.

Δ'.

Ἡ κόρη τῆς ἐρήμου.

Ὁ γνωστότερος τῶν συγχρόνων δραματικῶν ποιητῶν τῆς Γερμανίας, ὁ Κ. Φρεδερικός Ἄλμ (2), συγγραφεὺς τοῦ *Παλαιστοῦ τῆς Ραουέντης*, ἐξαικόνισε πολλὰκι εὐστόχως τὰ αἰσθήματα τῶν βαρβάρων φυλῶν περὶ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ ἢ μήτηρ τοῦ παλαιστοῦ ἢ ἐντιμοῦ χήρα τοῦ Ἑρμάνου, τοῦ νικητοῦ τοῦ Βάρου, ἰδούσα τὴν αὐτὴν τῶν Καισάρων, αἰσθάνεται ἀπὸ τὴν ἐνεκα τοῦ ἀνηφοῦ καὶ ἐκτεθλιμμένου καὶ δουλικῆς βίου τῶν παρρημακότων Ρωμαίων. Ἐν δὲ τῷ 7ῳ τῆς ἐρήμου ὁ Κ. Ἄλμ. ὑποβάλλει θέματα πολὺ διάφορον· ὁ βάρβαρος πολεμιστὴς, ἰδὼν τὸ εὐγενὲς μεδίωμα μασσαλιώτιδος κόρης, προβλέπει νέαν ὄψιν πραγμάτων, καὶ ὁ ἀδάμαστος αὐτὸς ὀπλιάρχης τῆς μεσημβρινῆς Γαλατίας, θέτει πρὸ τῶν ποδῶν τῆς νέας παρθένου, ἣτις παριστᾷ αὐτῷ τὸν λαμπρὸν τῆς Ἰωνίας πολιτισμὸν, τὴν σπάθην καὶ τὰς ἀγρίας αὐτοῦ ὀρμάς· καὶ ἀπηνήθη μὲν τοὺς ἀνηλεεῖς θεοὺς καὶ τὰς βαρβάρους παραδόσεις ὁ υἱὸς ἐκείνος τῆς ἐρήμου, ἀλλὰ μετὰ ποῖον ἀγῶνα! πόσον χρόνον αἱ ἀγαλιώτοι ὄρμαλ τοῦ ἀγρίου βίου παλαίουσι πρὸς τὸ αἰσθημα τοῦ ἔρωτος! εἰς καρδίαν γυναικίως, φύσει ἥττον ὀρηκτικὴν, τὰ τρυφερά αἰσθηματὰ ἤθελον ἴσως θριαμβεύσει διὰ μίξιν ὡς συνῆθη τῇ Ἀριστοξένη· ἀλλ' οἱ ἀήθητοι στρατιῶται οἱ εἰπόντες πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν ὅτι μόνον τὴν πτώσιν τοῦ οὐρανοῦ ἐφοβοῦντο, οἱ πρόγονοι τῶν ἡρώων τῶν

(1) Στρεβ. αὐτ.
 (2) Νουδάνουμου.

Πυραμίδων, τῆς Πίλουπόλεως, τοῦ Θαβῶρ, τοῦ Ἄβου κλπ. τοῦ Νεοκάστρου, τοῦ Ἰσλῦ, τῆς Μαγένας καὶ τοῦ Σολφρένου δὲν ἐνέδιδον τοσοῦτον εὐκόλως.
 Τὸ δρᾶμα τοῦ Φρεδερικού Ἄλμ εἶναι κατ' οὐσίαν ἱστορικόν, διότι ὁ ποιητὴς ἐξωγράφησε μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἅμα δὲ καὶ ζωηρότητος τὰς δύο ἀρχάς, τὴν πολιτισμὸν καὶ τὴν βαρβαρότητα, αἵτινες ἀντεπάλασαν ἐν Γαλατίᾳ ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἰβξένου μέχρι τοῦ θριάμβου τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπερ ἐκέρυξαν εὐκλεῶς ἀπόστολοι Ἕλληνες, ὡς οἱ Ποσειδοὶ καὶ οἱ Βίρηναῖοι· τὰ πρόσωπα μόνον τοῦ δράματος εἰσὶν ἀνόηκτα. Ἐὰν ὅμως ἀντὶ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐρήμου, κατὰσχίσωμεν τὴν συγγενὴ τοῦ βασιλέως Κομάνου τὴν σώσασαν τὴν γεννωμένην Μασσαλίαν ἀπὸ τῆς μανίας τῶν Σεγοβρίγων, ὅτελον ἐννοήσῃ κἀλλιστα πᾶς ὁ πολιτισμὸς εὐραϊκῆς βοηθουδῆ καὶ φίλους καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν βαρβάρων.
 Οἱ Γαλάται, ὧν ὄμοιοι εἰσὶν οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, ἦσαν μὲν γενναῖοι, ἀνδρείοι, εὐσεβεῖς καὶ νοήμονες, ἀλλὰ καὶ ὀρηκτικοί, ὀξύθυμοι, φιλοτάραχοι καὶ ἀσταθεῖς. Πλὴν τούτου οἱ Λίγυες, φθονοῦντες τὰς ταχεῖας προόδους τῆς Μασσαλίας, ἐκίνησαν πάντα λίθον ἵνα καταστήσασιν τοὺς Ἕλληνας ὑπόπτους πρὸς τοὺς Σεγοβρίγας. Καὶ ἐνόσω μὲν ἐξ τῆς Ἀριστοξένης ὁ πατήρ, αὐδὲν κίνδυνον ἔτρεχον οἱ Φωκαεῖς· ὅτε ὅμως ὁ Κόμανος διεσέθη τὸν Νάνον, τὰ πράγματα μετεβλήθησαν· ἡ λιγυστικὴ συμμάχια ἐκέρδησε τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σεγοβρίγων, πείσασα αὐτὸν διὰ τῆς ἐμφύτου τῆς Ἰβήρας πανουργίας, ὅτι οἱ δραστήριοι ἀποικοὶ τῆς Μασσαλίας, θελοῦσι γενεὴ κέρους τῆς χώρας (1). Ὁ δὲ Κόμανος ἀπατηθεὶς ὑπεσχέθη πρὸς τοὺς Λίγυας νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Φωκαεῖς.
 Τὴν δολιότητα, κατὰ τοῦτο δὲ συμφωνεῖ καὶ ὁ Οὐίργλιος, δὲν ἀπεστρέφοντο οἱ ἀρχαῖοι θάλακί προσκείμετο νὰ ἐξολοθρεύσασιν ἐχθρόν. Ὄθεν καὶ ὁ Γαλάτης ὑπερρηχγῆς ἠθέλησε νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν ἀποικίων ἐνὸς ἐτέλουν τὰ λησαστήρια. Ἰτέλον δὲ αὐτὰ ὄπως καὶ οἱ Ἴωνες, πανηγυρίζοντες τρεῖς ἡμέρας κατὰ συνέχῃαν κατὰ τὴν ἀνοιξὴν τῆς ἀμπέλου· τὰ δικαστήρια ἐσχόλαζον, αἱ ἐργασίαι διεκόπτοντο, ἐστολίζοντο αἱ οἰκίαι καὶ αἱ ἀγοραὶ δι' ἀνθῆων καὶ φωτῶν. Γαλάται πολεμιστὰ εἰσέδυσαν εἰς τὴν πόλιν κρυβέντες ἐντὸς τῶν ἀμαξῶν, αἵτινες μετέφερον ἐκ τῶν ἀγῶν μέγιστην ποσότητα φυτῶν, ἄλλοι δὲ εἰσῆλθον παρρησία ἵνα παρασταθῶσιν, ὡς εἶπον, εἰς τὰς ἐορτάς· πάντες δὲ εἶχον προσταχθῆ κατὰ τοῦ βασιλέως, ἐνεδρευόντος ἐκεῖ περὶ μετὰ στρατιωτῶν, ν' ἀνοίξωσι τὰς πύλας κοιμωμένων τῶν πολιτῶν. Ἀλλ' ὁ ἔρω, ὅστις ἐδημιούργησε τὴν Μασσαλίαν, αὐτὸς καὶ ἔσωσεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς δολιότητος· διότι συγγενῆς τις τοῦ βαρβάρου ἀρχηγοῦ ἐρώτω Φωκαεῖς ἤλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνεκάλυψεν αὐτῷ τὴν συνωμοσίαν ὅπως σωθῆ διὰ τῆς φυγῆς. Οὗτος ὅμως εἰδοπαίησε τὴν διοίκησιν, ἣτις προλαβοῦσα τὸν Κόμανον

(1) Regionibus domini futuris. Νουστ. Βιβλ. IIΓ', κεφ. 4. Οἱ Λίγυες διηγῆθησαν πρὸς τὸν Κόμανον μῦθον ἀνάλογον πρὸς τὸν τοῦ « κυνοῦ καὶ τῆς συντρέφου τῆς ».

προσέβαλε καὶ ἐφόβουσεν αὐτὸν μετὰ πλείστον ἄλλων στρατιωτῶν (1)

Ε'.

Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς παρὰ τοῖς

Λίγυσι.

Οἱ Λίγυες λοιπὸν εἶδον καὶ μὴ θέλοντες τὴν Μασσαλίαν εὐτυχεύσαν, προσθέουσιν καὶ κατασταθεῖσαν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων πόλεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου· τὴν προσοχὴν δὲ αὐτῶν ἀπέσπασαν ἀπὸ τῆς Μασσαλίας καὶ αἱ ἀνωμαλῖαι αἱ συνταράξασαι τὴν Γαλατίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κομάνου. Πλὴν τούτου αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἀπαναστάσεις ἐχορήγησαν τοῖς Μασσαλιώται· ἀπροδοκῆτου· βοηθείας. Φωκαϊκῆ, ἡ μητρόπολις αὐτῶν, ἀλωθεῖσα ὑπὸ τινος τῶν στρατηγῶν τοῦ Κύριου (2), τῶν ἠττηθέντων τινῶν μετῴκησαν μετὰ πολλὰς περιπετεῖας εἰς Μασσαλίαν, ἣτις ὀχυρωθεῖσα ἐπιτιθεῖσθε κατέστη ἀπροσμάχητος. Τὴν κυβέρνησιν διεχειρίσθη κατ' ἀρχάς ἀντιοκρατικὴ τις τάξις, εἰς ἣν ἀνήκον καὶ οἱ Πρωτάδοι, ἀπόγονοι τοῦ Ἰβξένου καὶ τῆς Ἀριστοξένης, ἀπὸ Πρωτίου τοῦ υἱοῦ αὐτῶν (3).
 Καίτοι τροποποιηθεῖσα μετὰ ταῦτα ἡ κυβέρνησις αὕτη, ἔμεινεν ὅμως πάντοτε εἰς χεῖρας τῶν ἀνωτέρων τάξεων, αἵτινες μετήρχοντο τὸν ἐξουσίαν αὐτῶν μετὰ γλυκύτητος καὶ δικαιοσύνης (4). Τὸ ξίφος τῆς τιμωρίας κατετρόγητο ὑπὸ τῆς σκορίας (5), πρᾶγμα ἀξιοσημειώτον ἐν χώρᾳ ὅπου ἐπεβάλλετο πάντοτε ποινὴ θανάτου καὶ διὰ τὰ ἐλάχιστα ἀδικήματα (6). Οἱ Μασσαλιῶται εἶδον βλιν. ἐργατικὸν καὶ σπουδαῖον, ὁ δὲ χαρακτήρ αὐτῶν ἦτο γλυκεῖς καὶ εὐμενής. Καὶ ἐπὶ Πλαύτου ἔτι, λέγοντες α ἦθη τῆς Μασσαλίας », ἐσήμαινον τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς σεμνοπρεπειᾶς καὶ τῆς εὐκρινείας. Τοιαῦτα δὲ ἦσαν μέχρι τοῦ χρόνου κατ' ὄναρ οἱ παρακαλῶντες Ρωμαῖοι εἰσῆγαγον ἄλλας ἔξεις. Τῆς Μασσαλίας αἱ μεγάλοι ἀρεταὶ ἀντημιέθησαν διὰ μεγάλων θριάμβων· ἡ ὑπερήφανος Καρχηδὼν ὑπεχρεώθη νὰ ταπεινωθῇ ἐνώπιον αὐτῆς, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἀκμῆς τῆς Μασσαλίας τὰ ἐμπορεῖα ἐκείνης παρετεινότο ἀπὸ τῶν Οὐλιασίων Ἄλπισον μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀγ. Μαρτίνου. Ἡ Νίκην (Nica), περὶ ἣς τοσοῦτος ἐγένετο λόγος ἐπ' ἐσχάτων, ἡ Ἀντίπολις (Antibes), ἡ Ἀγαθὴ Τύχη (Agde) καὶ ἄλλαι πόλεις ἀποικίαι εἰσὶν ἑλληνικαὶ, αἵτινες διέδωκαν μεταξὺ τῶν βαρβάρων ἀκμάζοντα πολιτισμὸν. Ἐν Καβέλλῃ καὶ Ἀνένω καὶ Ἀρελάτῃ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο τοσοῦτω κοινὴ, ὥστε ἀδιστά-

κται· ἤθελον ἐκληρωθῆ ὡς πόλις θεμελιωθεῖσαι ὑπὸ τῶν Μασσαλιωτῶν. Οἱ ἔμποροι τῆς Μασσαλίας περιήρχοντο ἔλιν τὴν γαλιτ κὴν ἤπειρον δι' ὁδῶν, αἵτινες ἔτεμον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νοτιανατολικοῦ πρὸς τὸ δυτικὸδόμερον. Ἰδοὺ διὰ τί οἱ Ρωμαῖοι εὗρον ἀλφάβητον καὶ ἀριθμοὺς ἑλληνικοὺς (1) μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν προσδόρων ἀγρίων φυλῶν (2).

Ἡ ἐκπολιτιστικὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπιρροὴ ἦν ἀδύνατον νὰ ἐπεκταθῆ τόσῳ μακρὰν χωρὶς νὰ ἐπενεργήσῃ καὶ ἐπὶ τοῖς γείτοσι τῆς Μασσαλίας Λίγυας. Ὁ κλάδος αὐτὸς τῆς ἰβηρικῆς οἰκογενείας εἶχε διατηρήσει ἥττον τῶν Ἀκυϊτανῶν τὸν τύπον τῆς φυλῆς, ἐνεκα τῆς ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας ἀπομακρόσεως· αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναμίξεως μετὰ τῶν Γαλατῶν καὶ Μασσαλιωτῶν. Οἱ Ἀκυϊτανοὶ ἦσαν μάχιμοι ἀλλὰ πανούργοι· αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν διεκρίνοντο διὰ καθαρῶν τῶν, μάλιστα δὲ καὶ διὰ κομψότητος κοινῆς τῆς ἰβηρικῆς. Οἱ Λίγυες εἶχον πλείονα ἐλαττώματα ἢ οἱ Ἀκυϊτανοὶ ἦσαν μὲν ἐγκρατεῖς, οἰκονόμοι καὶ φιλεργοί, ἀλλ' ἀπληστοὶ καὶ ψευδεῖς. Ἢ πρὸς τὴν πειρατικὴν κλίσιν αὐτῶν, ἐνσχυσμένη καὶ ὑπὸ τῆς πλεονεξίας, ἐνεπόρῃσε μεγίστην ἀνησυχίαν εἰς τὸ μασσαλιωτικὸν ναυτικόν, παλλὰ ἀγωνισθῆν ἵνα κατασταθῇ τὰς παρατόλους αὐτῶν ἡσυχρῆς ἐπιχειρήσεις. Γεῖτονες ὄντες τῆς Μασσαλίας ἐνόησαν ταχύτερον τὰ ἀφελήματα τοῦ πεπολιτισμένου βίου καὶ ἐκαλλιέργουν εἴτε δι' ἐκντοὺς εἴτε διὰ τοὺς Μασσαλιώτας, τοὺς δημοπρατικοὺς καρπούς, τὴν ἀμπέλον καὶ τὴν ἐλίαν, ἣτις καὶ σήμερον εἶναι ὁ κυριώτερος πλοῦτος τῆς Προβηγκίας παράγουσα ὄνομα στῶν ἑλαίων.

ΣΤ'.

Αἱ τῶν Λιγύων γυναῖκες.

Αἱ δὲ γυναῖκες τῶν Λιγύων φιλόπονοι οὗται ὄντο καὶ οἱ σύζυγοι, συμμετεῖχον τῶν ἔργων αὐτῶν, οὐχὶ ὅμως ὡς δούλαι, ἀλλ' ὡς σύμβιαι· καὶ τοῦτο εἶναι ἀξίον σημειώσεως οὐ μόνον διότι ἦτο σπανιώτατον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ γυναῖκες τῶν γειτόνων αὐτῶν Γαλατῶν, ὑπετάσσοντο εἰς ζυγὸν σιδηροῦν. Ἐκλέγουσα μεταξὺ τῶν μνηστέριων αὐτῆς ἡ νέα κόρη ὄν τινα ἤθελεν, ἀνελάμβανε δικαίωματα ἅτινα καὶ ἐφύλασσαν ἐπὶ ζωῆς. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ μέγιστη ἐπιρροὴ τῶν γυναικῶν τῆς ἰβηρικῆς, ἐπίσης ἰσχυρὰ κατὰ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν. Παράδειγμα δὲ ἔστρωσαν Ἰσαβέλλα ἡ καθολικὴ καὶ Θηρεσία ἡ DeCéprede.

Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἐθαύμαζαν τὸν εὐσταθεῖ χαρακτήρα καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῶν λιγυστρίων γυ-

(1) Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀπαντῶσι ἐξόντως εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Κ. Θεοφίλου Lavallée (Hist. des Français), καθ' ἡγήσεν ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ τοῦ Ἀγ. Κύριου. Ἐν ἄλλῃ δὲ μεταγενέστερῳ συγγράμματι (Hist. de la Tréguise) τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μῦθος αὐτοῦ ἐπιτείνεται· ἔσον καὶ ἐπὶ τοῦ Φαλμεράρε (2) Καίσερ, πόλεμος Γαλατῶν, Βιβλ. Α', κεφ. 29.
 (3) Διόδ. Σικελ. Βιβλ. 17.

ναϊκών, επιδιδομένων και εις τὰ χαλεπώτερα έργα τῆς γεωργίας. Καταβαίνουσαι ἀγελήδων ἐκ τῶν ὀρέων, ἤρχοντο ζητοῦσαι ἐργασίαν εἰς Μασσαλίαν καὶ τὴν ἄλλην χώραν αὐτῆς. Περιώνυμός τις περιηγητῆς Ἑλλῆν ἀναφέρει γεγονὸς ἐξικονίζον ἀκριβῶς αὐτάς, ἡ δὲ Ἀριστοτέλης βεβαιῶσι ὅτι τὰ τοιαῦτα ἦσαν κοινὰ παρ' αὐταῖς. Λέγει λοιπὸν ὁ Ποσειδώνιος (1) ὅτι ἀνὴρ Μασσαλιώτης Χαρμόδωρος τοῦνομα εἶχε μισθώσει ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας ἐπὶ σκαφητόν, καὶ οὗτι ὠδύνασα μία τῶν γυναικῶν ἀπεχώρησεν ὄλιγον, καὶ ἔπα ελθοῦσα θυμα μετὰ τὸν τοκετὸν ἀνάλαβε τὸ ἔργον ὅπως μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθόν. Ὁ Χαρμόδωρος ἰδὼν ταύτην ἐπιπόνως ἐργαζομένην καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν, ἔδωκε τὸν μισθὸν καὶ ἀπέπεμψεν ἢ ἢ ἐλεχὼ ἐκκομισσασα τὸ νήπιον πρὸς τινὰ κρήνην, καὶ λούσασα καὶ σπυργνωσασα, ἐπανήλθεν οἴκῳ αὐτοῦ (2).

Τῶν ἀτρομήτων τούτων γυναικῶν ἡ γνώμη ἐπεκράτει κατὰ τὰ δημόσια πολὺ πλέον καὶ τῆς τῶν ἀνδρῶν· τούτο δὲ ὀφείλετο εἰς τὴν σύνοιαν ἐκείνων. Καὶ ποτε συμβάσεως σφοδρότατης ἔριδος μεταξὺ τῶν λιγύων, κινδυνεύουσης νὰ μετατραπῆ εἰς ἐμφύλιον πόλεμον, ὄρμησαν αὐταὶ μεταξὺ τῶν διεστώτων μερῶν, ζητοῦσαι νὰ μάθωσι τὸ αἴτιον τῆς διαφωνίας. « Συνελήθησαν δὲ καὶ ἔκρινον περὶ αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης συνέσεως καὶ εὐθύτητος, λέγει ὁ Πλούταρχος, ὥστε ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ἀξιοθύματος φιλικία μεταξὺ πάντων, οὐ μόνον ἐν ταῖς πόλεσιν ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ οἰκογενεῖα. ἔκτοτε ἐπεκράτησε καὶ ἡ συνήθεια νὰ καλῶνται αἱ γυναῖκες εἰς τὰ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης συμβούλια, καὶ νὰ υποβάλλωνται αὐταῖς αἱ μετὰ τῶν συμμάχων διαφωνίαι ».

Αὐτὸς ὁ ἀφρικανὸς Ἀννίδας ἀνεγνώρισεν, καὶ τοὶ ἀπορῶν, τὴν ἀξίαν ταύτην τῶν γυναικῶν, καὶ γυναῖκες καθήμεναι παρὰ τὰς ἔχθρας τοῦ ποταμοῦ ἐδουλεύοντο περὶ τῶν αἰτήσεων καὶ τῶν παραπόνων τοῦ παραβόλου ἀνδρός, ὅστις ἔσεισε τὰ θεμέλια τῆς αἰωνίας πόλεως. Βθαυμάσμεν ἐσχάτως ἰδόντες τρεῖς χιλιάδας Ἰταλίδας ἐν Μαρκεῶν (3) ἐπιστελεύτας πανηγυρικῶς ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας ἵνα ζητήσωσι τὴν ἐνωσιν τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν μετὰ τοῦ βασιλείου τοῦ φιλοπατρίδος καὶ ἀτρομήτου τούτου ἡγεμόνος, καθὼς καὶ Νεαπολιτίδα, ἢ τινι, διὰ τὰς ὑπερ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος ὑπηρεσίας, ἐπετραπή νὰ ψυχοφορήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Νεαπόλεως μετὰ τῶν πολιτῶν (4). Τὰ τοιαῦτα δὲν

(1) Παρὰ Στράβ. Βιβλ. Γ', 168.
 (2) Τοιαῦτα παραδείγματα ἀπαντῶμεν καὶ παρὰ ταῖς συζήσεις τῶν ἡλλανῶν, ὧν τὴν περὶ τοιαύτων ἀνδρῶν ἐθαύμασαν ἐπ' ἐσχάτων ἡ ἄσσις. Ὑπόμνημα διευτασιακῶν ἀποστολῶν ὑπὸ τῶν Νεβίσις λέγει ὅτι « ἐπειδὴ οἱ Ἕλληναὶ οὐκ εἰδὼντες αὐτοαὐτῶν καὶ ἀτρόμητοι ἀντίπαλοι τῆς τυραννίας, ἡ διατολικὴ ἐκκλησία ἀπαλλάσσεται τῆς δουλείας εἰς ἣν εἶχον ὑποεἶλαι αὐτὴν οἱ βασιλεῖς τῶν δύο Σικελιῶν ».
 (3) Ἀρχαία ἐπαρχία τοῦ παπικοῦ κράτους.
 (4) Ἄλλη τις Ἰταλίς ἔλαβε πρῶτη τὸ μετᾶλλιον ἐξ ὁδοῦ πρὸς τοὺς μετὰ Γαριβάλδου ἀποσπῆστας εἰς Σικελίαν χιλίους ἐβελώντας.

εἶναι πρωτοφανῆ, ὡς ἐν γένει δοξάζομεν. Ἡ ἱστορία τῆς Ἀσσεως περιέχει τοσαῦτα παραδείγματα ἐνεργητικῆς τῶν γυναικῶν παρεμβάσεως εἰς τὰ πολιτικά καὶ εἰς αὐτὰ τὰ στρατιωτικά πράγματα τῶν ἐθνῶν, ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὰ χρονικά πάντων τῶν λαῶν. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα τῆς Βαβυλῆος, καὶ Βέρτης, καὶ τῆς ἀπὸ Καστιλίας Λευκῆς, καὶ τῆς ἐξ Ἀνδεκαβίας Μαργαρίτης, καὶ Ἰωάννης Δάρε, καὶ Ἰωάννης Hachetta, καὶ Ἰσαβέλλης, καὶ Ἐλισάβετ, καὶ Στάελ. Καὶ πρὶν ἔτι ὁ χριστιανισμὸς ἀλλοίωσεν τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου καὶ ἀποδόσῃ πρὸς τὰς γυναῖκας ὁσίων σεβαστοτέρων καὶ ἀξιολογωτέρων, εὐρίσκονται ἔχρη τῆς ἐνεργείας αὐτῶν εἰς τὰ κράτη.

(Ἐπεται συνέχεια.)
 ΔΩΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

I B A N,

Ἡ ἱστορία ἑαυτοῦ Ρώσου.

(Συνέχ. ἴδια φύλλοι 260.)

Γ'

Μάσα.

Ὁ ἰατρὸς Μαρτινόφ, πολλὴν ἔχων πείραν τῆς ἀφρικανῆς καρδίας, παρετήρησεν εὐθὺς τὴν συγκίνησιν τοῦ Ἰβάν ὅσα ἀκούσαντος τὸ ὄνομα τῆς Μάσας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς συναισθανθεὶς τινὰ ὀλίγον, αὐτὸς εἶπε κατ' ἐαυτὸν, μήπως εἶναι σπουδαῖον; Μήπως τὸ ἐρῶδες τὸ ὅποιον ἐχρωμάτισε τὸ πρόσωπον τοῦ νέου εἶναι σύμπτωμα αἰσθητικῆς; . . . Ἀπευκαταῖον τὸ πρᾶγμα! . . . Ἐἴλω; . . . κόρη εὐγενῆς! . . . ὦ! εἶναι ἀδύνατον! »

Τρεῖς ἔτι ἡμέρας διέτριψεν ὁ ἰατρὸς ἐν Πιτρούπολει, καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἐπανήρχετο εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἡ ἰδέα ἐκείνη. Καὶ αὐτὰς, νέος ὢν, ἠσθάνθη τὴν καρδίαν τοῦ ἀνηφομένου πρὸς ἀπροσίτους χάρως. Διατελὼν ὡς ἰατρὸς παρὰ πλουσίᾳ καὶ περιφανείᾳ οἰκογενεῖα, ἠγάπησε τὴν πρωτότοκον θυγατέρα τοῦ οἰκοδεσπότου· ἀλλὰ μετρήσας ἀμέσως τὰς τρομερὰς περιπετείας πᾶθους μωροῦ, ἔφυγε τὴν εἰρηνικὴν οἰκίαν ὅπου τὸ πάθος τοῦτο ἐγεννήθη, καὶ ἀπῆλθε νὰ λησμονήσῃ αὐτὸ μετὰ τῶν αἰματηρῶν μαχῶν τοῦ Καυκάσου. Ποτὲ ὁ Μαρτινόφ δὲν ὀμιλεῖ διὰ τὴν θλιβεράν ἐκείνην τοῦ βίου τοῦ ἐποχῆν. Γνωστὸν ἦτο μόνον ἐκ διηγήσεων τῶν συντρόφων του, ὅτι διαρίσθεις ἰατρὸς εἰς ἓν τῶν φρουρίων τοῦ Βιζέινου ἐπὶ ἓν χειμῶνα, ἐφάνη ἔχων παραδόξως ἔξεις. Κατ' ἐκείνην μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀσθενῶν, ἀνέβαινεν εἰς τὰ ὄρη, εἰσέδιδεν εἰς τὰ βάθη αὐτῶν, καὶ ἐκεῖ, παρὰ διδόμενος εἰς βαθυτάτους λογισμούς, ἔλεγεν ἀσυνάρτητα καὶ ἡμιτελῆ πρὸς τὴν ἀγρίαν ἡχώ· μετὰ δὲ ταῦτα, ἐρχόμενος πρὸς τοὺς παρὰ τὴν ὄρειαν βράχους, ἀνέβαινεν αὐτοῖς ὡς ἐμμανεῖς, καὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν αὐτῶν κραυγάζων καὶ ὀδυρόμενος συνήγει μετὰ

τῶν φρικωδῶς παταγούντων κυμάτων. Αἱ θλιβεραὶ ἀλλ' ἀσπασταὶ αὐταὶ ἀναμνήσεις, τὰς ὁποίας ὁ χροῖος ἀπεκοίμισεν μὲν δὲν ἐξήλειψεν ὁμως, ἐξήλθον ἔσως τὰς συνεχεῖς ἐκρήξεις τῆς ὄργης τοῦ ἀγαθοῦ ἰατροῦ.

Ἰδοὺ διὰ τί ἐλυπήθη καιρίως ὅτε ὑπωπτεύθη ὅτι ὁ Ἰβάν ἠσθάνθη παρόμοιον αἰσθημα· ὅθεν ἀπεφάτισεν νὰ κινήσῃ πάντα λίθον ἵνα προλάβῃ τὴν ἀνάπτυσιν αὐτοῦ. Δυσκολώτατον ὁμως τὸ ἔργον· διότι μὴ θέλων νὰ βλάβῃ τὰ συμφέροντα τοῦ νέου, ἔπρεπε νὰ τηρήσῃ μυστικὸν τὸν σκοπὸν τῶν στρατηγημάτων του.

Ἡ Μάσα, ὡς εἶπομεν, διέμενε πρὸς καιρὸν μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς, εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν τοῦ κόμητος Ἀβασεφ, εἰς ἣν ἔγεινε καὶ ὁ Ἰβάν δεκτῶς. Πρὸ παντὸς λοιπὸν ἄλλου ἀναγκαῖον ἐνόμισεν ν' ἀπομακρύνῃ τὴν νέαν, φροντίζων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον· ὅθεν μετέβη εἰς τοῦ κόμητος ἐλπίζων νὰ εἴρῃ τὸν Κ. Βουσλάγεφ. Καὶ τῶντι ἦτο ἐκεῖ, καταγινόμενος μετὰ τοῦ ἐπιστάτου εἰς τὴν προτομασίαν μεγάλης μουσικῆς συμφωνίας, ἣτις ἐμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἐντός τινων ἡμερῶν κατὰ ἐπιταγὴν τοῦ κόμητος. Μόλις δὲ εἶδε τὸν ἰατρὸν καὶ ἀποπέμψας τὸν ἐπιστάτην, εἶπε·

— Κατ' ἡμέρας, ἰατρὲ· πόσον χαίρω ὅτι σὲ εἶδα! ὑπωπτεύθη μὴπως ἀνεχώρησες.

— Ἄ, φίλε μου, μὲ προσβάλλεις· ἦτον δυνατὸν νὰ ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ ἰδῶ καὶ σὲ καὶ τὸν κόμητα;

— Αὐτὸ ἐλέγαμεν καὶ ἡμεῖς. . . Ἦλθον τούτου ἐστοχαζόμενος ὅτι ὁ Μαρτινόφ ἔξερει ὅτι ἡ μικρὰ μου Μάσα εἶναι ἀσθενής, καὶ δὲν θ' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Πιτρούπολιν ἐὰν δὲν μᾶς ἰδῇ ὄλους ὑγιεῖς.

— Καὶ εἶχες δίκαιον. Πῶς πηγάζει ἡ καλὴ μας κόρη; Τὸ κατ' ἐμὲ, ἡ ἀσθενεία τῆς δὲν μὲ ἐφάνη σπουδαία, καὶ νομίζω ὅτι αἱ ὀλίγαι ἡμέραι τὰς ὁποίας ἐπέρασεν εἰδὼ ἤρκεσαν, καὶ πολλὴ, εἰς τὸ νὰ ἐπαναφῆρουν τὴν ὑγίαν τῆς. Δὲν πρέπει νὰ μακρύνωμεν πολὺν καιρὸν τὰς μαθητείας τῆς Σιδόνας ἀπὸ τῶν τακτικῶν βίων καὶ τὰ ἔργα των.

— Καὶ ὁμως. . .

— Τοιαῦτοι εἶναι οἱ πατέρες. . .

— Τί θέλεις; δὲν ἔχω δύναμιν ν' ἀνισταθῶ. . . ὅμοια ὡς ἔλθῃ πλησίον μου ἡ ἀγαπητὴ μου καὶ μονακριβὴ κόρη, δὲν ἠμπορῶ πλέον νὰ τὴν χωρισθῶ. Σὺς ὅμως τὰ γεροντοκαλλήκαρα, καὶ σὺ μάλιστα, ἰατρὲ τῶν στρατοπέδων καὶ τῶν στρατιῶνων, δὲν ἐννοεῖτε αὐτὰ τὰ αἰσθηματα.

— Μάλιστα! τὰ ἐννοοῦμεν ὅσον καὶ οἱ πατέρες· ἀλλ' ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν καὶ τέλος, καὶ ὁ νοῦς δὲν ἔγεινε διὰ νὰ ἦναι αἰωνίως ταπεινὸς δούλος τῆς καρδίας. Ὅπωςδήποτε φέρε μὲ εἰς τὴν ὀρειαν ἀρρωστην.

Ὁ Βουσλάγεφ ἐσέμανε τὸν κώδιον, καὶ ἀμέσως ἦλθεν ὑπὲρ τῆς.

— Πού εἶναι ἡ κόρη μου; εἶπέ τινι ὅτι ὁ ἰατρὸς καὶ ἐγὼ τὴν περιμένομεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου.

— Εἶναι εἰς τὴν αἰθουσάν τῆς μουσικῆς μαζῆ μετὰ τὸν Κ. κόμητα, ὅπου δοκιμάζει τὴν φωνὴν τοῦ Ἰβάν Πιτρούβιτς.

Ὁ ἰατρὸς συνέστειλεν ἀκουσίως τὰς ὀφθαλμοὺς.

— Καλῆτερα, εἶπεν ὁ Βουσλάγεφ πρὸς τὸν ἰατρὸν, ὑπάγωμεν νὰ τοὺς εὐρωμεν· μ' ἕνα κτύπον δύο τραγῶνα· ὅα ἀποχαιρετίσης τὸν κόμητα καὶ θὰ ἰδῆς καὶ τὴν κόρην μου.

Ἐνῶ δὲ ἐξήλθον ἐπικύσεν ἡ δοκιμὴ, καὶ ὁ κόμης ἐμβὰς εἰς τὸν παρακείμενον θάλαμον, ἐζήτησεν ὑποτονόρῳζον τὸ τέλος μονωδίας· πίπταν καὶ τασῆ. Ὁ δὲ Ἰβάν ἐτακτοποίησε τὰ βιβλία τῆς μουσικῆς ἐνφύδι· αἱ χεῖρες του ἐκινούντο μηχανικῶς, τὰ βλέμματα του ἦσαν προσηλωμένα εἰς τὴν νέαν, ἣτις καθήμενὴ πλησίον παραθύρου, ἐπλεκε μευιδιάσα στέφανον ἐξ ἀνθέων, μέλλοντα βεβαίως νὰ χρησιμεύσῃ εἰς στολισμὸν τῆς προτεχοῦς συμφωνίας.

Ὁ Κ. Βουσλάγεφ καὶ ὁ ἰατρὸς σταθέντες τοὺς παρτήρουν.

Ἡ Μάσα ἦτο ὀρειωτάτη· καὶ ἦτο μὲν μόλις δεκαεπτάρων ἐτῶν, τὸ ὑψηλὸν ὅμως ἀνάστημα καὶ ἡ πρόμος ἀνάπτυξις τῆς τὴν ἐδείκνυον ὡς δεκαεπταετῆ. Ἦτο μελαγχροινὴ ἡ κόμη τῆς, ἀνυψωμένη στρεπτῆ περὶ τὸ μέτωπον ὡς διάδημα, καταέετο κυματώσασα καὶ λεπτὴ εἰς τὰς ὑπόχρους περσίδας τῆς· τὸ αἶμα ἐκυκλοφόρει ὑπὸ τὴν ἐπιδερμίδα τῆς χωρὶς νὰ χρωματίζῃ αὐτὴν, καὶ αἱ δακτύλοι καὶ τοχοειδῆς ὀφθαλμοὺς τῆς συννονόντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλατέως μετωποῦ τῆς, σχηματίζουσαι μίαν σχεδὸν γεωμετρικὴν ἐμφανέουσαν ἰσχὺν καὶ ὀδύνην. Ἡ εἰς ἐδείκνυον υπερηγάναϊαν, καὶ ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτῆς ἔρρεον ἀμβροσία. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς, ἐνῶ οἱ τῶν μελαγχροινῶν γυναικῶν τῆς Μεσημβρίας διοιάζουσι πυρῶδεις ἡραιστίου κρατῆρας, ἦσαν ἀπεναντίας γλυκαὶ καὶ γαλήνιοι· εἶχε δὲ καὶ τὸ ἦθος ἀξιοπρεπέστατον καὶ εὐγενῆς, ἀλλὰ καὶ φυσικὴν καὶ ἀπλοῦν ἐνταυτῷ, ἐπιβάλλον μὲν σέβας, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην ἐλαφύον.

Ἡ Μάσα δὲν εἶχε γνωρίσει τὴν μητέρα τῆς, ἀποθανοῦσαν κατὰ τὸν τοκετόν· ἠγάπα ἄρα περιπαθῶς τὸν πατέρα καὶ τὴν τροφὴν τὴν ἀναθρέψασαν ταύτην ἐξ ἀπυλῶν ὀνύχων. Ὅτε δὲ ὁ κόμης Ἀβασεφ ἀνέλαβε τὴν προστασίαν αὐτῆς τε καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, ἠγάπησε καὶ αὐτὸν μετ' εὐγνωμοσύνης ἀλλὰ τὸ αἰσθημα τοῦτο δὲν ἐταπεινοῦ τὸ φρόνημα αὐτῆς, διότι ἐθώρει τὸν κόμητα ὡς συγγενῆ, ἐκπληροῦντα εὐγενῆς καθήκον, καὶ οὐχὶ ὡς προστάτην ἀπαιτούττα εὐγνωμοσύνην καὶ ὑποταγῆν. Τὴν Μάσαν, εὐπρόσιτον οὖσαν πρὸς πάντας, πάντες ἠγάπων, καὶ πάντες εἶχον πεποιθῆσιν εἰς τὸν λόγον τῆς διότι ἦτο εὐσταθῆς καὶ ἀκριβεστάτη. Ἡ εὐστάθεια δὲ αὐτῆ θὰ μετέπιπτεν εἰς ἰσχυρογνωμοσύνην εἰ ποτε ὑπόπτειεν ὅτι ἤθελον νὰ βιάσασιν αὐτὴν. Θέλομεν ἰδεῖ ἐφεξῆς μέχρι τίνος φθάνει φύσις τοσοῦτο δραστηρία.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος, χωρὶς εἰνὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἰατροῦ Μαρτινόφ συγγαίρυντος αὐτὴν περὶ τῆς ὑγείας τῆς, καὶ λέγοντος ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς σπουδὰς τῆς, ἔβριψε μελαγχολικὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ στέφανου τὸν ὅποιον ἐπλεκε, καὶ ἐζήτησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον.

Ὁ Ἰβάν δὲν ἦτο παρὼν τότε, διότι ὁ ἰατρὸς ἀπέ-

Θεον αυτω εντολην, ενεκα της οποιας εμελλε να μείνη έξω του οικου μέχρι της εσπερας. Οτε δε επανηλθεν, η Μάσα ειχεν αναχωρήσει και εκείνος δεν εκουμήθη δι' ολης της νυκτός.

Α.

Απαισίον γεγονός.

Εν τούτοις αι μουσικαι συμφωνίαι επανελαμβάνοντα συνεχώς παρά τῳ κόμητι Αβασέρ. Του Ιβάν η ώρα φα φωνή ηκούετο συνεχώς, και επειδή ο κόμης, οστις ενθουσιωδώς ηγάπησεν αυτόν, ειχε δώσει αυτω τοις αρίστοις των διδασκάλων, αναδείκνυε καθ' εκάστην θαυμασίας προόδους· δι' αυτόν και μόνον εγίνετο λόγος εις τας οικίας της Πετρούπολεως, και πανταχοῦ ανεζητήετο περιπαθῶς· χάριν της μουσικῆς ελησμονήθη ο ελλωσ.

Ο ελλωσ!... ο Ιβάν μόνος δὲν ειχε λησμονήσει τὸν μιστὸν τούτου τίτλου, τὸν ὁποῖον ὡς στίγμα πύρινον ἤσθάνετο. Ὅσοι πλέον η καλή ἀγωγὴ ἀνεπτέρου τὸ φρόνημά του, τόσο πλέον ἐπάσχειν. Εἰς μάτην ὁ κόμης ἐπεριποιεῖτο αὐτὸν ὡς ἴδιον υἱόν· εἰς μάτην ὁ Βουσλάγεφ τὸν μετεχειρίζετο ὡς φίλον· εἰς μάτην πάντες ὡς ἐκ συνεννοήσεως ἐστόλιζον μὲ ἀνθη οὕτως εἰπεῖν και χρυσὸν τῆς ἀλύσεις του· αὐτὸς τὰς ἠσθάνετο πάντοτε· μεταξύ και αὐτῶν τῶν ἐπευφημιῶν, ἡ δουλικὴ του τάξις παρουσιάζετο ἐνώπιόν του ὡς φάσμα και καταπίπτειν αὐτόν.

Πλὴν τούτου, αἱ ὑποψαῖαι τοῦ λατροῦ Μιχρινόφ εἶχον δυστυχῶς ἀληθεύσει. Ὁ Ιβάν ηγάπη τὴν Μάσαν. Ναί μὲν δὲν ἦτο και αὐτὸς περὶ τούτου πεπεισμένος, και εἰ τις τὸν ἠρώτα περὶ της καταστάσεως της καρδίας του δὲν θὰ ἤξευρε τί ν' ἀποκριθῆ· ἡ ἐνθύμους ὅμως της νέας ἐβρίπτιν αὐτόν εἰς ἐκστασιν, και ἐλαίμαζε πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ. Πόσον ἠσθάνετο ἐαυτὸν πανευδαίμονα ὡς αἰς ἡμέρας να ἴδῃ ἐπίτινας ὥρας τὸν πατέρα της! Κατεσκόπουεν ὅλας τὰς ἐπιθυμίας της, και ἐφιλοτιμεῖτο να προπαρασκευάζῃ χάριν αὐτῆς νέα και περιέργα πράγματα. Ἐνόησε δὲ, σχολάζων, περιεφέρετο περὶ τὸ μοναστήριον της Σμόλνας, και ἐπεθεώρει ἐν πρῶ, ἐν ὅλα τὰ παράθυρα, ὡς θὰ ἤθελε να φωτισθῆ ὑπὸ τινος ἀκτίνοσ τοῦ προσφ. λουῦ ἀστέρου· ἀλλὰ φεῦ! τὸ μοναστήριον ἦτο στενωῶς κλεισμένον, και ὁ Ιβάν ἐπανήρχετο χωρὶς να ἴδῃ διαλυόμενον τὸ σκότος. Τότε ἐβουβίετο εἰς λογισμοῦσ, ἡ συναλίθησις της καταστάσεωσ του ἐτικεν αὐτόν ἐτι μᾶλλον και ἐτεκλάνεζεν ἐαυτόν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῶ διευθύνετο σκεπτικῶσ εἰς τὴν κατοικίαν του, ἀπήντησεν ἄνθρωπον φέροντα δισάκιον. ὅστις σταθεῖς εἶπε·

— Καλ' ἡμέρα, ἀδελφέ.

Ὁ δὲ Ιβάν και τοι ἀπετίνας αὐτόν δὲν τὸν ἐγνώρισε. Καὶ πῶσ ἦτο δυνατὸν να γνωρίσῃ ὑπὸ τὰ ῥάκη ἐκεῖνα και διὰ της ῥυπαρῆσ κόμης και τοῦ μεμαρμαμένου προσώπου τὸν ἐξάδελφόν του Δημήτριον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει εἰς τὸ χωρίον του μεγάλου και ὠραίου, ἀκμάζοντα τὴν ἡλικίαν και τὴν υγείαν;

Εἰάν ὁ Δημήτριος δὲν ἔλαγε τίς ἦτο, ἤθελε τὸν ἐκλάβει ἀντι ἐπαίτην.

— Πῶσ ἐδῶ, Δημήτριε; και εἰς τοιαύτην κατάστασιν;

— Ἠμᾶλλωσα μὲ τὸν Ἀλέξιν Βλαδιμίροβιτς (1), και μὲ ἐξώρισιν εἰς μακρὸν χωρίον διὰ τὰ ἐργάζωμαι εἰς βιομηχανικὸν κατάστημα· ὁ διευθυντῆς ὅμως αὐτοῦ, Γερμανὸς, ἦτον ἀληθινὸς τύραννος· ἐπλήρως τοὺς ἐργάτας μὲ γρόνθουσ και μὲ ξύλον διὰ τοῦτο ὅλοι τὸν ἐμίσηον. Ἐγὼ μάλιστα τὸ ἐμίσηον πλέον τῶν ἄλλων, ὅθεν και μὲ ἀπέπεμψεν. Οἱ σάβλοι οἱ ὁποῖοι ἐπάγονκν εἰς τὴν αὐτὴν ἦσαν εὐτυχῆστεροι μου. Πόσον ἐνθυμούμαι τότε τὸν Ἀλέξιν Βλαδιμίροβιτς! Πολλάκις μὲ ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν να φύγω και να ὑπάγω να προσπέσω εἰς αὐτόν. Καὶ θὰ μ' ἐσυγχώρει!... ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἠθέλησεν. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἤλθε να ἐπισκεφθῆ τὸν διευθυντὴν ὁ ἐπιστάτης τοῦ κόμητοσ Αβασέρ, και μὲ ἐπῆρε μαζὴ του. Διὰ τί, και μὲ ποῖον δικαίωμα, τὸ ἀγνοῶ, ἀλλ' οὐδὲ ἠθέλησα να τὸ ἐξετάσω, τόσο ἐχάρησα ὅτι ἤλλαξα θέσιν· ἀλλὰ πόσον ἤμην ἀκαταμένοσ! Μὲ ἐβλάλαν κοντὰ εἰς μίαν οἰκογένειαν ἡ ὁποία, ἐξ αἰτίας της νεοσυλλεξίας και τῶν ἀποικισμῶν εἶχε μείνει χωρὶς ὑποστήριγμα· ὅλοι ἦσαν ἕνασ γέρον και δύο ἀδύνατοι γερόντισται. Ἐγὼ δὲ ἐπρεπε να ἀναπληρώσω τὸν τελευταῖον ἐργάτην ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναχωρήσει, και να καλλιεργῶ τὸν ἀγρὸν των. Ἐπειδὴ ἦσαν καλοὶ ἄνθρωποι ἠσθάνον συμπίθειαν πρὸσ αὐτοὺσ, και εὐχαρίστως τοὺσ ἐβοήθουεν εἰς τὸ να ζήσουεν. Ὁ Κ. Σάδλερ ὅμως (ὁ ἐπιστάτης) ἄλλως πως ἀπεφάσισεν· ἀφοῦ μ' ἐπερνε και ἐβδόμηάδι διὰ τὸν αὐθέντην τὰσ τρεῖσ ἡμέρασ τὰσ ὁποίασ δίδει ὁ νόμος, μ' ἐπερνε και τὰσ ἄλλασ τρεῖσ διὰ τὸν ἐαυτόν του· ὥστε μόλις τὴν Κυριακὴν μ' ἔμεναν ὀλίγα ὥρα διὰ να σκάψω τὴν γῆν τοῦ κυρίου μου· ἀπὸ τούτο ἐννοεῖσ δὲν ἐφοροῦμεν ἀπὸ τὴν πείνην. Ἄν και φύσει ὑπομονητικὸσ και ἀπαθῆσ, δὲν ἠμύδουον ὅμως να ὑποφέρω πλέον, και ἐπειδὴ δὲν ἐβλεπα πῶσ ἦτο δυνατὸν να γλυτώσω, τὸ ἐβρίψα εἰς τὸ ποτόν. Ὅσα κηπήμια ἐκέρδιζα, ὅλα ἐπήγειναν εἰς τὸ καπηλεῖον· ἡ μέθη ἐγινε δευτέρα φύσις, και δὲν εἰργάζομαι πλέον εἰμὴ μακαρίζομενοσ και δερόμενοσ. Μετ' ὀλίγον μάλιστα και οἱ ραβδισμὸι ἐχασαν τὴν δυνάμειν των· και διὰ τὴν δυστυχίαν μου, και αὐτὸσ μου ὁ οὐραντικὸσ μου τόσοσ ἐχόντραινεν, ὥστε οὐτε τὸ δυνατώτερον βάλι ἠσθάνετο πλέον. Καὶ ἐπειδὴ ἀπεκτηνώθη, μὲ ἀφῆκαν πλέον ἡσυχον. Ἀφοῦ εἶδεν ὁ Κ. Σάδλερ ὅτι ἦτον ἀδύνατον να ὠφεληθῆ πλέον ἀπ' ἐμὲ, μ' ἐδῶκε διαβατήριον διὰ τὴν Πετρούπολιν και μ' ἐδίωξεν. Ἀνεχώρησα λοιπὸν ἀπὸ τὸ χωρίον χωρὶς λύπην και χωρὶς χαρὰν, και μετὰ ἐξ ἐβδομάδων συληρότατον ταξ. ἰδίου, ἰδοῦ ἤλθα.

— Καὶ δὲν ἐξήγησεσ πλέον να ἴδῃσ τὸν Ἀλέξιν Βλαδιμίροβιτς;

— Δὲν ἐτόλμησα· ἐπέρασα βιαστικὰ ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κατοικεῖ, και ἀχαίρετιστα μακρόθεν τὴν σήλασ.

— (1) Ὁ πρίγκηπ Π. . .

— Δὲν ἐτόλμησα· ἐπέρασα βιαστικὰ ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κατοικεῖ, και ἀχαίρετιστα μακρόθεν τὴν σήλασ.

— Καὶ δὲν ἐξήγησεσ πλέον να ἴδῃσ τὸν Ἀλέξιν Βλαδιμίροβιτς;

— Δὲν ἐτόλμησα· ἐπέρασα βιαστικὰ ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κατοικεῖ, και ἀχαίρετιστα μακρόθεν τὴν σήλασ.

— Δὲν ἐτόλμησα· ἐπέρασα βιαστικὰ ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κατοικεῖ, και ἀχαίρετιστα μακρόθεν τὴν σήλασ.

— Δὲν ἐτόλμησα· ἐπέρασα βιαστικὰ ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κατοικεῖ, και ἀχαίρετιστα μακρόθεν τὴν σήλασ.

μακίαν τοῦ παλατίου του· ἡμπαρὸ ὅμως να σὲ δώσω εἰδήσεισ του· ἕνασ παλαιὸσ μου σύντροφος μὲ εἶπεν ὅτι θὰ ἔλθῃ τὸν χειμῶνα ἐδῶ.

— Καὶ τώρα τί θὰ κάμῃσ;

— Ὁ Θεὸς τὸ ἤξευρει! τόσα ὑπέφερα ἕωσ τώρα, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν να πάθω χειρότερα. Ἐγὼ εἰς τὸν σάκκον μου ἀρετὰ παλαιοσίδηρα τὰ ὁποία ἐτόναξα εἰς τὸν δρόμον· θὰ τὰ πωλήσω και θὰ ζήσω. Πλὴν τούτου ὁ ἀγαθὸσ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸσ, και οἱ ἀδελφοὶ βοηθοῦν τοὺσ ἀδελφοῦσ.

Ἢ ἀπροσδόκητοσ αὐτῇ ἀπάντησις ἐπηύξησε τὴν θλίψιν τοῦ Ιβάν, ἐκθέσασα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του παράδειγμα τρομερῆσ δουλείασ· και μὲν ὅλοι οἱ εἰλωτεσ της Ρωσίας δὲν ὑποβάλλονται εἰς ὅσασ δοκιμασίασ και ὁ Δημήτριος· οἱ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον μεγάλου οἰκογενειῶν ζῶσι μάλιστα ὡσ ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν ἀνείσει· τούτο ὅμως συμβαίνει ὡσ αἰσ ὁ κύριος αὐτὸσ κατοικεῖ εἰς τὰ ὑποστατικὰ ἢ διοικεῖ ἀπ' εὐθείασ τοὺσ δούλουσ του· ἀλλὰ δυστυχῶσ εἶναι ἐξάρησι. Οἱ πλείστοι τῶν Ρώσων μεγαστῶν προτιμῶντεσ να ζῶσιν εἰς τὰσ μεγάλασ πόλεισ της αὐτοκρατορίασ ἢ και τὰσ ξένασ ἀναθέτουσι τὴν φροντίδα τῶν ὑποστατικῶν αὐτῶν εἰς ἐπιστάτασ πανούργουσ και πλεονέκτασ. Ἐάν ἐνόητεσ διατρέθουσιν εἰς αὐτὰ, μένουσι τόσοσ ὀλίγον, ὥστε δὲν μανθάνουσι τὰ γινόμενα. Πλὴν τούτου οἱ ἐπιστάται και οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν ἐπισκιάζουσι διὰ παντὸσ τρόπον τὴν ἀλήθειαν. Οἱ Ποτέμκιμ εἶναι πολυάριθμοι εἰς τὴν Ρωσίαν.

Εἰς τὴν μάστιγα τῶν ἐπιστατῶν προσθετέον και τὴν τῶν μικρῶν ιδιοκτητῶν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, ἐξενεγιζόμενοι ὡσ ἐπὶ τὸ πλείστον ἐλέφ τοῦ Τσιν (περίεργουσ σινικῆ ὀνομασία κατατάσσουσα ὅλουσ τοὺσ ὑπάρχουσ τοῦ κράτουσ εἰς ἱεραρχίασ δεκατεσσάρων κλάσων) ἀμερῶνουσι, κατὰ τὸ μᾶλλον και ἤττον, τὸ προῖον τῶν κλοπῶν και καταχρήσεων αὐτῶν εἰς ἀνταλλαγὴν τριακοσίων ἢ τετρακοσίων εἰλωτῶν. Ἀπεριόριστοσ καθίσταται τότε ἡ κενοδοξία των· μισοῦνται τοὺσ ἀρχηγουσ της ἀριστοκρατίασ και διάγουσι βίον μεγαλοπρεπή. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παρουσία των δὲν ἀρκεῖ εἰς τούτο, ἀγωνίζοντα ν' αὐξήσωσιν αὐτὴν δι' ὁποιοῦδήποτε τρόπον. Μὴ ὀμιλεῖσ εἰς αὐτοὺσ περὶ φιλανθρωπίασ και ἀξίασ τοῦ ἀνθρώπου· δὲν ἔχουσιν εἰλωτασ; ἄρα πρέπει να ἐκμεταλλεῖωσιν αὐτοὺσ μέχρι τριχῶσ. Ἴδε τοὺσ ταλαιπώρουσ αὐτοὺσ κεκυφῶτασ πρὸσ τὴν γῆν, και σεσωρευμένουσ εἰς σκοτεινὰ βιομηχανουργεῖα, χέοντασ ἰδρῶτα και αἶμα ὑπὲρ τῶν ἀνελετημόνων αὐτῶν πατρῶων. Ἐάν δὲ ἡ πείνη και ἡ ἀπορία ἐξησθένησαν αὐτοὺσ, ἐάν αἱ χεῖρεσ αὐτῶν δὲν κινῶνται, δέρονται ἀνηλεῶσ. Μίσησ τὰ κτήνη ταῦτα ἔχουσι δικαίωμα να τρέφονται και να ἀναπαύονται; Ὁ κύριος ἔχει ἀνάγκην χρημάτων! . . .

Ὅταν λοιπὸν ἀπαντῆσ καθ' ὁδὸν ἢ εἰς τὰσ πόλεισ της Ρωσίασ ἄνθρωπον πελιδὸν τὴν ὄψιν, ἀτροφικὸν τὸ σῶμα, νεκρὸν τὸν ὀφθαλμόν, μηδὲ σπινθῆρα ἔχοντα εἰς τὸ πρόσωπον ἰδικῆσ καλλονῆσ, ἐμοιάζοντα μᾶλλον κτήνου ἢ ὄν λογικόν, εἰ λόγῳ

ἕνα Δημήτριον, ἕπο βέβαιον· ὅτι ἔχεισ πρὸ ὀφθαλμῶν θῆμα μικροῦ ιδιοκτήτου ἢ ἐπιστάτου. Καὶ τὸ δεινότερον, ὁ νόμος δὲν θεραπεύει τὸ κακὸν τούτο· τὸ κράτοσ της Ρωσίασ εἶναι ἀχανὲσ, και τοῦ αὐτοκράτοροσ ὁ ὀφθαλμὸσ, ὅσον ἀγρυπνοσ και ἐν ὑποταθῆ, δὲν προφθάνει να ἴδῃ ὅλα τὰ γινόμενα. Καὶ ἐπειδὴ οὐτε ὁ ἐνοχοσ οὐτε οἱ δημοσιοὶ λειτουργοὶ, ὡσ διαφθοιρόμενοι εὐκόλωσ διὰ χρημάτων, δὲν καταμνησίουσ ταῦτα, τίς θέλει τὰ καταμνησῆσ; Ὁ ελλωσ; ἀλλ' αὐτὸσ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα να ἐγκαλέσῃ τὸν κύριον του εἰμὴ ἐν περιπτώσει συναμοσίασ; κατὰ τὸ κράτουσ ἢ τοῦ ἡγεμόνοσ, ἢ ἐάν δὲν φανερώσῃ ὅλουσ τοὺσ κατοίκουσ τοῦ ὑποστατικῶ αὐτοῦ. Ἐάν δὲ ποτε εἰλωσ παραπονεθῆ δι' ἄλλην αἰτίαν, συλλαμβάνεται και τιμωρεῖται· και οὐ μόνον ὁ εἰλωσ ἀλλὰ και ἐκεῖνοσ ὅστις ἐγραφε τὴν ἀναφορὰν του.

Ὁ Ιβάν συνοδεῶν τὸν κόμητα Αβασέρ, ἐπεσεφῆθη τὰσ περισσοτέρασ πόλεισ της Γαλλίασ, της Ἰταλίασ και της Γερμανίασ, ὅπου ἔμαθε και ἐδιδάχθη πολλά· ἡ πείρα ἐνέπνευσεν αὐτῷ περισσότερον θάρροσ, και τυχοῦσισ περιστάσεωσ ἐδῶκε δείγματα σπανίασ δυναμείωσ ἡθικῆσ. Ποσάκις μεταξὺ λαῶν ἐλευθέρων, ἐπεθόμησε να μείνη πρὸσ αὐτοὺσ! Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε να φωνῆ δραπέτησ. Ἐγραφε λοιπὸν πρὸσ τὸν πρίγκηπα Π. Ζητήσα· εὐσεβῶστωσ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Καὶ εὐμενῆσ μὲν ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις, παρεπέμπετο ὅμως ἡ ἐξέτασις της ὑποθέσεωσ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του. Ἐπανῆλθε λοιπὸν εἰλωσ ὅπως και εἶχεν ἀναχωρήσει.

Ὁ Ιβάν ἦτο πλήρως χαρῆσ τὴν ἡμέραν της ἐλεύσεωσ του εἰς τὴν Πετρούπολιν. Ἐλθὼν πρὸσ τὴν πύραν τοῦ πλῆου, και στραφείσ πρὸσ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ φρουρίου, της οποίασ ὁ ὄλοσ και τὰ δύο κωδωνοστάσια φάνονται μακρόθεν, ἐγονυπέτησε και μυριακίεσ ἐσπαρξίσθη διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, εὐχαριστῶν τὸν Θεὸν ὅτι τὸν ἤξλωσε να ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του· διότι οἱ Ρῶσοι ἀγαπῶσιν ἰδιαζόντωσ τὴν πατρίδα αὐτῶν· εἴτε εὐμενῆσ εἴτε δυσμενῆσ εἶναι πρὸσ αὐτοὺσ, τὴν λατρεύουσιν ὡσ βασιλισσαν, ὡσ μητέρα, τὴν ἀποθεοῦσιν οὕτωσ εἰπεῖν. Πᾶν ἀσθῆμα μεγάλου λαμβάνει παρὰ τοῖσ Ρώσοισ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Κατ' αὐτοὺσ ἡ Ρωσία δὲν εἶναι ἀπλῶσ Ρωσία, ἀλλ' ἀγία Ρωσία· τὸ μᾶλλον δὲ ἀνεξήγητον εἶναι ἡ προσκόλλησις τῶν εἰλωτῶν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, ἐνῶ δὲν ἔχουσιν οὐτε οἰκίαν, οὐτε χωρὶα, οὐτε οἰκογένειαν και δὲν ἀγνοοῦσιν ὅτι ὁποῖον ὄραν θέλει ὁ κύριὸσ των τοὺσ ἐκσφενδονίζεῖ ἀπὸ τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο μέρος. Ἐν μόνον πρᾶγμα ἔχουσιν ἀναπαύρετον, τὴν πρὸσ τὴν πατρίδα ἀγάπην.

Ἐκόλωσ λοιπὸν ἐννοοῦμεν τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ Ιβάν ὅτε τὸ ἀτμόπλοιον εἰσῆλθεν εἰς τὸν Νεῦαν. Ἰδὼν τὸν τόπον αὐτοῦ και πατήσασ φιλότατην γῆν ἐλησμονῆσε τὰσ περὶ ἀπελευθέρωσεισ· ἰδέασ ὅσα κατέβησαν εἰς τὴν κεφαλὴν του ὅτε ἦτο εἰς τὰ ξένα· και συνεχάρη ἐαυτόν διὰ τὴν ἀπόρησιν. Εἶχε δὲ ἐπανάλαβει τὰσ συνήθειασ αὐτοῦ ἐργασίασ εἰς τὴν οἰκίαν

του κόμητος, ὅτε μετὰ δύο μῆνας ὁ πρίγκηψ Π. ἔγραψεν ὅτι ἔρχεται εἰς Πετρούπολιν.

Ὁ Ἰβάν ἀνεσκήρτησεν ἐνθυμηθεὶς ὅτι κρίσιμος ὁ ἦτο ἡ ὥρα· διότι, ὡς ἐνθυμούμεθα, ὁ πρίγκηψ Π. εἶχεν ἀποκριθῆ πρὸς αὐτὸν μακρὰν ἐπιθύτη τῆς Ρωσίας, ὅτι ὁ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὴν αἰτησίαν του μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του. Ἀλλ' εἶχεν ἀρὰ γε πάντοτε τὴν αὐτὴν προαίρεσιν; Ὅα ἐπρόσθια τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ εἰλωτος ἀπὸ τὸ προσωπικόν του συμπερόν; Τῶν μεγιστάνων τινὲς ἔχουσιν εἰλωτας, οἵτινες ἐγένοντο ἐργαζόμενοι πλουσιώσατοι ὄντες, ἀντὶ νὰ τοὺς ἀπελευθερώσωσι, τοὺς ἀγαπῶσιν ἔτι μᾶλλον, θεωροῦντες αὐτοὺς ὡς καύχημα τῆς οἰκίας των. Μήπως λοιπὸν καὶ ὁ πρίγκηψ Π. εἶχε τὴν αὐτὴν κενόδοξίαν, καὶ τὰ προτερήματα τοῦ Ἰβάν ἀντὶ νὰ τὸν συντρέξωσι, τὸν κατέτρεχον; Τοιαῦτα ἀνελοζήτο περιλύπος ὁ Ἰβάν Προσθετόν δὲ ὅτι εἶχεν ἰδεῖ καὶ τὴν Μάσαν, ἀξιώθεισάν και γενομένην ὠραιότεραν κατὰ τὴν ἀποσίαν του, καὶ ὅτι ὁ ἔρωσ του εἶχεν ἐξαφθῆ ἔτι μᾶλλον καὶ καταστῆ εὐσταθέστερος. Διὰ δύο λοιπὸν λόγους ἐπεθύμει τὴν ἀπελευθερώσιν του.

Ἡ θλίψις δὲ αὐτῆ ἐγένετο δριμυτέρα διότι δὲν ἐξεμυστηρέετο εἰς οὐδένα· ἂν εἶχε φίλον εὐλικρινῆ ὅα ἐμετρίαζεν αὐτὴ τὴν ὀδύνην του, ὅα τὸν ἐνθάβρυνε, ὅα τὸν ἐσυμβούλιεν. Ὁ κόμης καὶ ὁ Κ. Βουσλάγερ, οἱ δύο οὗτοι πρὸς οὐς ἐδύνατο νὰ θυμῆσθ, ἠγγούον τὴν κατάστασιν τῆς καρδίας του. Ἰπάλαιε λοιπὸν ἀνευ βοήθειας, καὶ κατὰ τὴν μεμονωμένην ταύτην πάλιν ἐτήκετο.

Ἰμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρίγκηψ Π. ἦλθεν ἀνθρωπος σταλεὶς παρ' αὐτοῦ ἵνα προστοιμάσῃ τὴν κατοικίαν του, διότι, ἀντὶ μιᾶς ἢ δύο ἐβδομαδῶν, ὡς εἶχε γράψαι κατ' ἀρχῆς, ἀπεράσισε νὰ διατρίψῃ ὅλον τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Πετρούπολιν.

Ὁ κόμης Ἀβασέφ ὑπερχάρη, καὶ θέλων νὰ ἐεργάσθ τὴν ἐλευσίαν τοῦ φίλου του, ἐδοκίμαζεν δια τὰ μουσικὰ του ἀριστοργήματα ὁ Ἰβάν κατήντησε νὰ μὴ ἔχῃ πλέον καιρόν.

Πολλὰ ἡμέραι παρήλθον μετὰ τὴν ἡμέραν καὶ ἦν ἔμελλε νὰ φθάσῃ ὁ πρίγκηψ, καὶ ἄλλοι δὲν ἐφαίνετο. Τί ἄρα συνέβη; αἱ ὁδοὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου, εἶναι καλὰι, διότι ἡ χιών εἶναι στερεὰ καὶ τὰ ἔλκυθρα ταξιδεύουσι θαυμασίως. Μήπως δὲν ἀνεχώρησεν; ἀλλὰ δεύτερος ταχυδρόμος ἐλθὼν εἶπεν ὅτι εἶχεν ἀναχωρήσει. Μετὰ τινὰς ἡμέρας φῆμαι ἀρίστοι διςπάρησαν εἰς τὴν πόλιν· ἔλεγον ὅτι ἐγένετο θύελλα, ὅτι μεγάλας μεγάλας χιόνων κατέπεσαν, καὶ ὅτι συνέβησαν καταστροφαί. Πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὅκτω ὡρῶν δὲν εἶχε φανῆ τὸ ταχυδρομεῖον τοῦ Ἰεροσολάθ, καὶ ὁ κόμης Ἀβασέφ ὄλος ἀνήσυχος ἔτρεχεν ἀδικαίως μὲ τὸ ἔλκυθρόν του ζητῶν εἰδήσεις. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰβάν ἐπλανήτο ὡς φάσμα εἰς τὸ καλῆτιον, κατατηκόμενος ἀπὸ ἀπείσθη προσιθίματα.

Ἀνθρώποις τις, μουσικῆς, εἰσῆλθεν ἐν τῷ αὐτῷ εἰς τὴν αὐλήν. Ἀπὸ τῆ ἀγγίον ἦλθε, ἀπὸ τὰ ἀτακτα καὶ χιονοσκέπαστα ἐνδύματα, ἀπὸ τῆ ἐπ' αὐτῶν αἵμα ἐσυμπεραίνετο ὅτι δυστυχία τις συνέβη.

Ὁ Ἰβάν τὸν ἐγνώρισεν ἦτο ὁ Βίκκιος εἰς τῶν χιωνο-

ρικῶν τοῦ πρίγκηψ Π. ἔτρεξε λοιπὸν εἰς προσιθίαν τῆσιν του.

— Τί νέα, Βίκκιος;
Ἀλλ' ὁ Βίκκιος ἔστρεψε τὸ βλέμμα ἑτεροπλανῆς,
— Λέγε λοιπὸν, λέγε!

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ χωρικός σιωπῶν ἐγέλασεν ἐμμανῶς.

Ὁ δὲ Ἰβάν λαβὼν τὸν βραχίονα τοῦ χωρικοῦ καὶ συνταράξας αὐτόν·

— Ποῦ εἶναι, φρώτησεν ὁ Ἀλέξιος Βλαδιμιρόβιτς;
— Ἀπέθανεν! ἀπέθανεν! ἀπέθανεν!

Ὁ Ἰβάν ἔμεινεν ἐμβρόντητος.

Ὁ χωρικός ἐκάγχασε καὶ πάλιν ἦτο ἔξω φρενῶν. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἦλθεν ὁ κόμης, ἠλλοιωμένος τὸ πρόσωπον καὶ κλαίων. Καὶ εἰσελθὼν μετὰ σπουδῆς εἰς τὸν θάλαμόν του, ἀνέγνω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ διοικητοῦ Ἰεροσολάθ.

« Σπεῦδω νὰ ἀναγγείλω πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας τὸ τρομερὸν συμβῆν τὸ ὅποιον συνετάραξε τὴν διοικήσιν μου. Ὁ φίλος σας πρίγκηψ Π., μεταβαίνων εἰς Πετρούπολιν ἐχάθη μετ' ὄλων τῶν περὶ αὐτὸν πλὴν ἐνὸς χωρικοῦ σιωθῶντος, παραδόξως, ἕνεκα τρομερῶν νεφάθων χιόνων αἵτινες διήρκεσαν ὀλόκληρον ἡμέραν. Ὁ πρίγκηψ εἶχεν ἀναχωρήσει πρὸ τριῶν ἡμερῶν· κατέλυσε εἰς τοῦ κόμητος Ἀβρασιμόφ, ὅπου ὑπῆγον εἰς θύραν ἀρκτιαν. Πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐπειδὴ ἐφάνησαν λύκοι εἰς τὰ πέριξ, ἐπρότειναν νὰ τοὺς διώξωσι τὴν ἐπιούσαν ἀπὸ πρῶτας· καὶ ἵνα μὴ συμβῆ ἀργοπορία ἀπερασίθη νὰ κοιμηθῶσι παρὰ τῷ δασοφύλακι. Ὁ πρίγκηψ Π., μὴ ἐπιθυμῶν ν' ἀργοπορήσῃ, παρικόλησε τὸν κόμητα Ἀβρασιμόφ νὰ σταλῆν τὰς ἀμάξιας του κατ' εὐθείαν εἰς Ἰεροσολάθ, ὅπου θὰ μετέβαινε καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν θύραν. Ἐρόνευσαν δὲ περὶ τοὺς εἰλωσι λύκους, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπρογεύθησαν.

Ὅτε ὁ πρίγκηψ προέτεινε ν' ἀναχωρήσῃ, ὁ κόμης Ἀβρασιμόφ εἰνήσσε πάντα λίθον ἵνα τὸν ἀποτρέψῃ. Παρέστησεν εἰς αὐτόν τὴν κατοικαίριαν, τὴν κακὴν κατάστασιν τῶν ὁδῶν καὶ τὴν δυσκαλίαν τοῦ νὰ εὐρῆ ἐφόδια ἐν ἀνάγκῃ. Ἀλλ' ὁ πρίγκηψ ἔμεινεν ἀκαμπτος· παρικόλησε μόνον τὸν φιλοξενούντα αὐτόν νὰ τῷ παραχωρήσῃ ὅσους πλείους ἵππους ἐδύνατο. Ὁ κόμης ἔδωκεν αὐτῷ ὀκτώ, τοὺς ὅποιους ἔζευξεν εἰς τὸ ἔλκυθρόν του ὀδηγούμενον ὑπὸ δύο ἡ ἰσίων. Μετὰ ταῦτα ἀνέβη καὶ αὐτὸς μετὰ τινος ἀξιωματικοῦ φίλου του ὅστις τὸν συνόδευε.

Κατὰ τὰς πρῶτας ὥρας ὁ καιρὸς ἐφαίνετο ἀραιὸς, καὶ αἱ ὁδοὶ δὲν ἦσαν κακαί· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὁ οὐρανὸς ἐπεσκιάσθη ἀπὸ σύννεφα, καὶ ἤρχισε νὰ πνέῃ σφοδρὸς ἀνεμος. Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθε καὶ ἡ χιών ὡς ἄλλη μαινάς. Τὰ νέφη ἐκυλόντο κατὰμουρα, ἡ θύελλα ἔσειε τὰ δάση, ἡ χιών, περιστρεφομένη, κατέπιπτεν ὡς λόφος βαρὺς εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ κατέχωνεν αὐτάς. Ἀδικαίως ἐπρῆπε νὰ ζητῶσιν οἱ ὀδοιπόροι νέαν ὁδὸν· τὰ παρεκκοινοῦντα τὸν πρίγκηπα τέσσαρα ἢ πέντε ἔλκυθρα μὴ ἔχοντα τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν ἵππων ὡς καὶ τὸ τοῦ πρίγκηψ, ἐκινδύνευσαν, καὶ οἱ ἀναβάται ἐκραύγαζον. Καὶ ἄλλοι ἐπροχώρουν· διότι πῶς νὰ σταθῶσιν, ἀφοῦ αἱ ὄρυγ-

μοὶ τῶν λύκων καὶ οἱ κρωγμοὶ τῶν ὑπὲρ τὰ ἀχίματα κοράκων παρῶρων ἀκατασχέτως τοὺς ἵππους; Οὐδέμια ἀνθρώπινη δύναμις ἦτο ἱκανὴ νὰ τοὺς ἀναχαίτῃ. Τέλος πάντων μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων ὡρῶν τριαύτην κινδυνώδη ὁδοιπορίαν, οἱ ὀδοιπόροι κατελήφθησαν αἴφνης ἀπὸ τρομερῶν ψύχους, διότι ἀρέντες τὴν γῆν ἐβάδιζον ἐπὶ πεπηγυίας λίμνης. Καὶ ἰκαθαρίσθη μὲν ὁ δριζῶν, ἀλλ' ὁ ἀνεμος ἐγένετο μακρῶς. Μόλις ἐπροχώρησαν ὀλίγον, καὶ ἡ κούσθη τρίξιμον τρομερὸν συνετρίβη ἡ πάγος· καὶ τὰ δύο πρῶτα ἔλκυθρα κατεβυθίσθησαν. Τοῦτο ἰδὼν ὁ πρίγκηψ ἀνεσκήσθη καὶ ἐκραύγαζε. Μάταιον ἦλως οἱ ἀγῶνές του, διότι ἐν βίπῃ ὀφθαλμοῦ καὶ ἵπποι, καὶ ὀχήματα, καὶ ἀναβάται κατεποντίσθησαν. Μόνον εἰς χωρικός, ὡς προεῖπον, ἐσιόθη, καὶ παρ' αὐτοῦ ἔμαθον ὅσα γράφοι εἴχομαι δε, ἕως οὗ φθάσῃ εἰς Πετρούπολιν, ὅπου τὸν στέλλω ἐπίτηδες, νὰ διατηρήσῃ τὴ λογικὸν του.»

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ κόμης ἔπεσεν εἰς μεγίστην ἀτονίαν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, γενόμενος κύριος ἑαυτοῦ, ἐκάλεσεν ὑπέρτερον καὶ ἐζήτησε τὸν Ἰβάν.

Ὁ ταλαίπωρος Ἰβάν! ὁ θάνατος τοῦ πρίγκηψ κατέβαλεν αὐτόν· ἡ τύχη του ἐγένετο ὄλος, διόλου ἀδύνατος· εἰς τίνος ἄρα νέου κυρίου τὴν ἐξουσίαν θὰ περιήρκετο; καὶ αὐτὸς ὁ νέος κύριος δὲν ἤθελε τάχα τὸν καταδικάσει εἰς ἔργα ὠφελίμου γεωργοῦ ἢ περιήρκετο μουσικοῦ; Ὅτε ἤκουσεν ἀπὸ τῶν Βίκκιαν τὴν εἰδήσιν εἶχε λειποθυμήσει· ἦδη ἤε ἔκειτο εἰς τὴν κλίνην του πάσγων τρομερὰν ἐγκραλίτιδα. Ἡ παραφροσὴν του ἦτο ἄλλως διακριτικὴ, διότι παρελάλει μὲν λέγων πολλὰ καὶ ἀσυνάρτητα, τὸ γλυκὺ ὄμως ὄνομα τῆς Μάσας ἐπρόφερε ταπεινῇ τῇ φωνῇ.

Ε'

Νέος κύριος.

Ὁ πρίγκηψ Π. δὲν ἀρῆκε κανένα κληρονόμον ἐκ τοῦ αἵματος αὐτοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἦτο χῆρος, ἡ ἀπερραντος παρουσία του, πλὴν τινων μικρῶν κληροδοτημάτων, περιήλθεν εἰς τρεῖς ἀνεψίους, υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ του ἀποθανόντος πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς εἶχεν ἀποθάνει καὶ ἡ σύζυγός του. Ὁ κληρονόμος τοῦ ὑποστατικοῦ εἰς ὁ ἀνῆκεν ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰβάν, ὠνομάζετο πρίγκηψ Μιχαήλ, συνταγματάρχης τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρῆς, εὐρισκόμενος τότε εἰς Καύκασον.

Ἄμα μάλιν τὸν θάνατον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ἐκ τούτου μεγάλην μεταβολὴν τῆς θέσεώς του, ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ ἀδειαν ἀπουσίας, καὶ ἐνόσω λάβῃ αὐτὴν ὠνόμασεν ἐπιτρόπους τοὺς ἀδελφοὺς του ἵνα ἐνεργήσωσι τάχιστα τὴν διανομίην.

Ἡ διανομή τῆς περιουσίας δὲν εἶναι πρᾶγμα εὐκόλιν εἰς τὴν Ρωσίαν· τὰ θρία τὰ χωρίζοντα τὴν ἰδιοκτησίαν εἶναι τόσον ἀόριστα ἐν γένει καὶ τὰ ἐγγραφα τόσον ἀσαφῆ, ὥστε σπανίως γίνετα ἀνευ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν δικαστηρίων. Ἐξ ἑακτόν δικο-

γραφιῶν, αἱ ὀδοιπόροι ταυλάχιστον, ὡς λέγουσιν, ἀποβλέπουσι κληρονομίας. Ἐντεῦθεν δαπανῶν ἀπειρα οἱ δικαζόμενοι, καθέσσαν ἀντὶ νὰ συμβιβασῶσιν αὐτοὺς ἐξάπτουσιν ἔτι μᾶλλον τὴν δικοφορὰν καὶ παρεκτείνωσιν ἐπάπειρον αὐτὴν ἵνα ὠφελῶνται χρηματικῶς. Καὶ ὑπομονὴ ἐάν ἀνεύμετο δικαιοσύνη! Ἐξ ἐναντίας ὁ μᾶλλον διοροδοκῶν εἶναι καὶ ὁ ἔχων τὸ δικαίον.

Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ πρίγκηψ Π. ὑπῆρτον τὸ δημόσιον καὶ ἔχοντες τριῶν ἱκανῶν ἐγίνωσκον ταῦτα, ἐνήργησαν οὕτω πῶς ὥστε ἐντός μηνὸς ἐγένετο ἡ διανομή καὶ ἐκείντος τῶν ἀδελφῶν ἔλαβε τὸ ἐπιβάλλον μέρος.

Ὁ πρίγκηψ Μιχαήλ ἐβράσε τὴν προτεραίαν τῆς διανομῆς. Τὴν ἐπιούσαν ἐβάλη μνημότυπον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπὲρ τοῦ Πρίγκηψ Π., μετ' ὃ ὁ πρίγκηψ Μιχαήλ ἀνεχώρησεν εἰς Πετρούπολιν, ὅπου εἶχε δημοσίαν ἐντολὴν νὰ ἐκκληρώσῃ. Μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἐπανάλθε, παρατήσας τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀποφασίσας νὰ ζῆσῃ, πλοῦσις ἢ ἄν, ὅπως ἤθελεν.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ Μιχαήλ ἦτο εὐσταθέστατος· διὰ ἐπέμεναν ἐπίσης καὶ ἀνευθῆτως εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθήκοντων καὶ τὴν ἀπολαυτὴν τῶν δικαιωμάτων του. Οὐδὲν ἐδύνατο νὰ παρεκτρέψῃ αὐτόν τῆς ὁδοῦ ἢν ἐγράφειν ἡ καρδία του δὲν ἦτο πολλὰ ἐκείσθητος, ἐσέβετο ὅμως τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ ἔκλυπτε τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τῆς ἰσχύος. Καὶ ὄμως δὲν ἦτο σκληρὸς οὕτε βίαιος. Ὅτε ἐγένετο κύριος τόσου ἀριθμοῦ εἰλωτῶν, ἐσκέφθη εὐθὺς πῶς νὰ τοὺς κυβερνήσῃ. Δυστυχῶς ὄμως ὑπερίσχυσαν αἱ στρατιωτικαὶ του ἐξείεις· ὄθεν ἀνεδείχθη μᾶλλον δεσπότης ἢ πατὴρ· καὶ ἐπεθύμει μὲν νὰ ἀγαπάται, ἤθελεν ὄμως πρὸ πάντων καὶ νὰ τὸν φοβῶνται. Αἱ πρῶται πράξεις του ἐλόγησαν κανὴ πολὺ τοὺς ὑπ' αὐτόν καὶ τότε ἐνόησαν τί ἐστερηθήσαν ἀποθανόντος τοῦ πρίγκηψ Π.

Ὁ πρίγκηψ Π. ἦτο ταπεινὸς καὶ ἔλα τὰ ἐγγραφα του ἦσαν ἠριθμημένα καὶ ἐν τάξει. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἰδὼν φάκελλον ἐπιγεγραμμένον οὕτω πῶς, ἡ ἀνταπεκρίσις μου μετὰ τοῦ κόμητος Ἀβασέφ, ἀνέγνω τινὰς ἐπιστολάς, καὶ μετὰ πλείστης περιεργείας, μάλιστα διότι ἔβλεπε συνεχῶς ἐπαναλαμβάνομενον τὸ αὐτὸ ὄνομα.

— Ποῖος νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰβάν; εἶπε καὶ ἐπύτων· μήπως εἶναι ὁ μουσικὸς τοῦ ὁποίου ἡ ἐκνότης ἐφημίσθη καὶ εἰς αὐτόν τὸν Καύκασον, αἱ δὲ ἐφημερίδες τῆς πρωτευούσης ὠνόμαζον πέρσι μουσικὸν λέοντα τῆς Πετρούπολεως; Τῆ ἀληθείᾳ ἔχω ὁρῶν νὰ τὸ μάθω.

Καὶ ἐξακολουθῶν τὴν ἀνάγνωσιν·

— Ἄ! ἄ! ἀνεφάνησε, τοῦτο εἶναι περιεργον. Ὁ Ἰβάν σου... ὁ Ἰβάν σου... Διὰ τί, Κ. κόμη; μήπως ὁ Ἰβάν ἀνῆκεν εἰς τὸν θεῖόν μου;... ἂν ἦτον δούλος του... δούλος μου, λέγω... Ὅχι· ἀδύνατον.

Καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναγνώσῃ ὄλην τὴν ἀνταπεκρίσιν τοῦ κόμητος Ἀβασέφ.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, ὑπῆρξεν εἰσελθὼν εἶπεν.

— Ὁ ἰατρὸς Μαρτινόφ ἦλθε, καὶ ἐρώτῃ ἐάν ἡ ἐ-

Ξοχότης σας είναι εδώ, και εάν έχη την άδειαν να σας παρουσιάση τὰ σεβάσματά του.

— Βέβαια, διά τόν Ιατρόν Μαρτίνου πάντοτε είμαι εδώ.

Και εισήλθεν ο Ιατρός.

— Ά, φίλτατε Ιατρέ, ήλθε; εις ώραν κατά την οποίαν σέ συλλογιζόμην, και εάν δεν ήρχετο σήμερα θα επήγαινα εις ανάκλιτόν σου.

— Τολμῶ να έρωτήσω την εξοχότητά σας τόν λόγον;

— Γνωρίζεις τόν κόμητα Άβασέρ;

— Βέβαια.

— Πολύ.

— Πολύ.

— Άρα ήμπορείς να μ' εξηγήσης μερικά πράγματα τὰ οποία αναγνώσκω εις τὰς πρὸς τόν Θεόν μου γράμματά του, τὰ οποία δεν ένοιῶ. Ποίος είναι αυτός; ο Ιβάν διά τόν οποίον έμειλε τόσον συχνά, και τοῦ οποίου τὸ όνομα εύρίσκεται ένιοτε κοντά εις τὸ έδικόν σου;

— Ο Ιβάν; Δεν έχετε ανάγκην να τρέξετε μακράν διά να εύρετε ποίος είναι. Όταν επεθεωρήσατε έγχατως τὸς ελλώτας δεν είδατε τόν γεροίέτρον;

— Βέβαια μ' έφάνη μάλιστα καλὸς άνθρωπος.

— Αὐτός είναι πατήρ τοῦ Ιβάν.

— Λοιπὸν μὲ άνήκει.

— Βέβαια, έντός μόνον έν ὁ Θεός σας, πριν άναχωρήση, τόν έστειλε γράμμα άπελευθερώσεως.

— Τί λέγεις, Ιατρέ;

— Πέζω μετὰ θετικότητος ότι τοιαύτη ήτο ή άπόφασίς τοῦ μακαρίτου.

— Άδύνατον! πλὴν τούτου δεν εύρίσκω καμμίαν άπόδειξιν, άν και παρετήρησα όλα τὰ έγγραφα.

— Ο Ιατρός έσιώπησε.

— Και πῶς ὁ κόμης Άβασέρ έχει τόν Ιβάν; Μήπως ὁ Θεός μου τοῦ τόν έχάρισεν;

— Αφοῦ έχετε τήν άνατομίασιν των εις χεῖράς σας, εύλόγως ὀά εύρετε τήν λύσιν τῆς άπορίας.

— Έχεις δίκαιον. Ὁά τήν αναγνώσω και άλλοτε ήμιλοῦμεν.

Ο Ιατρός, μετὰ τινά άλλην συνομιλίαν άναχώρησεν. Έν τοσοῦτω ὁ Ιβάν μόλις σωθεῖς από τήν δεινοτάτην ασθένειάν του, ανέλαμβανε βραδέως τήν ύγειάν του. Ὁ δὲ κόμης Άβασέρ φρονῶν ότι ὁ αήρ τῆς εξοχῆς ὀά ωφέλει αὐτόν, τόν έστειλεν εις τὸ ύποστατικόν ὄπου διέμευεν ὁ επιστάτης Σάδλερ.

Τὸν συνώδευσε δὲ και ὁ Βουσλάγεφ ἡ οἰκία ὄπου κατόικησεν έκαστο μετὰξὺ κήπου χλοερωτάτου και σκιεροῦ. Η Μάσα, ένδιαφορομένη και αὐτὴ πρὸς τόν νέον ασθενή, ήθέλησε να συντροφεύη τόν πατέρα τῆς ἄλλ' επειδή αἱ παύσεις τοῦ μοναστηρίου δεν είχαν εισέτι φθάσει ήναγκάσθη να αναβάλῃ τὸ ταξίδιον.

Τὸ ύποστατικόν τοῦτο τοῦ κόμητος δεν απέχε πολύ τοῦ μέρους ὄπου διέμευεν ὁ πρίγκηψ Μιχαήλ ὄθεν εύκολώτατον ήτο να λάβῃ τόν Ιβάν ἄλλὰ δεν είχαν εισέτι αποφασίσει ὀριστικῶς τί να πράξῃ περι τοῦ εξαιρετικοῦ τοῦτου εἰλωτος. Να τόν άπελευθερώσῃ; παράλογον έλεγε τοῦτο, και έφρόνει ότι ὁ

Θεός του,ει και φιλό-ἄρωπος,δεν εἶχεν ἡμῶς συλλάβει ποτὲ μετὰ σπουδαιότητος τοιαύτην ιδέα. Κατὰ τήν γνώμην του, οἱ άρχηγοὶ τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν έπρεπε να μεταδίδωσιν άνέπαφον πρὸς τοὺς κληρονόμους τήν περιουσίαν των, και να φυλάττωσι πιστῶς τὰς παραδόσεις και τοὺς νόμους τῶν προγόνων των πᾶσαν δὲ καινοτομίαν εθεώρει ὡς άλλην Ιερουσαίαν.

Τὰς άρχὰς ταύτας εἶχεν άποκτήσει ὁ πρίγκηψ Μιχαήλ έν Μόσχα, παρατριβείς μετὰ τῶν εκείσε Μογιάρων. Εἰς ταῦτα δὲ προσθετέον ότι αἱ μωραὶ διδασκαλίαι Πλετσερίνου τινός και τῶν ὄπαδῶν αὐτοῦ, ένθεσμανῶν προδρόμων τῆς καλουμένης σήμερον έν Ρωσίᾳ κοσμοπολιτικῆς σχολῆς, είχαν συντελέσει εις έπιστήμειν τῶν φρονημάτων του. Ἐμῖσαι εις άκρον τὸ μωρὸν σύστημα, τὸ ὄποσον, ήνα έπιταχύνῃ τήν αναγένησιν τινος τόπου, Ουσιάζει και αὐτὸ τὸ ἔθνικόν πνεῦμα και θεωρῶν ὡς χημικῶν τὰ περι λαμπροῦ μέλλοντος λεγόμενα, έθουήζετο βαθύτερα εις τὰ σκότη τοῦ παρελθόντος. Έάν όμως δεν ήτο τόσῳ προκατειλημμένος ὀά ένειε ότι δυνατόν δεν είναι να διορθώνεται τις κατάχρησις δι' άλλης καταχρήσεως; ότι θέλησις βράσιν έχουσα τὸ θλιωσ άπόλυτον τείνει πρὸς άδύσσην, και ότι μετὰξὺ δύο άρχῶν αντίπαλων, εύρίσκεται πάντοτε μέσος τις ὄρος, Ικανὸς να συνδιλλάξῃ αὐτάς.

Ένιοτε ήγανάκει κατά τοῦ κόμητος Άβασέρ τίν δικαίωματι κατέχε τόν εἰλωτά του; Μήπως δεν είχε και αὐτός τήν Ικανότητα να εκτιμήσῃ τὰ προτερήματα τοῦ Ιβάν και να τόν μεταχειρισθῃ δέοντως; Ναι μὲν δεν ὀά συνέτριψε τὰς αἰτήσεις του ἄλλὰ και τοι εἰλωτα μὴ δεν είχε τοὺς τρόπους να προμηθεύσῃ πρὸς αὐτόν βίον άρεστόν; Μὴ δεν έκληρονόμησεν από τόν Θεόν του εκκλησίαν αξιολόγως διατεταγμένην; Διὰ τί να μὴ διευθύνῃ αὐτήν ὁ Ιβάν; Δεν ήτο τοῦτο προτιμότερον παρά να τρέξῃ κατόπι γέροντος μελομανοῦς και να εκθέτῃ εαυτὸν εις τα ὀσάτρα;

Τοιαῦτα άνεπόλει άδιακῶπως. Πρωτῶν τινά ένφ καθήμενος παρά τὸ παράθυρον έσκεπτετο να γράψῃ πρὸς τόν κόμητα Άβασέρ και να ζητήσῃ τόν εἰλωτά του, είδεν ὄχημα εισερχόμενον εις τήν αὐλήν.

— Τίς άρχ, εἶπε καθ' εαυτόν, να είναι; πῶσον βαρύνομαι!

Ανοιχθείσης τῆς άμάξης κατέβη γέρον και να τις μετ' αὐτόν.

— Ο Μιχαήλ Παύλοβιτς είναι εδώ; ήρώτησεν ὁ γέρον.

— Μάλιστα.

— Αναγγείλατε τόν κόμητα Άβασέρ.

Και χωρὶς να περιμείνῃ άπόκρισιν διευθύνθη μετὰ τῆς Μάσας εις τήν οἰκίαν.

Ὁ δὲ πρίγκηψ, ὄστις δεν άνέμενε τήν έπίσκεψιν αὐτήν, εἰσήλθε δραμαῖος εις συνάντησίν του. Και νεύσας πρῶτον τήν κεφαλὴν πρὸ τῆς Μάσας, έτεινεν έπειτα τήν χεῖρα πρὸς τόν κόμητα, ὄστις έσφιγγεν αὐτήν περιπαθῶς.

— Εἶχα συμφωνίαν με τόν Θεόν σου, εἶπεν ὁ γέρον να μὴ περῶ ποτὲ απ' εἰδῶ χωρὶς να εμβάλω, Νο-

μίζω ότι ὁ άνεπίδὸς δεν ὀά δυσαρεστηθῇ εάν μένω πιστός εις παλαιὰν συμφωνίαν.

— Τὸν φίλον τοῦ Θείου μου, άπεκρίθη ὁ πρίγκηψ μετὰ παθήσεως ψευδοῦς, ὀά δεχθῶ πάντοτε προθύμως.

— Δός με λοιπὸν τήν άδειαν να σε παρουσιάσω τήν συγγένισάν μου Μάσαν Νικολαέδναν Βουσλάγεφ.

Ὁ πρίγκηψ ένευσε και πάλιν τήν κεφαλὴν, ρίψας συγχρόνως επί τῆς νέας αλλόκατον βλέμμα.

Έκράτησε δὲ παρ' αὐτῷ δύο ήμέρας τοὺς ξένους του, διότι ήθελε να τελειώσῃ τήν ὕπθεσιν τοῦ Ιβάν και όμως ήναγκάσθη να τήν αφήσῃ εκκρεμῆ, διότι ὁ κόμης ὡς να ένόησε τοὺς σκοπούς του, άπέφευγε πᾶσαν ὄριστικὴν άπάντησιν. Επήνεσε τόν νέον, άνέφερε μετ' έγκωμίων, τήν πρὸς αὐτόν αγαθότητα τοῦ πρίγκηπος Π., και ὀμίλησε περι τῆς εὐτυχίας και τοῦ μέλλοντός του, έχων πεποιθήσιν ότι δεν ὀά διακόψῃ τις τὸ σταδίόν του ἄλλ' εἶτε λασημονήσας εἶτε επίτιδες δεν εἶπε ποῦ εύρίσκετο τήν ὄραν εκείνην ὁ Ιβάν. Σημειωτέον δὲ ότι ὁ κόμης δεν συνήγορει τόσον ὕπερ τοῦ νέου χάριν τούτου ἄλλὰ και χάριν εαυτοῦ, διότι τοσοῦτον είχε καταστῆ αὐτῷ άναγκαῖος, ὄσον και ἡ έλεφαντίνη βάβδος του.

— Παράδοξα ελπίζει, έλεγε καθ' εαυτόν ὁ πρίγκηψ, ὁ άνθρωπος αὐτός ἄλλὰ ὀά ιδῶμεν.

Αλλ' εἶτε σεβόμενος τήν μνήμην τοῦ Θείου του, εἶτε μὴ θέλων να δυσαρεστηθῇ μετ' άνθρωπον, ὄποιος ήτο ὁ κόμης, αφήκε τὸ ζήτημα εκκρεμῆς ἄλλὰ και ἡ παρουσία τῆς Μάσας έμετρίαζε τήν τραχύτητα τῆς προαιρέσεώς του. Έχωρήσθησεν λοιπὸν άνευ άποτελέσματος. Ὁ πρίγκηψ άνήγγειλε τῷ κόμη ότι ὀθει άποδώσει τήν έπίσκεψιν ἄλλ' αὐτός άπεκρίθη ότι επειδή έκόπει να έπισκεφθῇ τινα τῶν ὕποστατικῶν του αλληλοδιαδόχως, ήγνώει ποῦ ὀά μείνῃ, και τόν παρεκάλεσε να μὴ εἰσέλθῃ εις μάταιον κόπον.

Ὁ δὲ Ιβάν ανέλαμβανε ταχύτερα τήν ὕγειαν του καθ' εκάστην συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Βουσλάγεφ, περιεφέρετο εις τὰ δάση και πᾶς κοιλάδας πεζῆς και δι' άμάξης. Ὁ καθαρὸς αήρ τῆς εξοχῆς έζωογόνοι τὸ στήθος του ἡ φωνὴ του όμως έκοιμάτο εισέτι, διότι αδύνατος ήτο ἡ κεφαλὴ του ἡ δὲ κατάστασις τῆς καρδίας του έτροπολογήθη έπαισθητῶς. Ναι μὲν άνειροπόλει πάντοτε, ἄλλ' αἱ όνειροπολήσεις του δεν εἰλήπτοντο από τοὺς ὄλεθρίους φόβους ὕτινες έφρίπτον άλλοτε αὐτόν εις άπελπισίαν. Εξ έναντίας ἡ μελαγχολία του ήτο πρῶτος, και με καρτερίαν έβλεπε και τὰ ὄλεθριώτερα ένδεγόμενα δυστυχήματα. Ην μόνον αἰσθημα ένεφώλευεν άπαραμειώτον και ισχυρύνει τήν καρδίαν του, τὸ πρὸς τήν Μάσαν ήγάπη τήν νέαν αὐτήν με ὄλας τὰς ψυχικὰς του δυνάμεις, και ὡς να προσθάνετο ότι και αὐτὴ δεν ήτο άδιάφορος, συνελάμβανε άκαταπαύστως ελπίδας. Ὁ ταλαίπωρος Ιβάν! άγνοῶν τί έσκεπτετο περι αὐτοῦ ὁ κύριός του, δεν ὕπόπτευεν ότι πρόσκαιρος ήτο ἡ κατάστασις του.

Παγήγυριν έτέλεισε τήν ήμέραν τῆς άφίξεως τοῦ

κόμητος μετὰ τῆς Μάσας ὄποια εύτυχία να ζήσῃ εις τὸ αὐτὸ μέρος ὄπου και εκείνη τήν ὄποιαν ελάτρευεν!

Ἡμα έλθούσας τῆς Μάσας ήσπέσθη, κατὰ τὴν ὄραν, τήν δεξιάν της (1), αὐτὴ δὲ έφίλησε τὸ μέτωπόν του. Τὸν είδε δὲ και με πολλήν συμπάθειαν, διότι τὸ ὄχρὸν πρόσωπόν του εδείκνυεν ότι έπασχευ. Αἱ γυναῖκες αγαπῶσι μὲν τήν δύναμιν, θέλγονται δὲ από τήν ασθένειαν. Σιωπῆς κυρίως τῆς γυναικὸς έν τῷ κόσμῳ τούτῳ δεν είναι τὸ να παραμυθῇ και να ένισχύῃ; τούτο έπραξε και ἡ Μάσα πρὸς τόν Ιβάν. Διέταξε τὰ τοῦ καθημερινοῦ του βίου, έπαιξε χάριν αὐτοῦ μουσικὴν και εἰσήγετο μετ' αὐτοῦ εις τόν περίπατον. Ένιοτε, κατὰ τήν έπικρατούσιν έν Ρωσίᾳ συνήθειαν, τὸν συνώδευσε και μόνη, και τότε τίς οἶδεν ὄποις τινά έλέγοντο μετὰξὺ αὐτῶν!

Ὁ Σάδλερ, ὁ επιστάτης, κατέβαλλεν ὄλα τὰ δυνατόνα να εύχαριστῇ τόν κόμητα και κρύπτη απ' αὐτοῦ τήν έλευσίαν τῶν χωρικῶν κατάστασιν. Επὶ τούτῳ παρεσκεύασε μετὰ μεγαλοπρεπείας, και χωρὶς να είδοποιήσῃ τόν κόμητα, τὰ τῆς τελετῆς τοῦ ὄνόματος τοῦ κυρίου του. Είδοποίησε τόν Ιερέα, τοὺς χωρικούς, έδωκεν ένδύματα εις τοὺς μὴ έχοντας, διωργάνισ χορούς, και προητάμασε τήν εκκλησίαν διά τήν λειτουργίαν.

Τὴν πρωτῶν τῆς έορτῆς, οἱ κώδωνες τῆς εκκλησίας έσήμαινον πανηγυρικῶς, ένφ πέντε ἡ έξ κανονίδια κείμενα επί τοῦ πύργου έκρότου. Συγχρόνως δὲ εκατοστύιες νέων και νεανίδων, προπορευομένου τοῦ Σάδλερ, εισήλθον εις τήν αὐλήν φορούσαι λαμπρὰ ένδύματα και κρατούσαι ανά δέσμην άνθέων.

Ὁ κόμης εξυπνήσας έσπευσε να ιδῇ τί συνέβαιναν ἔνφ δὲ ήνοιγε τήν ὄραν τοῦ κοιτῶτός του, είδὸς ὁ Βουσλάγεφ, ἡ θυγάτηρ του και ὁ Ιβάν έφάνησαν συγχαιρόντεν αὐτόν.

— Τί τρέχει; τί βοή είναι αὐτά; τί θέλουν οἱ ἄνθρωποι;

— Είναι ἡ έορτὴ σας, άπεκρίθη ὁ Βουσλάγεφ, και έρχονται να σῆς συγαροῦν.

— Ἄ! Ἄ! δεν τὸ εἶχα ένθυμηθῇ.

Η ήμέρα παρήλθεν ὄπως διέταξεν ὁ Σάδλερ ἡχορεύσαν, έψαλαν, έπαιξαν ὁ δὲ κόμης, συνοδευόμενος και από τήν ὄραϊαν Μάσαν, περιήρχετο μετὰξὺ τοῦ πλήθους, είδιδε τήν δεξιάν του να τήν ασπασθῶσι, και ήσπάζετο και αὐτός τὰ δροσερώτερα πρόσωπα. Ἄλλὰ και ὁ Ιβάν έχαιρε διότι πρῶτον τήν ήμέραν εκείνην μετὰ τήν ασθένειάν του έψαλεν εις τήν εκκλησίαν, και έπεισθη ότι ἡ φωνὴ του δεν έπαθε.

Τὴν ὄραν τοῦ γεύματος παρεκάθησαν εις τήν τράπεζαν, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Σάδλερ, πολλοὶ εκ τῶν περίξ εύγενῶν ἰδιοκτιτῶν, ὁ Ιατρός, και ὁ

(1) Ἡθος έπικρατῶν εις τήν Ρωσίαν ὄταν κύριος τις άσπάζεται τήν χεῖρα κυρίας, να φιλῇ και αὐτὴ τὸ μέτωπόν του.

ισοδύς μετά τῶν συζύγων των. Εἶχον δὲ φθάσει εἰς τὴν ὄραν τῶν προπόσειον, ὅτε ἠκούσθη κρότος ἀμαξίας εἰς τὴν αὐλήν.

— Τίς νὰ ἦλθεν; ἠρώτησαν ὅλοι· μήπως εἶναι τις τῶν προσκεκλημένων· ὄλιγον ἀργὰ ἦλθε.

— Tarde venientibus ossa! ὑπεψήφισεν ὁ ἰατρός.

— Νὰ ἔλθῃ ὅποιοι εἶναι, εἶπεν ὁ κόμης.

Καὶ ἦνοιγῃ ἡ θύρα.

Ὁ ἐλθὼν ἦτο μεγαλόσωμος γέρον λευκογένειος, καὶ ἐφόρει ἐνδυμα χωρικοῦ.

— Ὁ πατὴρ μου! ἀναφώνησεν ὁ Ἰβάν.

Καὶ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγάλας του.

— Βζοχώτατε! εἶπεν ὁ γέρον, πρὸς τὸν κόμητα, ὁ Μιχαήλ Παύλοβιτς, ὁ κύριός μου, μ' ἔστειλαν ἐδῶ, καὶ μὲ παρήγγειλε νὰ σὰς ἐγχειρίσω ταύτην τὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὅποιαν παρακαλεῖ νὰ μὴν ἀργοπορήσετε νὰ ἀπαντήσετε.

Ὁ κόμης ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν τὴν ἠνοιξεν, ἀνέγνωσεν αὐτὴν μετὰ σπουδῆς, καὶ προσποιήσας τὴν δυσἀρεσκείαν του, εἶπε·

— Καλὰ! Πήγαινε μαζὶ μὲ τὸν υἱόν σου καὶ μετ' ὄλιγον σὲ βλέπω.

Ἀλλὰ τοιαύτη ἦτο ἡ ταραχὴ τοῦ κόμητος, ὥστε ματαίως ἐπροσπάθησε νὰ τὴν κρύψῃ· διὸ ἀφῆκε μετ' ὄλιγον τὴν τράπεζαν ζητῶν συγχώρησιν παρὰ τῶν συμποτῶν.

Ἴδου τί περιεῖχεν ἡ ἐπιστολή·

α Φίλιππε κόμη!

» Ἐγίνωσκον ὅτι εἶσθε εἰς ἄκρον εὐγενῆς καὶ ἀξιόλογος μουσικός, ἠγνόουν ὅμως ὅτι εἶσθε καὶ διπλωμάτης. Διὰ τί μὲ ἐκρύψατε ὅτι ὁ Ἰβάν Πέτροβιτς εὐρίσκειτο ὅπου καὶ ὑμεῖς σήμερον; Ἐφοβήθητε τάχα μήπως παρεμποδίσω τὰ περὶ αὐτοῦ σχέδιά σας; Ἐξ ἐναντίας θὰ τὸν συνέτρεχον μὲ ἄλλην μου τὴν δύναμιν. Τὴν ὄραν ὅμως ταύτην μοὶ εἶναι ἀδύνατον ὁ θεὸς μου μοὶ ἀφῆκεν ἐκκλησίαν εἰς κακίστην κατάστασιν. Ἐπιθυμῶν λοιπὸν νὰ τὴν ἀνορθώσω, ἐστοχάσθην ὅτι οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τοῦ μεγάλου ἡμῶν μουσικοῦ δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο. Τὴν ζητῶ λοιπὸν ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ὁ πατὴρ του ὁ γέρον Πέτρος, ὁ κομιστῆς τῆς παρούσης, θέλει τὸν συνοδεύσει. Γνωρίζω ὅτι ὁ Ἰβάν ἀνέλαθεν ἐντελῶς τὴν ὑγείαν του. Δὲν ὑπάρχει ἄρα οὐδεμία δυσκολία ὥστε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν μου. Ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ὑμεῖς, Κ. κόμη, θέλετε δεῖξαι προθυμίαν ἴσην πρὸς τὴν ὑπερ ἡμῶν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀφωσιωμένου

ΜΙΧΑΗΛ.

(ἔπεται τὸ τέλος.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—οοο—

Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων τῶν πολλῶν ἐπιγραφῶν καὶ τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου. Ἀθήναι 1860.

Μεταφράσεις ἑλληνικῶν δραμάτων ὑπὸ ἡ. Ρ. Ραγκαβῆ (Σοφοκλέους Ἀντιγόνη, Ἀριστοφάνους Νεφέλαι, Ἐρήνη καὶ Ὀρέουσις.) Ἀθ. 1860.

Ἰακώβου Ῥίζου Ραγκαβῆ ἑμμετρος μετάφρασις τῆς Αἰνείδος τοῦ Βιργιλίου, μετὰ σχολίων ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν, τόμ. 2 (1).

Ἀναγγέλλουσα ἡ διεύθυνσις τῆς Παρδόρας τὴν δημοσίευσιν τῶν δύο πρώτων ποιημάτων, ἀπέχεται κατὰ τὸ ἀνεκάλειν αὐτῆς σύστημα πάσης κρίσεως, διὰ τὴν σχέσιν τῶν συγγραφεῶν πρὸς τὸ περιοδικὸν τοῦτο, ὡς ἀμέσων καὶ κυρίων αὐτοῦ συντακτῶν.

Τὸ τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου, ὅπως προαναγγέλλθη ὑπ' αὐτοῦ (2), ἀναπληροῦ βεβαίως κενὸν ὑπάρχον ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν φιλολογίᾳ, διότι ἱστορίαν ἀληθῆς εἰπεῖν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν εἶχομεν μέχρι τῆς σήμερον. Ἡ πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἐκδοθεῖσα τρίτομο· τοῦ Γολσμύθ, καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν λογικὴν συναρμολογίαν καὶ ἐρμηνείαν, ἡ τὴν Ζυγοστασίαν, ὡς θὰ ἐλεγέ τις ἀρχαῖος σοφός, τῶν γεγονότων, οὐ μόνον σήμερον ἀλλ' ἔως καὶ ἄμα φανεῖσα εἰς φῶς κατέστη ἀχρηστος.

Πλὴν τούτου ἡ ἀνά χειρὸς ἱστορία ἔχει καὶ ἄλλο τι χρησιμώτατον· πέντε βιβλία αὐτῆς πραγματεύονται περὶ τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐνθ' ἕως ἡμεῶν τοῦδε, τὰ ὄλιγα ὅσα ἐν γένει γινώσκωμεν περὶ αὐτοῦ, πορίζομεθα ἐκ ξένων συγγραμμάτων, ἅτινα εἶτε ἐξ ἀκρισίας εἶτε ἐκ προθέσεως διαστρέφουσι τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἱστορίαν. Ἀπὸ τῆς διαιρέσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἡ Δίσις ἐπέπεσε βαρεῖα καθ' ἡμῶν, αἱ δὲ συκοφανταί, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀταλαιπώρως ἀντιγρῶφόμενοι ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ τὸ δεινότερον ἐπιστεύθησαν καὶ περ' ἡμῶν αὐτῶν. Λημονοῦντες ὅτι ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ὑπῆρξεν ὑπεργλυσιεῖς προπόγιον τῆς Ἑβρώπης ὅλης κατὰ μυριάδων βαρβάρων, ἐπὶ συνέταξεν νόμους καὶ σήμερον ἐτι θαυμαζομένους καὶ χρησιμίζοντες ὡς βλάσις τῆς νεωτέρας νομοθεσίας, ὅτι ἐδημιούργησε σύστημα δικαιοκτικόν, ὅτι διέδωκε πανταχοῦ τὸν χριστιανισμόν, ὅτι διοργάνωσε τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι ἐγέννησεν ἀνδράς οἱοὶ ὁ Νικ. Φωκᾶς, καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, καὶ ὁ Ζιμισκῆς, καὶ Βασίλειος ὁ Νικηδών, καὶ Ἠράκλειος, καὶ ὁ τελευταῖος τῶν Κωνσταντινῶν, οἵτινες ἤθελον

(1) Τίμ. δρ. 10. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο δὲν ἐξεδόθη εἰσέτι, ἀλλ' ὡς βλέπομεν ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ἀγγελίας θέλει ἐκδοθῆ ὅσον ὕπου.

(2) Ἰδε Πανδ. τῆς 1 Σεπτεμβρ. 1900, φυλλ. 3, 231.

ἀναγορευθῆ ἡμίθειο ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος, μεμψιμορεύμεν διὰ τὰς ὀρθοκλαστικὰς ἐριδας καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς Αὐλῆς, καὶ εἰς ταύτας ἀποδίδομεν τὴν πτώσιν τοῦ κράτους. Διανοοῦμεν ὅμως συγχρόνως (καὶ κατὰ τοῦτο ἐπικαλοῦμαι τὴν κρίσιν ξένου σοφοῦ (1) ἐπὶ μακρῶν χρόνων καὶ μετὰ πλείστης ἐπιστάσεως μελετήσαντος τὰ τῶν Βυζαντινῶν) ὅτι ὀρθοκλαστικαὶ ἐριδες ἐπεκράτουν τότε οὐ μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἡ διαφθορὰ τῶν κυβερνῶντων δὲν ἀνεπτύχθη κατὰ πρῶτον ἐν Βυζαντίῳ ἀλλ' ἐν Ῥώμῃ, ἡ τις μετέδωκε ταύτην καὶ εἰς τοὺς ἑλλήνας αὐτοκράτορας, καὶ ὅτι α αἰτία τοῦ σχίσματος δὲν ὑπῆρξε ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία, διότι αὐτὴ διαφυλάττει ἐτι καὶ τὴν ἀμετάβλητον τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. Ἡ διανοοῦμεν τέλος πάντων ὅτι ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ πτώσις τῶν ἔθνων ἐκ πάσης ἄλλης αἰτίας προέρχεται ἢ ἐκ θεολογικῶν ἐρίδων, ἢ καὶ διαφθορᾶς τῶν τὰ δημόσια διαχειριζομένων, διότι τὰς κακίας ταύτας ἀπαντῶμεν ἐπίσης περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις ἐπικραταιαῖς αἰτίαις καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατηροῦνται ἀκμαῖαι καὶ ἰσχυραί. Τὸ βυζαντινὸν κράτος ἔπαθεν ὅτι καὶ τὸ τῶν Καλιφῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Δύσει.

Ἡ ἱστορία λοιπὸν τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου θέλει ὀδηγήσει ἡμᾶς καὶ πᾶς νὰ μελετῶμεν τὰ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, καὶ συμφώνως μετὰ τῶν περὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ σοφῶν συγγραφεῶν τοῦ Κ. Ζαμπελίου, θέλει συντελέσει εἰς ἀποβολὴν πολλῶν καὶ ὀλεθρῶν προλήψεων (2).

Τὰς δραματικὰς παραφράσεις τοῦ Κ. Ραγκαβῆ, ἀσπαζόμεθα διὰ δύο κυρίως λόγους· πρῶτον διότι ἔδωκαν αὐτῷ ἀφορμὴν νὰ γράψῃ τὴν περὶ μετρικῆς πραγματείαν, καὶ δεύτερον διότι κατέστησαν κοινώτερα ἀριστουργήματά τινα τῆς προγονικῆς ποιήσεως.

Περὶ μετρικῆς τῶν ἀρχαίων ἔγραψε πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν ἐκτάσει μόνος ὁ Πάπ, καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκωμεν, ἀλλὰ καὶ τότε καὶ μετὰ ταῦτα, ἐν Γερμανίᾳ μάλιστα, πολλοὶ ἐπεκράτησαν περὶ αὐτῆς διαφωνίαι, καὶ σήμερον ἐτι ὑπάρχουσαι. Ὁ Κ. Ραγκαβῆς δὲν ἔχει βεβαίως τὴν ἀξίωσιν ὅτι διήλλαξε τὰ διεστῶτα μέρη, ἀλλὰ τὴν πραγματείαν αὐτοῦ θεωροῦμεν σήμερον πρὸ πάντων χρησιμωτάτην, διότι καὶ εἰς τὴν νεωτέραν ποιήσιν ἐγένοντο πρότινων ἐτῶν δεκτὰ τινὰ τῶν ἀρχαίων μέτρων.

Βί καὶ τῶν εἰς τὴν καθομιλουμένην μεταφράσεων τῶν ἀρχαίων πεζογράφων δὲν εἶμεθα ἔθιδρομοι ὀπαδοί, διότι ἂν ἔχι οὐδεὶς, εὐαρίθμοι ὅμως εἶναι ὅσοι ἀγνωστοῦντες τὴν ἀρχαίαν ἀναγινώσκουσι αὐτάς, τὰς τῶν ποιητῶν ὅμως νομίζομεν ἀναγκασιότατας,

(1) Νόρμαν, πολιτοεὶς καὶ ἄλλοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοῦ πολυτέμου τοῦτου συγγραμματος τὴν μετάφρασιν ἀνέγνωμι ἐν τῷ 8' τόμῳ τῆς Πανδόρας.

(2) Ἀνάγνωθι καὶ τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ταύτης ἱγνώσκουσι τοῦ ἐπὶ τῆς δρμ. ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου.

διὰ δύο λόγους· πρῶτον διότι καὶ ἐκ τῶν τῆν ἀρχαίων γινωσκόντων οὐ πᾶν πολλοὶ ἐνοοοῦσι τὴν γλώσσαν τῶν ποιητῶν, καὶ δεύτερον διότι θεωροῦμεν καὶ πρὸς τὴν φιλολογίαν αὐτὴν ἐπωφελεῖ τὴν ἐπὶ θεάτρῳ παράστασιν τῶν ἀρχαίων δραμάτων. Λέγομεν δὲ πρὸς τὴν φιλολογίαν, διότι εἶναι ἀδύνατον, παραδείγματός χάριν, νὰ αἰσθανθῶμεν διὰ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως τὴν ἀληθῆ ἐπιβόλην τῶν χορῶν ἐπὶ τῆς κυρίας ὑποθέσεως τοῦ δράματος. Πιθανὸν γὰρ ἦναι ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐσφαλμένη· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ὡς καὶ οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων, ἐθεωροῦμεν τοὺς χοροὺς περιττοὺς, πρὶν ἰδῶμεν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δράμα παριστώμενον ἐν θεάτρῳ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης· τότε μόνον ἐνοήσαμεν ὅτι οἱ χοροὶ, συνάγοντες οὕτως εἰπεῖν τὰ αἰσθηματὰ βασι διεγείρονται ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν προϊούσης τῆς παραστάσεως, συγκεφαλαιώουσι καὶ ἐκχέουσι διὰ μιᾶς αὐτὰ ἰσρῶτερα καὶ ἐνθερμότερα, ἵνα κλονήσωσι καὶ τὰ βάρβα αὐτὰ τῆς καρδίας τῶν ἀκρατῶν.

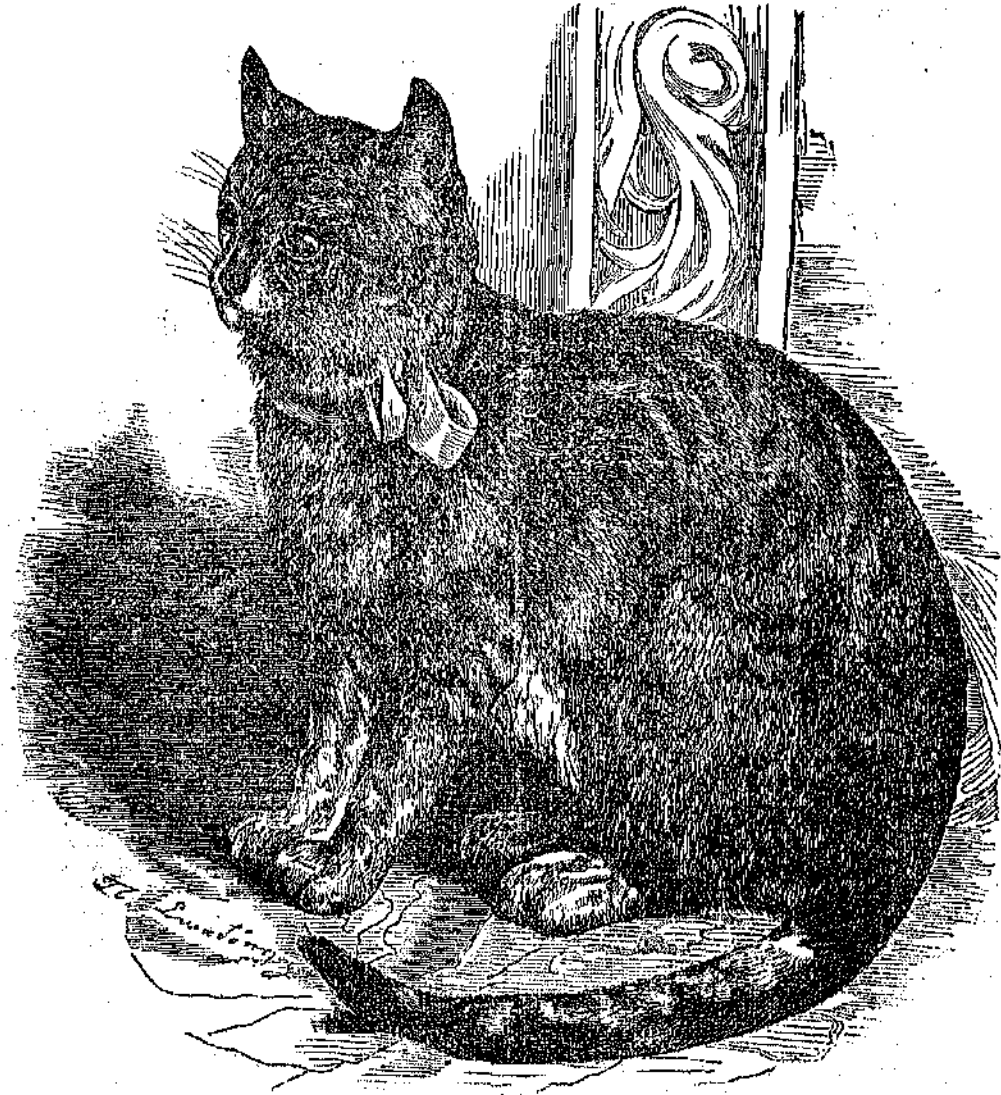
Τῆς Αἰνείδος ἡ μετάφρασις δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι· μανθάνομεν δὲ ἐκ τῆς ἀγγελίας ὅτι θέλει ἐκδοθῆ προσεχῶς, διὸ δὲν ἐφέρομεν κρίσιν. Ἐάν ὅμως ὀλόκληρον τὸ ἐπικὸν τοῦ Βιργιλίου ποίημα μετεγλωττίσθῃ ὅπως καὶ τὰ δύο τεράχια, τὸ περὶ Λαοκόντος καὶ τὸ περὶ τῆς φυγῆς τοῦ Αἰνείου, τὰ καταχωρισθέντα ἄλλοτε ἐν τῇ Πανδόρᾳ (1), συνομολογοῦμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦδε τὴν ἀκριβείαν καὶ τὴν γλαφυρότητα περὶ ὧν λέγει ὁ ἐκδιδὼν τὴν μετάφρασιν. Ἀπόκλιμα ἄρα καὶ τοῦτο σπουδαῖον τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας.

ΓΑΛΗ.

—οοο—

Εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ τί ἡ γαλῆ ἀπολαβεῖ τοσαύτης εὐνοίας παρὰ πολλοῖς. Ὡς προνομιστῆς ἡγεμονίς ἀναπαύεται συνήθως εἰς τὸ εὐπρεπέστερον μέρος τῆς οἰκίας, καὶ κάθηται ἐπὶ τῶν σπανιωτέρων ἐπίπλων· πολλοὶ δὲ καὶ ὑπερχαρῶσιν αὐτήν. Καὶ μὲν ἡ γαλῆ, πλέον τῶν ἄλλων κατοικιδίων ζώων, εἶναι καθαρά, ἔχει τρόπον κομψούς, βῆμα ἑλαφρόν, καὶ θεωροῦσα τοὺς ἄλλους ἀξίως· καὶ αὐτὴ ἀμοιβαίως θεωπεῖται. Ἀλλὰ καὶ πόσα ἐλαττώματά ἔχει! Εἶναι ὑπουλός, ἀγνώμων, ἐπιβουλός, εἰς ἄκρον περιφιλῆτος, καὶ ὅλοι οἱ θεωπεῖται αὐτῆς τρόπος εἶναι μόνον σκοπὸν ἔχουσι, τὸ νὰ διψιλεύονται αὐτῇ περιποιήσεσι. Ἐνθ' ἦθος ἐπιδεικνύουσα ἀθωότητος σὲ χαδεύει μὲ τοὺς ἐμπροσθίους τῆς πόδας, δολίκεται καὶ μὲ τοὺς γαμφίους θυνάς τῆς ἵνα σὲ πλῆγώσῃ. Λαίχει τὴν χεῖρά σου· ἔχει ὅμως καὶ τοὺς ὀδόντας τῆς ἐτόλμου νὰ σὲ τρυπήσῃ. Καὶ κατὰ μικρὸν εἰς διαταραχῆς τὴν

(1) Φυλλ. 3, 81 καὶ 147, τόμ. Δ', καὶ Ζ'.

Γαλι.

ήσυχαι τις ή την μαλλώσης, κατεξανίσταται έναντιόν σου, και ή φεύγει, ή αναπτύσσει τας αίμοσβόρους όρμας της, μη διστάζουσα και να αέ πνίξη ει δυνατόν.

Η φύσις άρα δέν επλκσε την γαλήν να έχη αιθήματα φιλικά προς ήμας, όπως ήμεεις προς αυτόν. Τό κύριόν της έργον είναι να διώκη τους μύς, και να απαλλάττη τους ανθρώπους από των ακαθάρτων τούτων έχθρών των οικιών ήμών. Άλλ' ίνα εκπληρωτή έργον τούτο, δέν πρέπει να επιτρέπωμεν αυτό ή να διάγγ βίον ήάθυμόν' πρέπει έξ εναντίας να την διώκωμεν και από τό μαγειρείον αυτό, και να την στέλλωμεν εις τας αποθήκας' διότι ούσα μάλλον λαίμαργος ή αίμοχαρής, προτιμά να κλέπτη καλόν φαγητόν ήνα συλλαμβάνη μύς. Εάν δέν προσέχωμεν αυτήν, επυξάνει την καταστροφήν των μυών διά των ιδίων αυτής κλεπών, και αμείβει κάκιστα προς την αυτήν έμπιστοσύνην ήμών.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΟΡΑΗ.

—οοο—

Πρός τους φιλοπάτριδας προεστώτας
της Πελοποννήσου και της λοιπής
ελευθέρας Ελλάδος.

'Ελεύθεροι Έλληνες!

Άν και τό βαθύ μου γήρας, και ή εύνοια την όποιαν εύτύχησα να απολαύσω από πολλούς όμογενείς, δικαιολογούσι τρόπον τινά την τόλμην να συμβουλευσω τους αδελφούς μου, σάς παρακαλώ ήμεις να μη κρίνετε ως συμβουλήν την παρούσαν μου επιστολήν. Ελεύθεροι όντες, στοχασθήτε με ως συμπαλίτην ελεύθερον, όστις άν εύρισκόμην μεταξύ

σας, είχα τό πολιτικόν δίκαιον να συνεκκλησιάσω με σάς, και να φανερώσω εις κοινοβουλευτικόν συνέδριον, ως και πäs άλλος πολίτης, την γνώμην μου.

Με απαρηγόρητον θλίψιν της ψυχής μου, φίλοι όμογενείς, άκούω, ότι άφ' ου κατεπολεμήσατε γενναίως τους άγρίους τυράννους της Ελλάδος, πολεμήσατε τώρα από άσυγκρίτως άγριωτέραν τυραννίαν, την τυραννίαν των παθών. Κακόν μέγα, δυστυχία αξιοθρήνητος, κοινή ήμεις εις όλας τας μεγάλας μεταβολής των εθνών. Και ή ιστορία άρκετά μάς διδάσκει, και τας συμβαίνοντα εις πολλά της φωτισμένης Εβρώπης εθνη. από τριάκοντα έτη μέχρι της σήμερον δέν μάς συγχωρούν να διστάσωμεν, ότι τας άχώριστα από την ανθρώπινον φύσιν πάθη τότε μάλιστα βράζουν και ταράσσονται, ότε μεταβαίνουν οι άνθρωποι από παλαιάν εις νέαν κατάστασιν, είτε πολιτικήν, είτε θρησκευτικήν· και πολύ πλέον όταν ή νέα κατάσταση είναι ευδαιμονωστερα της παλαιάς. ? Διά τί τούτο ; διότι όσοι μόν εκέρδαινον από τας παράνομα προνόμια της προτέρας καταστάσεως, κ' εφαναζόντο ότι ήσαν παρά τους άλλους ευδαιμονώστεροι· διότι ήσαν άδικώτεροι, τας αυτά άνόμα προνόμια επιθυμούν να φυλάξωσι και εις την παρούσαν, και, άν δυνατόν, να τας αύξήσωσιν, ούδέ καταδέχονται να συμπερισθώσιν ίσονόμως και αδελφικώς την ευδαιμονίαν με τους αδελφούς των' όσοι δέ πάλιν υπέφεραν όλα τας κακά της παλαιάς καταστάσεως, ούδ' αυτοί εύχαριστούνται εις την νέαν, άν δέν τους κάμη πάραυτα άντι πτωχών πλουσίους, άντι άδυνάτων δυνατούς, ως να ήτο πράγμα ζηλωτών να αποκτάται δύναμις ή πλούτος χωρίς δικαιοσύνην.

Άλλ' εάν εις τους φωτισμένους της Εβρώπης λαούς αι πολιτικά μεταβολαι έγένησαν ταραχάς και διχονοίας, έχον ήμεις και άπολογίαν τινά αι διχονοούντες' εις αυτούς, και όταν άκόμη έδεσπόζοντο από βασιλείς άπολύτους, και οι δυνατοί των ήταν άλυσθώς δυνατοί, και οι πλούσιοι των πλούσιοι, επειδή δέν έφοβούντο ούτε την δύναμιν ούτε τον πλοῦτον να στερηθώσιν από τον δεσπότην, ένότιμ δέν επαραβήκαν τους νόμους του δεσπότη· κατά τον αυτόν λόγον, ούδ' οι πτωχοί των και αδύνατοι έξουθενώθησαν τόσον, ώστε να άποκλεισθώσιν από πäsαν έπίβια καλητέρας τύχης.

Ημεις ήμεις, ελευθερωθέντες από τοιοῦτον άγριον τυράννον, ? ποίαν άπολογίαν έχομεν της διχονοίας μας ; ? τας απολαύσεις πλούτου και δύναμεις τας όποιας απέλαυαν τινές έξ ήμών ; άλλ' ό άνομος ζυγός του τυράννου· μάς έβάρυνεν όλους έπίσης' αυτούς α ούκ εθαύμασε πρόσωπον πρεσβύτου, ούδέ νέον ήλέπεν, ο ως λέγει ό Προφήτης, ούδέ διάκρισιν άλλην μεταξύ δυνατού και άδυνάτου, πτωχού και πλουσίου έκαμνε, πλην ότι ή μαιφόνος τον μάχαира έθίριζε μάλιστα των δυνατών και πλουσιών τας κεφαλάς. Δύναμις και πλοῦτος χωρίς ελευθερίαν είναι κατάρα πλέον παρά εύλογία του Θεού' εις μόνα τας ελευθερα έβη ήμπορεί να

ευδαιμονήση ό πλούσιος και δυνατός, εάν μεταχειρισθ ήν δύναμιν και τον πλοῦτον εις την κοινή των πολιτών ελευθερίαν, εάν όμονοή με τους συμπολίτας ως με αδελφούς, εάν υποτάσσεται μ' αυτούς, εις τον ιερόν των νόμων ζυγόν, ζυγόν ελαφρόν, ως τον ζυγόν του Χριστού' επειδή οι δίκαιοι νόμοι άλλο βίρας δέν επιβάλλουν παρά την ίσονομίαν, ήγουν την προς άλλήλους αδελφικήν αγάπην, την όποιαν επιβάλλει και του Ευαγγελίου ό ζυγός.

Πιστεύσατέ με, φίλοι όμογενείς, ή μάλλον πιστεύσατε της ιερής ήμών θρησκείας τους χρησμούς' την άπροσδόκητον ταύτην μεταβολήν της κοινής ήμών πατρίδας, αν επιθυμήτε να γένη μεταβολή εις τό καλόν, πρέπει να την θεωρήσετε όχι ήμεις ως πολιτικήν, αλλά και ως θρησκευτικήν μεταβολήν. . . . Τί τολμάς να έκαφονήσες, γηραιέ ! την θρησκείαν μας να μεταβάλλωμεν ! Ναι, φίλοι αδελφοί μου, την θρησκείαν μας, όχι ήμεις τας ιεράς της δόγματα' αυτά είναι όρθά, και δι' αυτά όνομαζόμεθα και όρθόδοξοι' άλλ' ή θρησκεία δέν στέκει μόνον εις τας δόγματα' ό στερεώτερος αυτής θεμέλιος είναι ή προς άλλήλους αγάπη, ή εις τους αυτούς νόμους χωρίς προνόμια κοινή πάντων υποταγή. Όταν αυτή λείπη, ή οικοδομή της θρησκείας σαλεύεται, ως οικοδομή κτισμένη εις την άμμον και όχι εις την πέτραν. Ταῦτα, φίλοι όμογενείς, δέν είναι της κεφαλής μου λόγια' σάς λέγω, όσα έγραψεν ό Απόστολος των Ελλήνων εις τους Έλληνας Κορινθίους, μετά διακόσια σχεδόν έτη από της καταστροφής των.

Οι Έλληνες έπαθαν, διά τας διχονοίας των, την δυστυχεστάτην άπ' όλας τας πολιτικές μεταβολάς, την στέρησιν λέγω της προγονικής άυτονομίας και ίσονομίας, έδέθησαν εις τον ζυγόν των Ρωμαίων, όστις έμελλε να φέρη έπειτα τον βρότερον ζυγόν των Γραικορωμαίων αυτοκρατόρων, και τελευταίον των όποιον σήμερον άπετινάξατε άνυπόφορον ζυγόν των Τούρκων' και της άλλιας ταύτης μεταβολής οι Κορινθιοι μάλιστα έγείθησαν τας πικρότερα κακά' ό νικησας αυτούς Ρωμαίος στρατηγός, άνθρωπος και την βαρβαρότητα και την άγριότητα άλληίδος Τούρκος, μην άρκούμενος να λεηλατήση τας πολιτικά των τεχνών έργα, των όποιων την αξίαν δέν εκαταλάμβανεν, επυρπόλησε και την πόλιν, έφόνευσε τους Κορινθίους, επώλησε τας γυναίκας και τας τέκνα των' και δι' άμοιβήν της τόσης άγριότητος έτιμήθη επιστρέφων εις την Ρώμην από τους επιθυμητάς των άλλωτριων Ρωμαίους με τό επώνυμον ΑΧΑΙΚΟΣ.

Οι σωθέντες ήμεις νέοι Κορινθιοι λησμονήσαντες, ότι διά τας διχονοίας, τας διχοστασίας και τας έριδας των γονέων των κατεστάθησαν άντ' ελευθέρων δούλοι των Ρωμαίων, τας αυτας διχονοίας ανανέωσαν και επώλαξαν επί τρίτην και τετάρτην γενεάν, έωςού μετά διακόσια σχεδόν έτη της πολιτικής καταστροφής των εύηγγελισθ εις αυτούς ό Απόστολος Παῦλος σωτήριον άλλην θρησκευτικήν μεταβολήν, ήτις αποβάλλει πäsαν άδικίαν, και στή

χωρίς την αγάπην (και λείπει βέβαια ἡ αγάπη ὅπου δὲν βασιλεύῃ ἡ ἰσονομία) ματαίως πισταίει, ματαίως ἐλπίζει, και ματαίως κομπάζει ὅτι ὀρθοδοξεῖ. Σὰς γράφω, φίλοι ὁμογενεῖς, ὄχι λόγους ἐδικούς μου, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ Παῦλος εἰς τοὺς διχονοοῦντας και πατριάζοντας ὀρθοδόξους Κορινθίους. « Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη. »

Ὅταν ἀπαιτῶ τὴν ὁποίαν παραγγέλλει ἡ θρησκεία μας ἰσονομίαν, μὴ νομίζετε ὅτι νοῶ και ἰσοτιμίαν. Τοιαύτη ἰσοτιμία ἤθελε φέρειν τὴν ἀναρχίαν. Αἱ νόμιμα πολιτεῖαι, πρέπει νὰ ἔχωσι και ἄρχοντας και ἄρχομένους, και χορηγοὺς τῆς ἀναγκαίας εἰς τὰς πολιτικὰς χρεῖας δαπάνης, και διοικήτας τῆς χορηγίας. Τὸ ἐπρόβλεψε και τοῦτο ἡ ἱερά μας θρησκεία, « τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμὴν » ἀλλὰ τὴν τιμὴν πρέπει νὰ τὴν προσμένῃ ὁ χριστὸς πολίτης και νὰ τὴν δέχεται ἀπὸ τὴν κοινὴν ψῆφον τῶν συμπολιτῶν του, ὅταν ἀληθῶς εἶναι τιμῆς ἀξίος, ὄχι νὰ τὴν ἀρπάξῃ μὲ βίαν ἢ μὲ δόλον, ὄχι νὰ παραγκωνίσῃ τοὺς ἀξιοτέρους του, και νὰ ἐνθρονίσῃται αὐτὸς εἰς τὴν πρέπουσαν εἰς ἄλλους και θεοδραν. Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν χρεωστοῦν νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας ὅταν οἱ ἄρχοντες τοὺς κυβερνῶσι κατὰ τοὺς νόμους· ὅταν δὲν ζητῶσιν ἀπ' αὐτῶν μικρὸν ἢ μέγα τίποτ' ἄλλο παρὰ ὅ,τι ζητοῦν οἱ νόμοι, ὅταν δίδωσιν εἰς αὐτοὺς κατ' ἔτος λογαριασμὸν ἀκριβέστατον εἰς τί και διὰ τί ἐξέδωσαν τὸν συνήθροισμένον ἀπὸ τοὺς ἰδρώτας των φόρον. Εἰς ἓνα λόγον κἀνεὶς δὲν ἔχει δίκαιον νὰ δεσπόξῃ τὸν ἄλλον, ἐπειδὴ ὅλοι εἰμεθα ἀδελφοὶ· μόνους τοὺς νόμους χρεωστοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν δεσπότες. Τοῦτο ζητεῖ ἡ φιλοσοφία, τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἱερά μας θρησκεία. Ὅστις δὲν πείθεται εἰς τοῦτο, ἀλλὰ πλεονεκτεῖ, ἔχουν ζητεῖ νὰ ἔχῃ πλέον παρ' ὅ,τι δικαίως χρεωστεῖται εἰς αὐτόν, οὔτε χριστιανὸς, οὔτε χριστὸς πολίτης εἶναι· εἶναι βάρβαρος, εἶναι Τούρκος, και ὡς Τούρκος πρέπει νὰ ἀποκλείεται ἀπὸ πᾶσαν χριστιανῶν πολιτικὴν συνέλευσιν· ὡς μέλος σαπημένον τοῦ πολιτικοῦ σώματος, πρέπει νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὸ λοιπὸν σῶμα, διὰ τὸν φόρον μὴ διαδώσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας του τὴν γάγγραιαν τῆς πλεονεξίας. Ἄς ἀκούσωμεν και πάλιν τί μᾶς λέγει ὁ ἀπόστολος.

« Μὴ ὑπερβαίνειν και πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· διότι ἐκδικιὸς ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων. . . οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσία, ἀλλ' ἐν ἀγιασμῷ. » Καὶ πάλιν « Πλεονεξία μὴδὲ ἀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις. » Καὶ, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, ἄς ἀφανισθῇ ἀπὸ τὸ νῦν και αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀκαθάρτου πλεονεξίας ἀπὸ τὴν πολιτείαν μᾶς. Θεωρεῖτε και κρίνετε τὸν πλεονέκταν, ὁποῖας τάξως και ἂν ἦναι, ὡς ἀκάθαρτον προσδότην τῆς πατρίδος. Προδότης τῆς πατρίδος νομίζεται, ὄχι μόνον ὅστις παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τῶν τυράννων τοὺς ἀδελφούς του, ὡς ἔπραξαν τινὲς ἐξ ἡμῶν ἀλιτήριοι εἰς τὸν παρόντα πόλεμον, ἀλλὰ και ὅστις δὲν φαύγει τὰς πλεονεξίας, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται ἡ τυραννία.

Βλέπετε, φίλοι συμπολίται, ὅτι δὲν σὰς συμβουλεύω, ἀλλὰ σὰς ἐνθυμίζω· ὅσα ἀκούετε καθήμεραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, και οὐδὲ ταῦτα ἤθελα τολμήσω νὰ γράψω, ἂν δὲν ἐφοδοῦμην μὴ φαρισαϊκῶς και τοὺς ὁμογενεῖς μου ἢ κατάρτας πλεονεξία, ἢ μήκρτων διχονοιῶν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐστερήθησαν οἱ πρόγονοί μας τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐνδέχεται νὰ φοβοῦμαι χωρὶς αἰτίαν, και εὐχομαι νὰ ἦναι μάταιος ὁ φόβος μου· ἀλλὰ τοιαύτη φήμη διεδόθη ἐδῶ περὶ τῆς διχονοίας σας. Ἄν ἦναι ἀληθής, δεῖξετε εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μὲ τὴν ἐξῆς δόμον, ὅτι δὲν ἐφάνητε μόνον ἤρωες κατὰ τὸν τυράννον, ἀλλὰ γνωρίζετε και τὸν ἠρωϊσμὸν τῆς μετανοίας· ἂν ἦναι ψευδής, δεῖξετε και πάλιν, ὅτι συκοφαντεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σας.

Ὅπως ἂν ἦναι, συμφέρει και νὰ κηρυχθῇ εἰς ἅλην τὴν Εὐρώπην ὅσον δυνατὸν ἐγγήγορα ἢ μεταξὺ σας ὁμόνοια· συμφέρει, διότι χωρὶς αὐτὴν, δὲν θέλετε ποτὲ δυναθῆναι νὰ καταστήσετε πολιτείαν ἰσόνομον και ἀκρολύτως ἐλευθεράν· συμφέρει, ὅτι ἡ ὁμόνοια θέλει σὰς προξενήσειν φίλους και προστάτας ὄλους τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης. Αὐτοὶ εἰς τὰ ἄρκα δὲν ἐσυμψώνησαν ἀκόμη εἰς τὴν περὶ τῆς μελλούσης ἡμῶν καταστάσεως κρίσιν, φοβοῦμενοι μὴ μᾶς ἀναγκάσῃ ἡ διχονοία νὰ προσφύγωμεν εἰς ἓνα μόνον ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον κρίνουν ἀσύμφορον εἰς τὴν παρούσαν τῆς Εὐρώπης κατάστασιν· ἐάν ὅμως πληροφορηθῶσιν, ὅτι ὄχι μόνον ὁμονοῦμεν, ἀλλ' ὅτι και ἀπεραίσωμεν νὰ κυβερνώμεθα αὐτόνομοι, μὴ ἀμφισβῆστε ὅτι ὄντες δίκαιοι και φιλόανθρωποι, θέλουσιν μετὰ χαρᾶς μᾶς βοηθήσειν νὰ ἀποδιώξωμεν ὀλοτέλα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν τυράννον.

Ἄν ἐφροντίσετε τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἦτον ἀνάγκη νὰ συστήσετε προσωρινὴν κυβέρνησιν, διὰ τί ἀμελεῖτε νὰ τὴ φανερώσετε διὰ πρέσβειων εἰς τοὺς χριστιανούς ἡγεμόνας; Οἱ πρέσβεις τοὺς ὁποίους μέλετε νὰ πέμψετε, πρέπει νὰ εἶναι ἄνδρες φρόνιμοι, διδρὲς ἀξιόλογοι, ἀρκετοὶ νὰ παραστήσουν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἀσυγκρίτως κλειότερα καλά θέλει ἀπολαύσειν διὰ τοὺς ὑπηκόους των ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Γραικῶν παρ' ἀπὸ τὸν βάρβαρον τυράννον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ ὑπὲρκοί των ἐβλάπτοντο και εἰς τὰ ἐμπορικὰ συναλλάγματα, και εἰς τὴν τιμὴν, και εἰς αὐτὴν πολλακίς τὴν ζωὴν, ἀπὸ τυράννον, ὅστις και εἰς αὐτὰ τὰ χεῖλη τοῦ κρηνοῦ ἔτοιμος νὰ κατακυλισθῇ, δὲν ἔπαυσεν ἀκόμη νὰ τοὺς καταφρονῇ ὁ ὑπερήφανος.

Ταῦτα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐτόλμησα νὰ σὰς γράψω ἀποβλέπων εἰς ὄχι κἀνὲν ἄλλο τέλος, παρὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος· τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς εἰς ὅλον τὸ ἑλληνικὸν γένος.

Ἐκ Παρισίων, 9 Ἰανουαρίου, 1822.

Ὁ ὁμογενής και συμπολίτης

A. ΚΟΡΑΪΣ.